HITLERS
Derde Rijk

Nummer 5

Alle verschrikkelijke geheimen onthuld

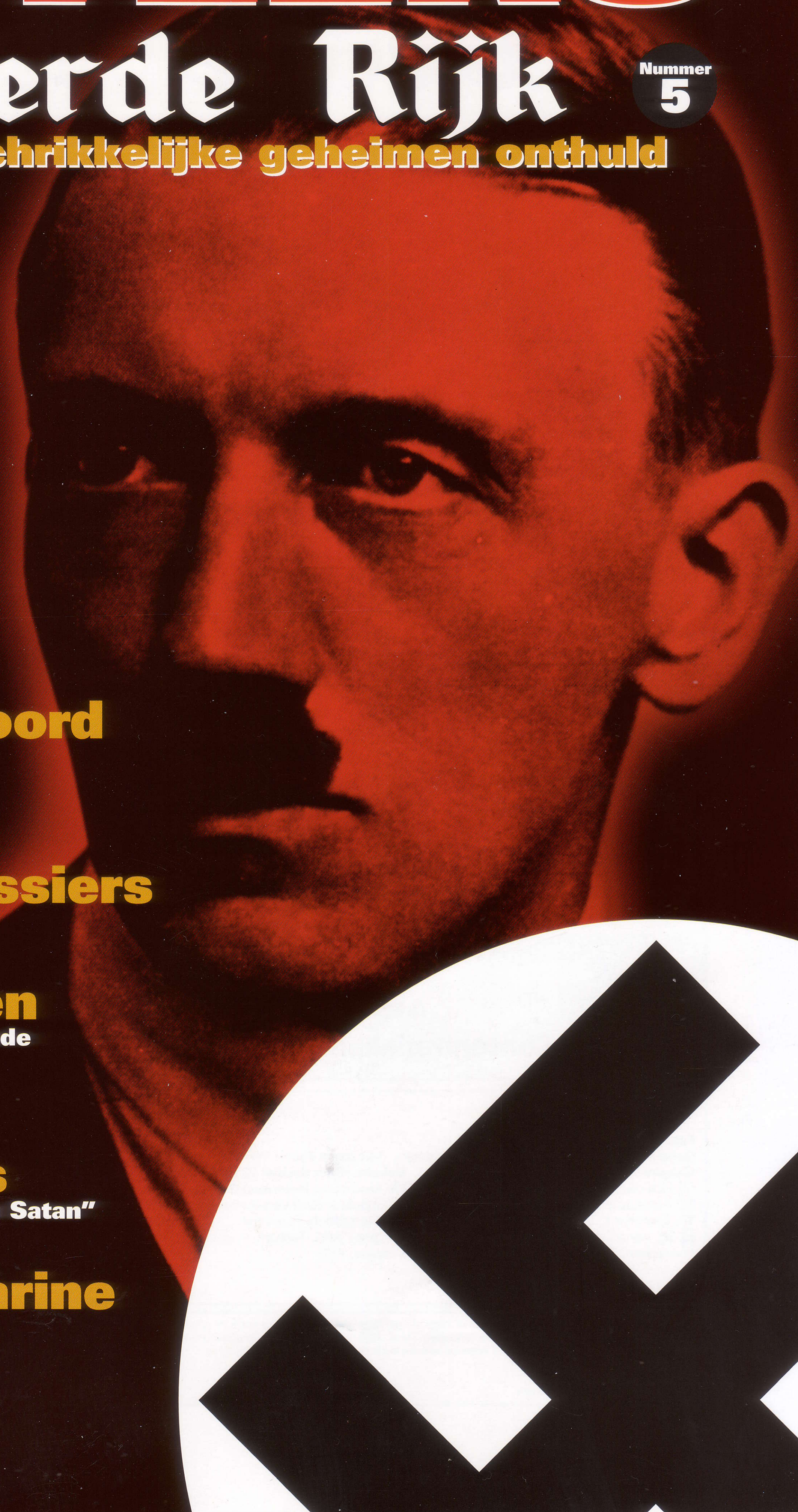

Massamoord
bij Babi Yar

Geheime Hitler-dossiers
De jonge Adolf

Partizanen
Oorlog zonder genade

Josef Goebbels
"De vleesgeworden Satan"

Kriegsmarine
Hitlers zeevloot

HITLERS Derde Rijk

Deel 5 Inhoud

Geheim Hitler-archief 19 t/m 24

De beginjaren

De Holocaust 27 t/m 32

Massamoord bij Babi Yar

In het Derde Rijk 23 t/m 28

SA: De opkomst van de bruinhemden

Nazi Verschrikkingen 21 t/m 24

Geen genade: Partizanen aan het Oostfront

Hitlers handlangers 15 t/m 18

Josef Goebbels: "De vleesgeworden Satan"

Hitlers veldslagen 33 t/m 38

De slag om Engeland

Hitlers oorlogsapparaat 29 t/m 36

Kriegsmarine: De zeevloot van de Führer

Nazi-symbolen 19 t/m 22

Luftwaffe

A tot Z van het Derde Rijk 17 t/m 20

Concentratiekampen tot Dietrich, Josef "Sepp"

Fotoverantwoording

Geheim Hitler Archief 19: Topham Picturepoint, Aerospace Publishing, AKG London; **Geheim Hitler Archief 20:** Topham, Aerospace, Popperfoto; **Geheim Hitler Archief 21:** Aerospace (four); **Geheim Hitler Archief 22:** Aerospace; **Geheim Hitler Archief 23:** Aerospace, AKG; **Holocaust 27:** US Holocaust Memorial Museum; **Holocaust 28:** Aerospace; **Holocaust 29-32:** USHMM; **In het Derde Rijk 23-25:** Aerospace; **In het Derde Rijk 26:** Aerospace, AKG; **In het Derde Rijk 27-28:** Aerospace; **Nazi verschrikkingen 21-24:** Aerospace; Aerospace Publishing; **Hitlers handlangers 15-17:** Aerospace, Topham; **Hitlers handlangers 18:** Aerospace, Popperfoto, AKG; **Hitlers veldslagen 33-38:** Aerospace; **Hitlers Oorlogsapparaat 29-36:** Aerospace ; **Nazi symbolen 19-22:** Aerospace; AKG, Topham, Popperfoto, Aerospace; Bayerische Staatsbibliothek, Topham; Aerospace, Popperfoto, Topham; Aerospace; Topham, Aerospace, AKG

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt in welke vorm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Midsummer Books Ltd. Alle rechten voorbehouden. Deze uitgave mag niet in gewijzigde vorm of tegen een hogere prijs dan de aanbevolen verkoopprijs uitgeleend, wederverkocht, verhuurd of op andere wijze op commerciële basis aangeboden worden.

© © 2001 Maxwell B.V.
© 2001 Midsummer Books
Brightstar Publicing plc. 2001

Hitlers jeugd

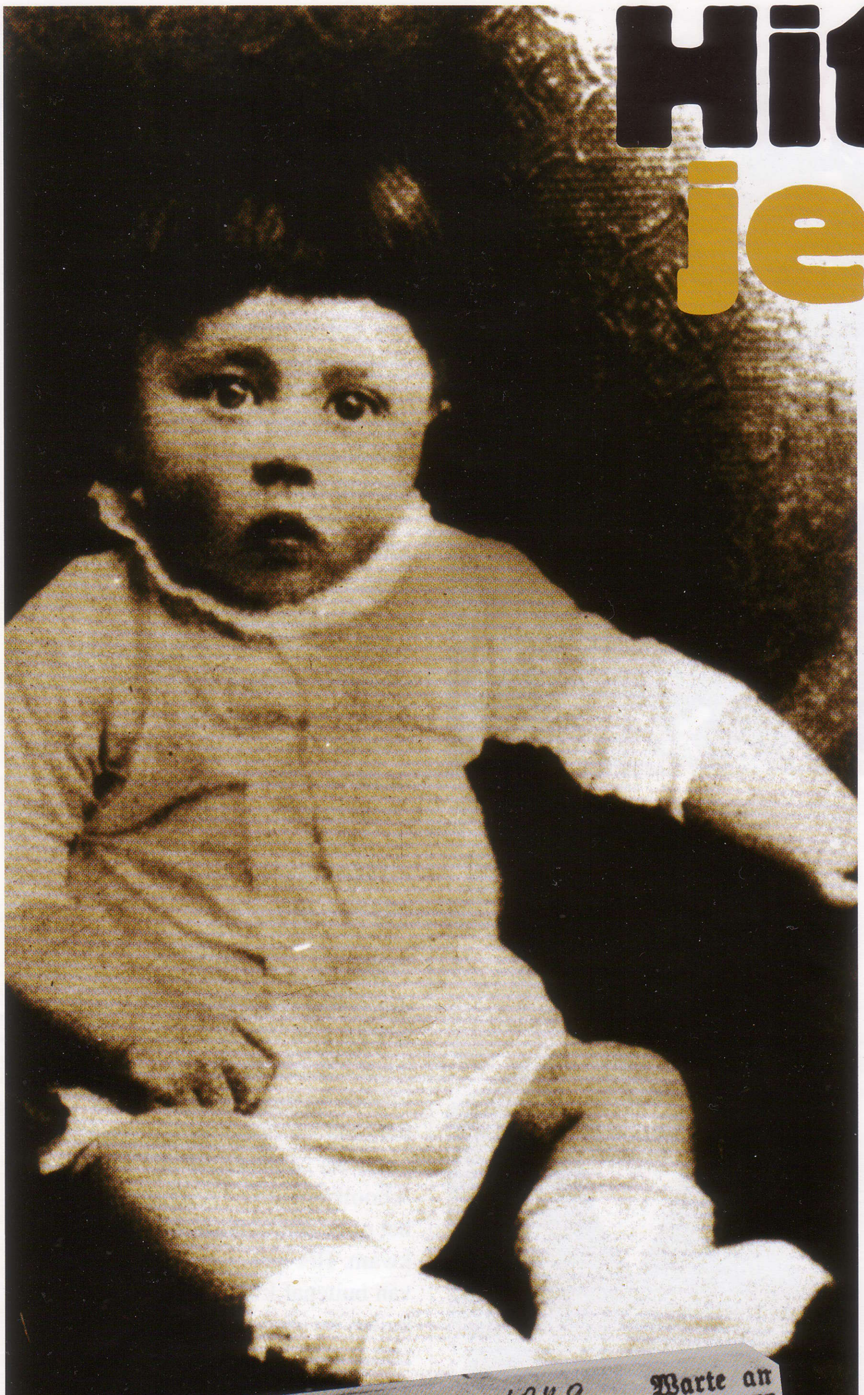

vom 5. Mai 1889. Warte an

Nr. 17.

Familien=Nachrichten aus Braunau.

Geburten: Am 19. Maria Meirleitner unehel. Kind. — Am 19. Augusta Gollner, Glockengießer-Gehilfenskind. — Am 21. Rudolf Chleborat, Mauteinnehmerskind. Am 21. Theresia Grabmeier, unehel. Kind. Am 20.4.Adolf Hittler, k. k. Zollamts-Offizialskind.

Wie was Adolf Hitler nou eigenlijk? Had men in het dorpje Linz aan het begin van de 20e eeuw kunnen voorzien dat deze dagdromende schooljongen een van de machtigste mensen uit de geschiedenis zou worden?

De oorsprong van de man die op het hoogtepunt van zijn macht de heerschappij had over Europa vanaf Griekenland tot aan de noordkaap van Noorwegen is een groot mysterie. Hitlers familie kwam van Waldviertl, een plattelandsstreek bij de Oostenrijkse grens. Vader Aloïs was de onwettige zoon van Maria Anna Schicklgruber die later met Johan Georg Hiedler trouwde. In 1877, op 40-jarige leeftijd, besloot Aloïs de naam van zijn stiefvader aan te nemen.

De dorpspriester spelde de naam op de geboorteakte echter verkeerd en Hiedler werd Hitler. Adolf Hitler zou

Hierboven:
Het douanegebouw in Braunau-am-Inn waar Adolf Hitler (grote foto, ongeveer zes maanden oud) geboren werd. Zijn vader was een Oostenrijkse douane-beambte.

Linksmidden (inzet):
De aankondiging van de geboorte van Hitler in de plaatselijke krant.

Links:
Een klassenfoto van de 4e klas van de lagere school waar Hitler naartoe ging nadat zijn vader een huis had gekocht in Linz. Dit was in 1899 ende tienjarige Adolf viel op tussen zijn eenvoudige klasgenoten.

Hierboven:
Klara Hitler was niet hoog opgeleid. Maar ze was idolaat van haar zoon. Dit gevoel was wederzijds. Van haar had Hitler de scherpe blauwe ogen waarmee hij later zo veel indruk zou maken.

Hierboven:
Aloïs Hitler was een gegoede ambtenaar. Hij was eenstrenge, grimmige man die zijn gevoel voor discipline met de riem deed gelden. Hij was 52 toen Adolf geboren werd, en vader en zoon konden het nooit goed vinden.

altijd onzeker blijven over zijn afkomst. Dit werd nog gevoed door het feit dat zijn grootmoeder als meid gewerkt had voor een Oostenrijkse jood genaamd Frankenberger. Nadat ze bij hem weggegaan was, bleef Frankenberger haar betalen- wellicht om hun gezamenlijke kind te onderhouden?

Aloïs werkte bij de Oostenrijkse douane. Hij had al twee vrouwen begraven toen hij op 7 januari 1885 met zijn achternicht Klara Poelzl trouwde. Aloïs was 48 en Klara was 23 jaar jonger dan hem. Zij baarde hem vijf kinderen, waarvan er maar twee in leven bleven. Hun zoon Adolf werd geboren in Braunau-am-Inn, op 20 april 1889. Zijn zus Paula werd in 1896 geboren. De relatie tussen de jonge Adolf en zijn relatief oude vader was erg moeizaam. Volgens Hitler, was zijn oude heer een brute dronkaard die hem regelmatig met een stok of een riem afranselde. Waarschijnlijk kwam Hitlers mensenhaat voort uit deze ervaringen met zijn vader. Zijn simpele moeder daarentegen idealiseerde haar zoon, hoewel zelfs zij vond dat hij een warhoofd was. Zij hoopte dat hij priester of monnik zou worden, en hij bezocht inderdaad ook twee jaar lang de school van het klooster in Lambach. Op deze school, evenals op de andere scholen die hij bezocht, was Hitler maar een middelmatige leerling. Hij herinnerde zich later dat de enige leraar die hij bewonderd had Dr. Leopold Poetsch was, de man die de eerste beginselen van het Duits nationalisme aan hem had bijgebracht.

BUITENBEENTJE

Adolf had maar weinig vrienden op school. Een van hen was August 'Gustl' Kubizek, die een goed klankbord was voor de vroege politieke en rassenideeën van Hitler. Later zei August over zijn voormalige schoolkameraad: "Als hij sprak, leek het of er een vulkaan tot uitbarsting kwam. Het leek wel alsof er iets dat van buitenaf kwam, via hem naar buiten kwam". Op zijn 16e ging Hitler zonder diploma's van school.

Zijn vader stierf in 1903. Vier jaar later, op 18-jarige leeftijd, zei Adolf zijn moeder, die inmiddels aan kanker leed, vaarwel om zijn fortuin te gaan zoeken in Wenen. Hij had enig talent als kunstenaar en wilde kunst gaan studeren, maar hij werd tot twee keer toe geweigerd door de Weense kunstacademie. In 1908 stierf zijn moeder na een pijnlijke ziekte in Linz in Oostenrijk. Haar joodse dokter genaamd Bloch had weinig voor haar kunnen doen. Hitler beschreef zijn jaren in Wenen voor de Eerste Wereldoorlog als "Vijf jaar ellende. . . De honger was mijn trouwe metgezel. Hij liet mij nooit in de steek".

Hitler de kunstenaar

Een bekwaam tekenaar

Hitler was ervan overtuigd dat hij een groot kunstenaar was en na een paar maanden in Wenen schreef hij zich in bij de Weense kunst-academie. In september 1907 deed hij voor het eerst toelatings-examen, maar hij zakte.

Zijn examenstuk was technisch goed, maar ontbeerde gevoel en emotie. Hij accepteerde dit niet en eiste het hoofd van de academie te spreken. Deze adviseerde hem architectuur te gaan studeren. Vastbesloten om te slagen, schreef hij zich in 1908 opnieuw in, maar hij zakte opnieuw.

Sommige historici geloven dat als Hitler was toegelaten tot de school, hij zich niet op de politiek had gestort. De 20e eeuw was dan wellicht heel anders geweest. Gezien zijn gebrek aan zelfdiscipline zou hij waarschijnlijk echter toch voortijdig met de opleiding gestopt zijn.

Hierboven:
Een potloodtekening van een boerderij aan het Westelijk Front. Hitlers schetsen uit de oorlog werden later gebruikt om hem af te schilderen als een gevoelige leider die zelf ook aan het front gevochten had.

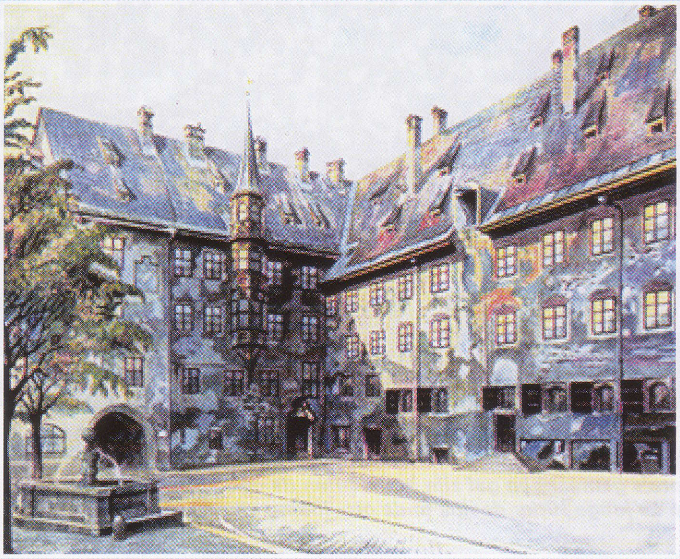

Links:
Een aquarel van Münchens 'alten Residenz', uit 1914. Dit is een typisch voorbeeld van het competente, maar ongeïnspireerde vakmanschap waarmee Hitler zijn brood verdiende vóór de Eerste Wereldoorlog.

Linksonder:
Een afbeelding met meer sfeer, uit hetzelfde jaar. Dit is de ruïne van een klooster in Messines, België, dat in het begin van de oorlog vernield werd door artillerie-beschietingen.

Hieronder:
Het huis in München waar Hitler in 1913 en 1914 woonde. Hij leefde als een bohémien en hing veel rond in cafés en bierhallen. Af en toe verkocht hij een paar schetsen om de huur te kunnen betalen. Hij kwam vooral naar München om aan de dienstplicht in Oostenrijk te ontkomen.

Hierboven:
Hitler zei eens tegen zijn fotograaf Heinrich Hoffmann dat hij op de Odeonsplatz in München was toen de oorlog in 1914 werd afgekondigd. Hoffmann had daar indertijd een serie foto's gemaakt en gaf zijn assistenten de opdracht alle gezichten op de foto's te bestuderen. En inderdaad, daar zag men hoe de jonge Hitler deelde in de opwinding van de menigte.

Hitler verdiende de kost met de verkoop van handgeschilderde ansichtkaarten. Op latere leeftijd dramatiseerde hij deze periode enorm, maar hij vergat er bij te vertellen dat hij een toelage kreeg uit een kleine erfenis. Hoewel hij een tijdje in een goedkoop motel woonde, had hij meestal genoeg geld om een eigen appartement te huren. Hij zwierf door de hele stad, vaak ongeschoren en met een sjofele zwarte hoed en een lange overjas tot op zijn enkels.

In Mein Kampf schreef hij dat hij in die periode een orthodoxe jood in traditionele kledij zag en zich afvroeg "Kan dit een Duitser zijn?" Velen zien dit als de eerste uiting van zijn antisemitisme, maar in feite was Hitler niet veel erger dan zijn tijdgenoten in Wenen. Hij begon de antisemitische geschriften van Karl Lueger te lezen. Deze waren gebaseerd op de theorie dat er een samenzwering bestond tussen joden en Marxisten. Hij las het racistische-blad *Ostara* - de naam van de Teutoonse god van de schoonheid -dat door Josef Lanz uitgegeven werd. Lanz was een voormalige novice van het Heilig Kruis-klooster die zijn naam had veranderd in Jorge Lanz von Liebenfels. De 18-jarige Hitler was zo onder de indruk van de ideeën uit *Ostara* dat hij Lanz opzocht voor een persoonlijk onderhoud. In louche cafés fulmineerde Hitler tegen zijn favoriete onderwerpen, waaronder de zwakke Hapsburgse monarchie. Hij had één onbeantwoorde 'romance' -hij aanbad de lange, blonde Stephanie Jansten van verre. Het is waarschijnlijk dat zij niets van het bestaan van haar geheime bewonderaar afwist. In 1913 verhuisde hij naar München en huurde daar een kamer van een kleermaker. Hij bleef zijn bescheiden inkomen verdienen met de verkoop van zijn schilderijen. Hij was nu ouder dan 21 en in januari 1914 ontving hij zijn papieren voor zijn dienstplicht bij het Oostenrijkse leger. Hij meldde zich in Salzburg, maar werd afgekeurd omdat hij 'te zwak was en ongeschikt voor de wapenen'. Toen de Oostenrijks-Hongaarse troonopvolger Franz Ferdinand in Sarajevo vermoord werd door Servische extremisten, werd Europa de Eerste

Wereldoorlog in gesleurd. In augustus 1914 mengde Hitler zich onder de mensenmassa's die op de Odeonplatz in München vierden dat het Duitse keizerrijk bij de oorlog betrokken was. Het gezicht van de opgewonden jonge Adolf Hitler is te zien op een foto van de menigte.

Toen de oorlog uitbrak, schreef hij een brief aan de Koning van Beieren met het verzoek in zijn leger te mogen dienen. Hij kwam bij het 16e Beierse Infanterieregiment, dat voornamelijk uit vrijwilligers, waaronder veel studenten, bestond. Na een korte basistraining vertrok het regiment naar het Westelijk Front.

Hitler diende de oorlog uit temidden van de modder en het bloed in Frankrijk en Vlaanderen. De ideeën van de toekomstige Führer werden sterk beïnvloed door zijn ervaringen uit deze tijd. Met name zijn minachting voor de Pruisische officieren met hun monocles en bakkebaarden die hij verantwoordelijk hield voor de bloedige slachtingen was erg sterk.

DE NEDERLAAG EN EEN NIEUWE KOERS

Tijdens zijn laatste verlof in september 1918 bezocht Hitler Berlijn en Oostenrijk alvorens terug te keren naar zijn regiment bij Ypres. In oktober 1918 raakte hij tijdelijk verblind door gas en lag hij in een ziekenhuis in Pasewalk in Oost-Duitsland. Over deze periode schrijft hij dat hij doodsbang was blind te blijven, totdat hij een stem hoorde die hem toeschreeuwde "Ellendige dwaas, jij beklaagt je terwijl er duizenden slechter af zijn dan jij". Op dat moment besloot hij de politiek in te gaan.

Het agressieve gedrag van zijn vader en de chaos en destructie van de Eerste Wereldoorlog gaven Hitler een diep geloof in het effect van geweld of de dreiging met geweld. Deze ervaring zou hij later in de praktijk brengen in zijn nationale en internationale politiek. Hij werd in november uit het ziekenhuis ontslagen en ging terug naar zijn regiment in de kazerne in München. De oorlog eindigde toen hij in München aankwam. Duitsland verviel in de anarchie. In de chaos van het naoorlogse Duitsland stelden Beierse socialisten een regering in in München. Deze werd omver geworpen door het leger en bewapende rechtse Freikorps-leden. Uit angst voor extremisten probeerde het leger allerlei groeperingen te infiltreren. In februari 1919, vlak voordat Hitler zou afzwaaien, werd hij geselecteerd voor een training als 'onderwijs-officier'. Hij kreeg wat lessen over politiek en werd er in september op uitgestuurd om een nieuwe groep te onderzoeken met de linkse naam *Deutsche Arbeiterpartei*. Om in de organisatie binnen te komen, meldde Hitler zich op 19 september 1919 aan als lid (nr. 55). Hij ontdekte dat de DAP absoluut niet socialistisch was, maar dat het een rechts-radicale organisatie was met vrij vage ideeën en vrijwel niets in kas.

Deze onbeduidende organisatie zou door Adolf Hitler worden omgevormd tot de nazi-partij, een organisatie die binnen 13 jaar de absolute macht zou verwerven in Duitsland en die tien jaar later totale chaos over de wereld zou afroepen.

Hierboven:
Hitler, met een traditionele 'Pickelhaube' op zijn hoofd, ontspant met zijn collega's. De meeste soldaten vonden hem een beetje vreemd en hij had maar weinig echte vrienden.

Hitler de soldaat

Dapper, maar een beetje vreemd...

Boven:
Hitler (laatste rij, tweede van rechts) was ordonnans, een zeer gevaarlijk baantje in die dagen. Hij raakte een aantal keren gewond en lag in 1916 en 1918 in het ziekenhuis.

Hitler was een bekwaam soldaat, die vooral als ordonnans werkte. Dit was gevaarlijk, maar belangrijk, werk en in het eerste jaar van de oorlog werd hij onderscheiden met het IJzeren Kruis Tweede Klasse. Zijn regiment vocht in 1916 in de Slag om de Somme. In oktober van dat jaar raakte Hitler gewond aan zijn dij en werd hij naar een hospitaal in Hermis bij Berlijn gebracht. Toen hij genezen was, werd hij bij het reservebataljon in München geplaatst. In maart 1917 keerde hij terug naar zijn regiment, net op tijd om mee te vechten in de Slag bij Arras. Hij ging in december met verlof naar Berlijn en Dresden. Het List-regiment vocht in het Ludendorff-offensief in april 1918. Het keizerlijke Duitse leger wist hier bijna een doorbraak te forceren aan het Westelijk Front. Men zegt dat Hitler tijdens deze gevechten een Franse officier en vijftien manschappen gevangen nam. Hiervoor kreeg hij het IJzeren Kruis Eerste Klasse in augustus 1918. Deze onderscheiding werd zelden uitgereikt aan de lagere rangen.

Zijn moed valt niet te betwijfelen. Naast het IJzeren Kruis Eerste en Tweede Klasse ontving hij het Militaire Kruis "Derde Klasse met Zwaarden" in september 1917, een medaille voor bijzondere moed en de Medaille voor de Gewonden in mei 1918 en de dienstmedaille Derde Klasse in augustus 1918. Toch schopte hij het nooit verder dan korporaal en daarom noemden hogere Wehrmacht-officieren Hitler (achter zijn rug om) tijdens de Tweede Wereldoorlog de "Beierse korporaal". Maar Hitlers diensttijd bij de Beierse infanterie zou belangrijk zijn voor zijn verdere leven. Andere leden van dit regiment waren luitenant Wiedemann en sergeant Amman, latere leden van de nazi-partij.

Onder:
Hitler (uiterst links) tijdens een rustmoment, waarschijnlijk in 1915 of 1916 voor de Slag om de Somme. Hij had samen met zijn collega's een kleine Engelse fox terriër geadopteerd, die op jacht naar ratten in hun loopgraaf terecht was gekomen. Hitler noemde hem Foxl en net zoals later zo vaak zou blijken, toonde hij meer affectie voor de hond dan voor de mensen om hem heen.

MASSAMOORD

BIJ BABI YAR

Het dieptepunt van de praktijken van de moordeskaders van de SD vond plaats bij het stadje Babi Yar, na de Duitse inname van Kiew in september 1941.

OPERATIE Barbarossa was verbazend goed verlopen voor de Wehrmacht. Met de eerste aanvallen was men tot diep in de USSR doorgedrongen en tegen september was het Rode Leger uit de Oekraïne verdreven. De Duitsers namen Kiew op 19 september in en vestigden zich in de historische stad. De dagen daarna legden saboteurs van de Russische geheime politie (de NKWD) echter bommen ingebouwen die door de Duitsers gebruikt werden en vermoordden ze een aantal Duitse functionarissen. Het sprak voor zich dat de Duitsers dit niet ongestraft zouden laten. En natuurlijk waren de joden ook nu weer de gemakkelijkste slachtoffers.

HERHUISVESTING

Nadat ze bij de joodse begraafplaats bijeen gekomen waren voor wat de Duitsers een 'herhuisvestingsactie' noemden, werden de weerloze slachtoffers - waaronder bejaarden, vrouwen en kinderen - naar een plaats aan de rand van de stad gebracht, waar ze opgehaald dachten te worden.

Een Duitse militaire chauffeur, genaamd Höfer, was met zijn vrachtwagen naar deze plek gestuurd. Na de oorlog legde hij een uitgebreide getuigenis af over de gruwelen die hij daar gezien had.

"Op een dag kreeg ik bevel met mijn vrachtwagen naar een plek buiten de stad te gaan, samen met een Oekraïner. Het zal zo rond tien uur geweest zijn. Onderweg haalden we joden met bagage in die te voet op weg waren in dezelfde richting als wij. Er waren complete gezinnen bij. Hoe verder we buiten de stad kwamen, hoe dichter de colonnes werden. Er lagen stapels kleding in een groot open veld. Deze kleding was mijn bestemming. De Oekraïner liet me zien hoe ik daar kon komen.

Hierboven:
Zoals meestal het geval was bij 'herhuisvesting', lieten de Duitsers de joden hun kostbaarheden en warme kleding meebrengen. Zo wilden ze hen ervan overtuigen dat ze inderdaad op reis gingen naar een nieuw huis.

Rechts:
Het ravijn bij Babi Yar, net buiten Kiew, het toneel van een van de gruwelijkste massamoorden tijdens de oorlog.

"Nadat we vlakbij de stapels kleren gestopt waren, werd de vrachtwagen onmiddellijk volgeladen door Oekraïners. Ik keek toe wat er gebeurde toen de joden - mannen, vrouwen en kinderen - aankwamen. De Oekraïners leidden hen langs een aantal plekken waar ze een voor een hun bagage, jas, schoenen, bovenkleding en tenslotte hun ondergoed moesten afgeven. " Er was ook een plek waar ze hun kostbaarheden moesten afgeven. Er waren aparte stapels voor de verschillende kledingstukken. Het ging allemaal heel erg snel. Wie twijfelde en de rest ophield, werd door de Oekraïners geschopt of geduwd. Ik denk dat er nog geen minuut verstreek tussen het moment waarop de mensen hun jas uitdeden en het moment waarop ze volledig

ontkleed waren. Er werd geen onderscheid gemaakt tussen mannen, vrouwen en kinderen. Men zou verwachten dat de joden die later kwamen zouden proberen te vluchten toen ze zagen dat de mensen voor hen zich moesten uitkleden. Ik ben er nu nog verbaasd over dat men dat niet deed.

HET RAVIJN VAN DE DOOD

Nadat ze zich uitgekleed hadden, moesten de joden een ravijn inlopen. Het ravijn was zo'n 150 meter lang, 30 meter breed en 15 meter diep. De joden werden door twee of drie smalle ingangen het ravijn in geleid. Op het moment dat ze onder in het ravijn aankwamen, werden ze vastgegrepen door leden van de Schutzpolizei en moesten ze bovenop de mensen gaan liggen die al doodgeschoten waren. Dit ging allemaal heel erg snel. Er waren meerdere lagen lijken. Een politieman kwam langs en schoot elk slachtoffer met een licht machinegeweer in de nek op de plek waar hij lag. Als de joden daar aankwamen, schrokken ze zo van het afgrijselijke beeld, dat ze volledig willoos werden. Waarschijnlijk gingen sommigen van hen zelfs al uit zichzelf in de rij liggen om geëxecuteerd te worden. De executies werden door slechts twee schutters uitgevoerd. Een van hen werkte aan de ene kant van het ravijn en de ander aan de andere kant. Ik zag hoe ze op de stapels lijken stonden en hun slachtoffers een voor een doodschoten.

De Duitsers zeiden dat we in de rij moesten gaan staan. Ik wachtte niet op het volgende bevel, maar gooide mijn vierjarige dochter in de greppel en liet me bovenop haar vallen. Een seconde later vielen er bloedende, stervende en dode mensen bovenop ons.

Nesya Elgort

Verzet in Kiev

De Joden als zondebok

Boven:
In diverse gebouwen in Kiew waren boobytraps gelegd door de Russische geheime politie. Daarom moesten de Duitsers erg voorzichtig zijn als ze een gebouw betrokken.

Rechtsboven:
Inwoners van Kiew kijken naar een passerende Duitse ordonnans. Hoewel een aantal Oekraïners samenwerkte met de Duitsers, omdat ze hen (in het begin) als bevrijders van de Sovjet-onderdrukking zagen, waren er ook veel overtuigde communisten die alles in het werk stelden om de Wehrmacht te saboteren.

Ondanks de verbluffende overwinning op het Rode Leger moest het Duitse leger een hoge prijs betalen voor de bezetting van Kiew. In een groot aantal gebouwen waren boobytraps geplaatst en nog voordat de bezetters zich goed en wel hadden geïnstalleerd, begonnen saboteurs van de NKWD met hun aanslagen.

Einsatzgruppe C kreeg de taak hier iets tegen te doen. Hieronder staat het rapport van de SD over deze zaak.

Het hoofd van de veiligheidspolitie en veiligheidsdienst
Berlijn, 28 september 1941
48 kopieën (36e kopie) Rapport over de operationele situatie in de USSR Nr. 97

Einsatzgruppe
Locatie: Kiev

"Vorkommando 4a werkt direct samen met de gevechtseenheden in Kiew sinds 19 september. Einsatzgruppe HQ arriveerde op 24 september. Kantoorgebouw NKWD in gebruikgenomen door HK Einsatzgruppe. Gebouw vanochtend geëvacueerd en naar noodverblijf gegaan in voormalig kasteel van de Tsaar"

"Stad bijna vernield aangetroffen. Er waren talloze barricades en tankversperringenop de hoofdstraat. Verder sterke verdedigingswerken in rest van stad. Op 20 september explodeerde de citadel en werden de artillerie-commandant en zijn stafchef gedood. Op 24 september volgden zware explosies in het kantoor van de Feldkommandatur; de resulterende brand is nog niet geblust. Brand in het centrum van de stad. Zeer waardevolle gebouwen vernietigd. Tot nu toe heeft brandbestrijding vrijwel geen effect. Sloop met explosieven om de brand onder controle te krijgen. Brand in de nabije omgeving van dit kantoor. Moest daarom ontruimd worden. Zware schade aan en rond gebouw door explosies. Explosies houden aan. Ook breken er branden uit." Tot nu toe 670 mijnen ontdekt in gebouwen met behulp van een aangetroffen schema: er liggen mijnen in alle openbare gebouwen en pleinen, men zegt dat er ook mijnen liggen in het toekomstige gebouw voor dit kantoor. Het gebouw wordt grondig doorzocht. Hierbij zijn zestig Molotov cocktails ontdekt en verwijderd. In het Lenin Museum werd zeventig ons dynamiet gevonden dat op afstand tot ontploffing gebracht moest worden. Vaak braken er branden uit op het moment dat een gebouw overgenomen werd. Het is bewezen dat joden hierin een belangrijk aandeel hadden. Men zegt dat er hier 150.000 joden wonen. We hebben dit nog niet kunnen verifiëren. Tijdens de eerste actie - 1600 arrestaties - is er aan maat-regelen gewerkt om de hele joodse bevolking te controleren. De executie van tenminste 50.000 joden is gepland." "Wehrmacht verwelkomt maatregelen en vraagt drastische procedure. Garnizoenscommandant stelt openbare executie van twintig joden voor. Veel leden NKWD, politieke commissarissen, partizanenleiders en partizanen gearresteerd. Volgens betrouwbare informatie zijn er nog veel agenten van de NKWD in Kiew actief. Deze morgen vijandelijke complotten ontdekt. Contact gelegd met Duitse leger en autoriteiten. "Vooral bezig geweest met opzetten van stadsbestuur. Informanten geplaatst. Vorkommando van de Hogere SS en Politieleiders gearriveerd. Gedetailleerde verslagen volgen nog."

De joden uit Kiev verzameld

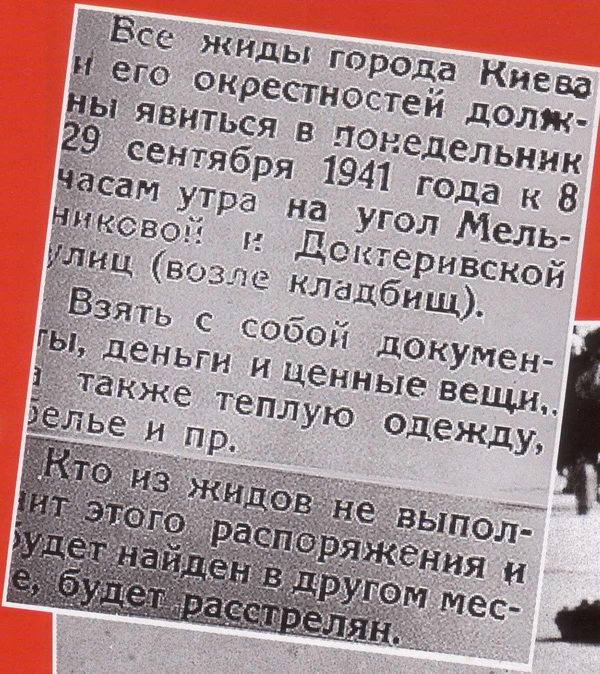

Все жиды города Киева
и его окрестностей долж-
ны явиться в понедельник
29 сентября 1941 года к 8
часам утра на угол Мель-
никовой и Доктеривской
улиц (возле кладбищ).
Взять с собой докумен-
ты, деньги и ценные вещи,
а также теплую одежду,
белье и пр.
Кто из жидов не выпол-
нит этого распоряжения и
будет найден в другом мес-
те, будет расстрелян.

Links:
"Joden uit de stad Kiev en omgeving! Op maandag 29 september moet u om 8.00 uur bijeenkomen op de hoek van de Melnikovoj- en Dokterivskoj-straat bij de begraafplaats. Breng al uw geld, documenten, kostbaarheden en warme kleding mee. "Iedereen die niet komt opdagen en elders wordt aangetroffen, wordt doodgeschoten."

Onder:
Al ver voor de afgesproken tijd van 8 uur kwamen er joden aan op het verzamelpunt bij de begraafplaats. Aan het eind van de dag hadden zich meer dan 30.000 joden gemeld in plaats van de 6000 waarop de Duitsers gerekend hadden.

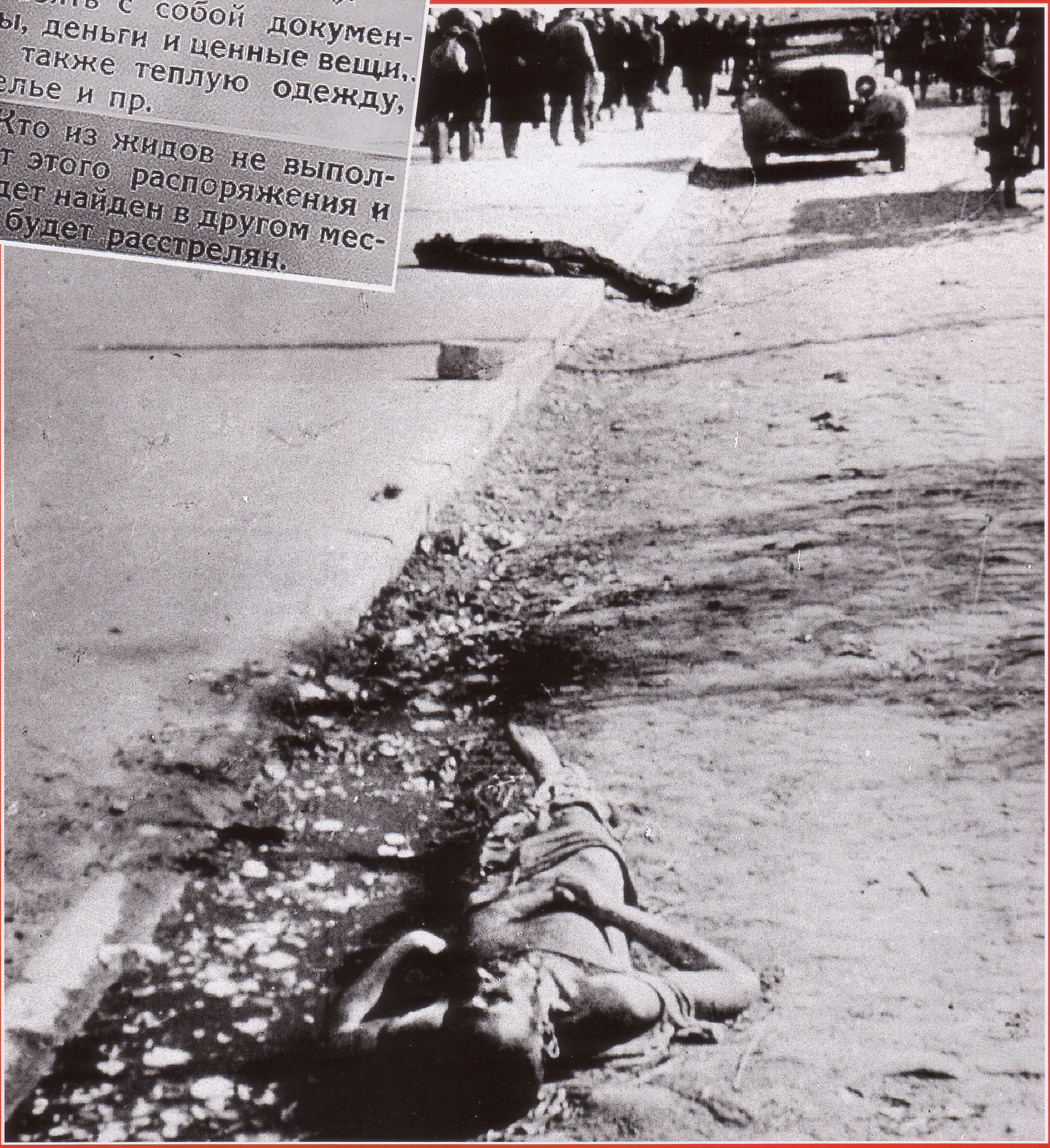

Toen eenmaal besloten was dat de joden van Kiew zouden moeten betalen voor het verzet tegen de Duitse bezetters, was het volgende probleem hoe men ze bij elkaar moest krijgen. Kiew was een grote stad waar men nog geen middelen had om de joodse bevolking als zodanig te herkennen en waar het moeilijk zou zijn voldoende slachtoffers bij elkaar te krijgen voor de Einsatzgruppen.

Als eerste stap werden er overal in de stad aankondigingen opgehangen, waarin de joden werden opgeroepen zich te melden voor herhuisvesting. De Duitsers verwachtten dat er zo'n vijf- tot achtduizend mensen zouden reageren, maar de SD'ers waren er totaal niet op voorbereid meer dan 30.000 mensen bij het verzamelpunt naast de begraafplaats aan te treffen. Velen daarvan dachten echt dat ze naar kleinere plaatsen zouden verhuizen, terwijl anderen dachten dat ze in getto's gehuisvest zouden worden. Vanaf de begraafplaats moesten de joden naar het ravijn bij BabiYar lopen, zo'n 3 kilometer verderop. Terwijl het merendeel nog stond te wachten bij het verzamelpunt, kwamen de eerste slachtoffers al aan bij het ravijn. Daar moesten ze zich uitkleden en werden ze naar het ravijn gestuurd waar ze geëxecuteerd werden.

Onder en boven:
De meeste slachtoffers kregen pas een vermoeden van wat hen te wachten stond toen ze zich bij Babi Yar moesten uitkleden.

Hierboven:
Al ver voor de afgesproken tijd van 8 uur kwamen er joden aan op het verzamelpunt bij de begraafplaats. Aan het eind van de dag hadden zich meer dan 30.000 joden gemeld in plaats van de 6000 waarop de Duitsers gerekend hadden.

Hierboven:
Leden van de Einsatzgruppen, waaronder een aantal Oekraïense helpers, doorzoeken de stapels kleding en eigendommen op zoek naar kostbaarheden. Veel van de ergste misdaden tegen de joden in Rusland werden uitgevoerd met de bereidwillige assistentie van plaatselijke vrijwilligers

EEN VOOR EEN

Als de ene jood gedood was, liep de beul over de lijken van de geëxecuteerdejoden naar de volgende persoon die was gaan liggen en schoot hem dan dood. Dit ging zo ongestoord door zonder onderscheid te maken tussen mannen, vrouwen en kinderen. De kinderen werden bij hun moeders gelaten en samen met hen doodgeschoten. Ik heb hier maar kort naar gekeken. Toen ik onderin het ravijn aankwam, was ik zo geschokt door wat ik zag, dat ik er niet langer naar kon kijken. Ik zag dat er al drie rijen lijken lagen, op een afstand van zo'n 60 meter. Hoeveel lagen lijken er op elkaar lagen, kon ik niet zien. Ik was zo verbaasd en verbouwereerd door de aanblik van de bebloede lichamen, waarvan er sommige nog stuiptrekkingen vertoonden, dat ik de details niet echt registreerde. Naast de twee schutters was er ook nog een 'lader' bij beide ingangen van het ravijn. Deze 'laders' waren *Schutzpolizisten*. Het was hun taak de slachtoffers bovenop de andere lijken te leggen zodat de schutters ze alleen maar hoefden dood te schieten.

Als de slachtoffers over het pad naar het ravijn kwamen en uiteindelijk zagen wat er gebeurde, schreeuwden ze het uit van afgrijzen. Maar op datzelfde moment werden ze al omver geduwd door de 'laders' en moesten ze bij de rest gaan liggen. De volgende groep kon dit niet zien, omdat het om de hoek gebeurde.

De meesten protesteerden als ze zich moesten uitkleden. Er werd veel geschreeuwd en gegild. De Oekraïners letten er niet op. Zij stuurden ze alleen maar zo snel mogelijk door de ingangen het ravijn in. Vanuit de plek waar men zich moest uitkleden, kon je het ravijn niet zien. Dit bevond zich zo'n 150 meter verderop achter de eerste stapel kleren. Er waaide een bijtende wind; het was ijskoud.

RAPPORT OPERATIONELE SITUATIE
USSR Nr.101

Hoofd van de Veiligheidspolitie en Veiligheidsdienst
Berlijn
2 oktober 1941

Einsatzgruppe C
Locatie: Kiew

Sonderkommando 4a heeft in samenwerking met Einsatzgruppe HQ en tweecommando's van Politieregiment Zuid 33.771 joden geëxecuteerd in Kiew op 29 en 30 september 1941

Hieronder:
Geschoffeerd, zonder hoop en zonder de wil zich te verzetten, moesten de slachtoffers over de lichamen van hun familieleden, vrienden en buren lopen voordat ze zelf doodgeschoten werden. De duizenden slachtoffers van de massamoord bij Babi Yar werden een voor een doodgeschoten door leden van de Einsatzgruppen.

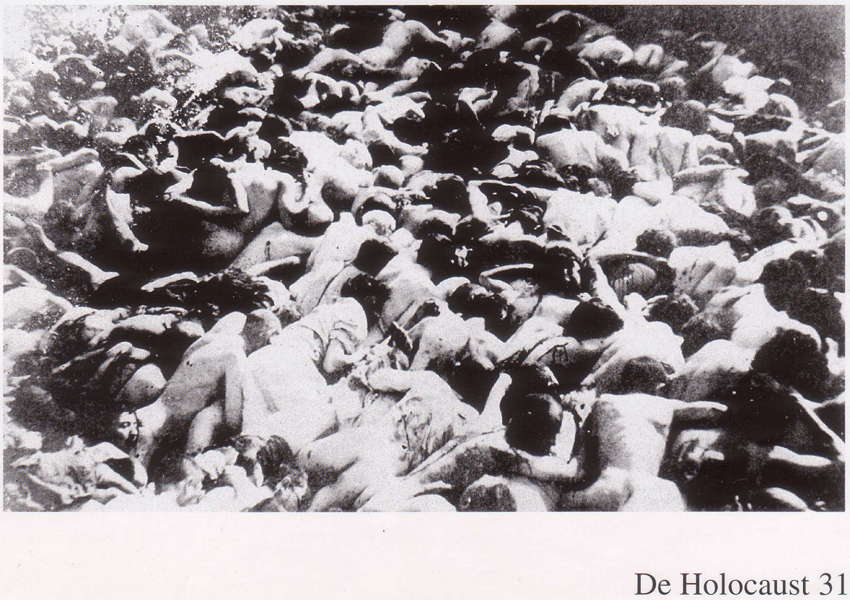

HET BEWIJS OPRUIMEN

DE MOORDEN IN BABI YAR VERBERGEN

Al in de zomer van 1942 had de ARSHA plannen om alle sporen van de activiteiten van de Einsatzgruppen uit te wissen. Paul Blobel, commandant van de beulen in Babi Yar, kreeg van Gestapo-chef Müller het bevel terug te keren naar Kiew. In de zomer van 1943 lieten leden van de Einsatzgruppen zo'n 300 arbeiders komen uit Syrets, het plaatselijke concentratiekamp. Vervolgens werkten ze 2 maanden lang om de lijken op te graven (hierin waren de afgelopen 18 maanden ook tienduizenden zigeuners en Russische krijgsgevangenen vermoord).

Volgens de getuigenis van Blobel in Neurenberg, zag hij hoe een graf van 55 meter lang geopend werd. Er werden brandbare materialen en licht ontvlambare vloeistoffen op de stoffelijke resten gegoten, waarna ze werden aangestoken en men ze meer dan twee dagen liet branden.

Dit ging te langzaam en de dwangarbeiders moesten de lijken weghalen en ze op stapels hout leggen. Daarna werden ze met benzine overgoten en in brand gestoken. Er werden machines aangevoerd om de overgebleven botten te verpulveren. In naoorlogse Russische documenten schat men dat er tussen de 70.000 en 100.000 lijken op deze manier opgeruimd werden. Hieronder bevonden zich ook de 300 mannen die de lijken hadden opgegraven. Een tiental van hen ontsnapte echter en trad later als getuige op. Door het oprukkende Rode Leger konden de nazi's het karwei niet afmaken. Blobels getuigenis in Neurenberg eindigde met de woorden, "omdat we ons moesten-terugtrekken uit Rusland kon ik mijn orders niet volledig uitvoeren."

Links en boven:
Arbeiders uit het concentratiekamp Syrets graven de lijken op bij Babi Yar. De meeste stoffelijke resten waren al opgeruimd toen de bewakers de mannen het bevel gaven nog een grote brandstapel te bouwen - voor zichzelf. In het besef van wat hen te wachten stond, probeerden de gevangenen massaal te ontsnappen. Elf van de 280 slaagden hierin.

Adolf Hitler ziet toe op een zee van bruin als de SA in 1933 in Düsseldorf bijeenkomt om te vieren dat de nazi's aan de macht zijn gekomen.

STOOT-TROEPEN

De *Sturmabteilung* of SA startte als de knokploeg van Hitler, maar groeide uit tot een machtige massabeweging - met eigen ambities.

HITLERS SA-mannen waren lange tijd de meest zichtbare verschijningsvorm van het nationaal-socialisme. De SA was de sterke arm die de Führer beschermd had in zijn weg naar de macht. De SA'ers waren altijd in voor een knokpartij met de vijanden van de nazi's. SA stond voor *Sturmabteilung*: storm- of stoottroep. De naam was ontleend aan de troepen die aan het eind van de oorlog de vijandelijke loopgraven overvielen. De leden waren vooral ex-soldaten die zich na de Eerste Wereldoorlog verenigd hadden. Deze militaire verenigingen vormden in de beginjaren van de Weimar-republiek een stabiel punt waar men gevoelens van loyaliteit en kameraadschap kon delen. De SA oefende een sterke aantrekkingskracht uit op voormalige soldaten en op werkelozen. In het Duitsland van na 1920 was er aan beide groepen geen tekort. Hitler was in 1919 lid geworden van de Deutsche Arbeiterpartei. In die tijd was München een broeinest van politieke activiteiten die vaak tot geweld leidden. De DAP had zijn eigen verdedigings- en propaganda-organisatie onder leiding van Emil Maurice. Twee jaar later kreeg de partij het predikaat Nationaal-socialistisch en richtte men een sport- en atletiekafdeling op. Dit was in feite een paramilitaire organisatie die bescherming moest bieden tijdens bijeenkomsten van de NSDAP en die de bijeenkomsten van rivaliserende partijen moest verstoren.

DE SA KRIJGT ZIJN NAAM

In oktober 1921 werd de paramilitaire vleugel van de partij omgedoopt tot SA. De leden waren vooral afkomstig van Freikorpsen, en dan met name van Ehrhardts Marinebrigade 2 die vaak betrokken was geweest bij gevechten met de communisten aan de Oostzee onder leiding van een voormalige marineofficier, Lt Hans Ulrich Klintzsch.

De eerste test voor de SA kwam toen grote aantallen communisten een vergadering in het Hofbrauhaus in München in november 1921 wilden verstoren. Dit was de eerste van vele *Saalschlachten* of 'zaalgevechten' tussen nazi's en communisten. In 1922 richtte de NSDAP een bond op voor jongens van 14 tot 18. Deze bond werd verdeeld in twee leeftijdsgroepen, waarvan de oudste groep - de *Jungsturm* Adolf Hitler - later de Hitlerjugend zou worden. Het eerste optreden van de SA buiten München vond plaats op 14 oktober 1922 toen Hitler met 800 SA-mannen deelnam aan een 'Duitse dag' in Coburg. De massale gevechten met communisten die daar plaats vonden, werden bekend als 'De slag om Coburg' en bezorgden de NSDAP veel

media-aandacht. De eerste nationale bijeenkomst van de NSDAP was drie maanden later toen er 6000 SA-mannen in een parade door München trokken. Op dat moment was de SA nog niet gekleed in de overbekende khaki-bruine hemden en broeken. De uniformen bestonden toen nog uit een hoge skimuts, een wit hemd met zwarte das, een uniformjasje en rijlaarzen of legerkistjes met leren beenkappen. De jas, muts en broek waren grijs en waren vaak al door hun eigenaar gedragen tijdens WO I. De armband met hakenkruis om de linkermouw zou een typisch kenmerk blijven van de SA.

Op 1 maart 1923 ging het bevel over de SA over van Klintszch, die vooral trouw was aan kapitein Ehrhardt, naar de door Hitler gekozen kapitein Hermann Goering. Goering genoot publiek aanzien als voormalige jachtvlieger en drager van de *Pour le Mérite*, de hoogste keizerlijke onderscheiding voor moed. Hoewel hij in theorie zeer capabel was, was hij ook lui en genotzuchtig. De drijvende kracht achter de SA was Ernst Röhm, een stafofficier op het hoofdkwartier van het leger in München. Hij wist het leger ertoe te bewegen handvuurwapens aan de SA te verstrekken, waardoor ze de status kregen van *Wehrverbande*, een officieel getolereerde 'bewapende groepering'. De combinatie van een beroemd leider en een goed organisator trok nog meer mensen aan en in september 1923 had Hitler 70.000 mannen onder zijn commando. De meeste leden van de *Kampfbund* waren SA'ers, maar er waren ook medestanders van andere rechtse, paramilitaire groeperingen, zoals de *Bund Oberland* en de *Reichsflagge*. Samen met deze groeperingen probeerden de nazi's in november 1923 de macht te grijpen in München. De couppoging mislukte. Adolf Hitler werd gearresteerd en gevangen gezet en de SA werd verboden. Het geweld had echter de aandacht getrokken van gelijkgestemden overal in Duitsland en de voormalige SA-leden die over het hele land verspreid zaten, zetten clandestiene groepen op: de *Frontbann*.

Boven:
Toen Hitler aan de macht kwam, was de SA enorm gegroeid als gevolg van de economische onzekerheid tijdens de depressie. Deze vaandels met hakenkruisen tijdens de bijeenkomst in Neurenberg waren symbolen van een machtige beweging met miljoenen leden.

Onder:
In het begin bestond de SA voornamelijk uit voormalige soldaten. Deze straatvechters en onruststokers droegen veelal nog dezelfde uniformen die ze in de loopgraven gedragen hadden tijdens de Eerste Wereldoorlog.

DE SA HERBOREN

De SA werd in februari 1925 weer nieuw leven ingeblazen, maar nu kleiner. De leden mochten bovendien geen wapens meer dragen. Toch was dit een belangrijk jaar, omdat de SA in dit jaar het opvallende bruine uniform ging dragen waar de bijnaam 'bruinhemden' vandaan kwam. De eerste uniformen werden gemaakt van tropenhemden die eigenlijk voor het Keizerlijke Leger bestemd waren geweest. Gerhard Rossbach, de SA-officier die deze hemden in Oostenrijk vond, kon ze tegen dumpprijzen kopen. Een jaar nadat dit uniform geïntroduceerd werd, begon de SA kraagemblemen met sterren te gebruiken als rangaanduiding. In 1925 werd er nog een andere nazi-organisatie opgericht. Binnen de grote SA kende men al sinds 1923 kleine beveiligingseskaders, maar in 1925 werden deze officieel omgedoopt tot de *Schutzstaffel*, of SS. Ze onderscheidden zich van de rest van de SA door hun zwarte petten en hun *Totenkopf*-emblemen. Vier jaar later werd Heinrich Himmler *Reichsführer* van een 280 man sterke SS. Een jaar later telde de SS 400 leden en werd het een onafhankelijk lichaam binnen de SA met een eigen, zwart uniform.

SA

Links:
Een bijeenkomst van nazi's in Coburg in oktober 1922. Dit was een van de eerste staaltjes van machtsvertoon door de nazi's buiten München: Adolf Hitler nam 800 SA-mannen mee naar Coburg, waar zij een optocht hielden ondanks het verzoek dit niet te doen. Later volgden er rellen waarin ze hun politieke tegenstanders van de straat veegden.

Hieronder:
Rond 1930 was politiek geweld schering en inslag en werden de SA en het dragen van paramilitaire uniformen verboden. De SA'ers deden daarop hun jasjes uit en marcheerden in een wit hemd.

Hieronder:
Een SA-erewacht staat voor de Führer die een menigte toespreekt. De beveiliging van de partij was nu eigenlijk al overgedragen aan de SS: in naam een onder-deel van de SA, maar in de praktijk een groep die steeds zelfstandiger werd.

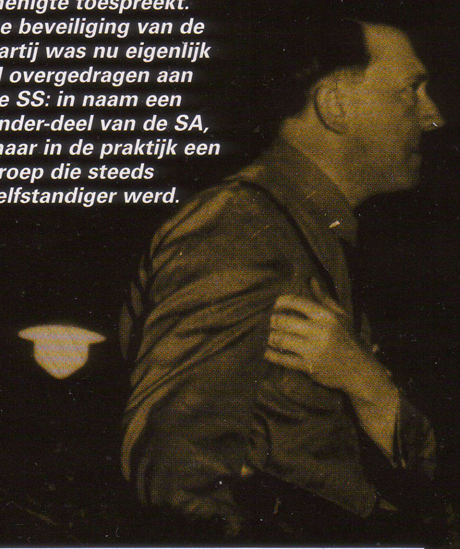

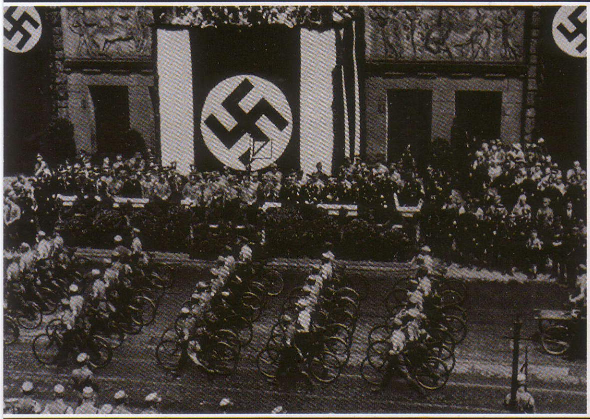

Hierboven:
Een optocht van bruinhemden rond 1930. Veel SA'ers wilden dat hun organisatie de taak zou overnemen van het reguliere Duitse leger. Dit idee wekte bezorgdheid bij de minder militante aanhangers van de nazi-partij.

POLITIEKE TERREUR

Intimidatie en geweld op straat

CHEF STAF

De dagelijkse operaties van de SA waren de verantwoordelijkheid van de chef-staf, kapitein Franz Felix Pfeffer von Salomon. Omdat Salomon echter nogal joods klonk, noemde hij zichzelf Franz Pfeffer of Franz von Pfeffer. Deze voormalige Pruisische soldaat had na de oorlog het bevel gevoerd over zijn eigen Freikorps en was in 1925 bij de NSDAP terechtgekomen. Pfeffer was een eenvoudig, simpel mannetje, maar met zijn goede gevoel voor discipline en zijn organisatietalent wist hij de SA op paramilitaire leest te schoeien.

De kleinste eenheid was een *'Schar'* van tussen de drie en 12 manschappen. De onderverdeling liep dan op naar *Truppe* (peloton), *Sturme* (compagnie), *Standarte* (regiment), *Brigade* (brigade) en tenslotte *Gausturme* (divisie). Nu de SA steeds meer in een militaire organisatie veranderde, ontstonden er meningsverschillen bij de leiding. Hitler zag de SA als de spierballen van de partij, die bijeenkomsten van rivaliserende partijen moest verstoren en die van de nazi's moest beschermen. Röhm had echter hogere ambities. Hij zag de SA als een brede burgermacht die de basis zou vormen voor het nieuwe Duitse leger waarvoor men in het geheim plannen had. Het conflict was zo bitter dat Röhm in april de partij verliet. In 1928 verliet hij zelfs het land om als militair adviseur in Bolivia te gaan werken. Hij liet een organisatie achter die weer sterk groeiende was. In augustus 1927 telde de SA 30.000 mannen en in 1929 waren dat er zo'n 60.000. Pfeffer bracht de SA-formaties naast orde, traditionele oefenmethodes en militaire structuren ook de juiste militaire bravoure bij om de SA om te kunnen vormen tot een propaganda-instrument, in plaats van een bende straatvechters. De massale parades door de SA waren zijn idee, evenals de Hitlergroet met de opgeheven arm en de kreten 'Heil Hitler' en 'Sieg Heil'.

ALLERLEI REKRUTEN

De SA trok vele werkloze mannen aan die in de organisatie een baan dachten te vindenals soldaten in een beroepsleger. Maar niet alle SA'ers

Hierboven:
Het geweld op de Duitse straten startte vrijwel direct nadat de laatste schoten van de Eerste Wereldoorlog gelost waren en mondde al snel uit in een strijd tussen links en rechts. Deze rechtse Freikorps-leden in Berlijn in 1919 zijn een typisch voorbeeld van de ex-soldaten die zich massaal aansloten bij de SA.

Rechts:
Hamburg. In de zomer van 1932 houden geüniformeerde politieagenten een fietser aan om hem op wapens te fouilleren. Dit was op het hoogtepunt van het geweld dat voorafging aan Hitlers benoeming tot Rijkskanselier en de machtsovername door de nazi's.

Hieronder:
Reichstag-verkiezingen in Berlijn, 1930. Voorbijgangers helpen een vrouw die zwaargewond is door een stel nazi's. Zij was niet het doelwit: zij stond alleen maar in de weg toen de nazi's de aanval op een groep communisten inzetten.

Hierboven:
Het gewelddadige karakter van het politieke toneel in Duitsland leidde vaak tot dodelijke slachtoffers. De SA en de nazi's verheerlijkten hun gesneuvelde kameraden als martelaren voor de goede zaak.

Links:
De SA groeide explosief in het jaar nadat Hitler Rijkskanselier werd en kreeg steeds meer een militair karakter. Dit zijn SA-eenheden die in Neurenberg paraderen.

Hieronder:
Toen Hitler eenmaal aan de macht was, had hij zijn leger van straatboeven niet meer nodig. Maarhet zou een probleem zijn om de SA op te heffen of te veranderen. Een van de grootste problemen was de brute, maar zeer capabele leider, Ernst Röhm.

waren arm. Een van de meer gegoede rekruten was August Wilhelm Heinrich Gunther Prinz von Preussen, de vierde van de zes zonen van Kaiser Wilhelm II. Na zijn actieve dienst in de Eerste Wereldoorlog, werd de prins in 1929 lid van de nazi-partij. In 1933 werd hij in de Reichstag verkozen als vertegenwoordiger van Potsdam. Hij werkte zich op in de hogere rangen van de SA en werd *Obergruppenführer* in 1943. Het afscheid van Röhm had de barsten binnen de SA en de partij echter niet geheeld.

Pfeffers vervanger in Oost-Duitsland was Walter Stennes. In september 1930 verstoorden zijn mannen - voor het merendeel werkeloos en arm - een speech van de Gauleiter van Berlijn - ene Josef Goebbels - en sloegen ze zijn SS-lijfwachten in elkaar.

Dit incident stond niet op zich. De SA wilde meer invloed op de leiding van de nazi-partij. Zij stonden er met name op dat er SA'ers genomineerd zouden worden als kandidaat voor de verkiezingen voor de Reichstag. Hitler verving Pfeffer en nam de SA persoonlijk onder zijn hoede. Hij vloog naar Berlijn en herstelde de orde door de muitende SA'ers tijdens een aantal bijeenkomsten toe te spreken. Maar dit was niet het einde van de SA-rebellie: in het voorjaar van 1931 hield Stennes in het geheimvergaderingen met SA-leiders en riep hij hen op Hitler uit het zadel te werken. Ze kregen echter geen steun: hun revolutie mislukte en ze werden uit de partij gezet. Goering nam met zijn SS'ers de organisatie in Berlijn over.

DE TERUGKEER VAN RÖHM

Om het vertrouwen binnen de SA te herstellen en zich van hun loyaliteit te verzekeren, stuurde Hitler een

telegram aan Röhm in Bolivia en vroeg hij hem terug te komen en het commando over te nemen. Pfeffer werd verstoten vanwege de rebellie van Stennes en omdat hij voorstander was van nauwere banden met het leger. Achteraf was dit Pfeffers redding. Hij ontkwam zo namelijk aan de zuivering van de SA in 1934. Pas in 1944 trad hij weer op de voorgrond toen hij het commando op zich nam van een Volkssturm-eenheid aan de Zwitserse grens.

Op 5 januari 1931 werd Röhm chef-staf van de SA en maakte hij onmiddellijk werk van zijn expansieplannen. In oktober van dat jaar brachten de nazi's na een 'symbolische mobilisatie' 104.000 geüniformeerde mannen op de been in de stad Braunschweig. Dit machtsvertoon imponeerde de Weimar-regering zozeer dat ze in december een verbod afkondigden op het dragen van politieke uniformen. Dit verbod bleef van kracht tot juni 1932, maar het had weinig effect. De nazi's schakelden simpelweg over op een 'burger-uniform' (een wit hemd met zwarte das) waarmee ze zich op straat duidelijk onderscheidden. In maart 1932 was de SA weer terug in uniform en telde de organisatie 400.000 leden. Dit was een machtig politiek instrument dat Hitler nog van nut zou zijn in dit laatste jaar voordat hij in maart 1933 definitief aan de macht kwam. Maar het was ook een gevaarlijk instrument met een eigen wil dat zijn steun en loyaliteit aan de Führer zou moeten bekopen met het bloed van zijn eigen leiders.

Horst Wessel

Het lied, niet de zanger

Met de dood van een jonge SA-leider genaamd Horst Wessel in februari 1930 kregen de nazi's en de SA een martelaar en een lied. Volgens Josef Goebbels stierf Wessel een heldendood nadat hij ernstig gewond was geraakt in een straatgevecht met communisten. Voor zijn dood had Wessel al een pakkend lied geschreven, dat gepubliceerd was in Die Angriff, de Berlijnse nazi-krant. Goebbels verleende dit marslied de status van een tweede volkslied en Horst Wessel werd een nationale held.

De waarheid was echter anders. Wessel werd geboren in Bielefeld in 1907, als zoon van een gerespecteerde protestantse priester. Aan het eind van de jaren 20 gaf hij, tot groot ongenoegen van zijn moeder die inmiddels weduwe was, zijn rechten-studie op om lid te worden van de SA. Hij werd al snel bekend als iemand waar je wat aan had tijdens een knokpartij.

Horst Wessel werd inderdaad door een communist gedood, maar niet tijdens een straatgevecht. Hij had wat gekregen met een prostituee, en haar voormalige pooier - een lid van het Rode Front - brak in zijn appartement in met wat vrienden en schoot de SA'er in zijn mond. Wessel was dodelijk gewond en overleed enkele dagen later in een ziekenhuis aan zijn verwonding.

Hierboven:
Horst Wessel marcheert aan het hoofd van zijn Stormtroepen, onwetend dat hij binnenkort een nazi-'heilige' zal zijn.

Hieronder:
De Waffen SS vernoemde de 18e SS Panzergrenadier-divisie naar Horst Wessel. Deze divisie werd in 1944 opgericht en bestond grotendeels uit Duitse vrijwilligers uit Hongarije.

Horst Wessel Lied

Die Fahne hoch, die Reihen fest geschlossen
SA marschiert mit ruhig festem Schritt
Kam'raden die Rotfront und Reaktion erschossen
Marschier'n im Geist in unsern Reihen mit.

Die Strasse frei den braunen Batallionen
Die Strasse frei dem Sturmabteilungsmann
Es schau'n auf's Hakenkreuz voll Hoffnung schon
Millionen
Der Tag für freiheit und für Brot bricht an

Zum letzten Mal wird nun Appell geblasen
Zum Kampfe steh'n wir alle schon bereit
Bald flettern Hitler-fahnen uber allen Strassen
Die Knechtschaft dauert nur mehr kurze Zeit

Die Fahne hoch die Reihen fest geschlossen
SA marschiert mit ruhig festem Schritt
Kam'raden die Rotfront und Reaktion erschossen
Marschier'n im Geist in unsern Reihen mit.

Omhoog de vlag! De rangen vast gesloten!
De SA marcheert met rustige, vaste tred.
En de kameraden die door de roden zijn neergeschoten,
Marcheren nog mee, hun geest in onze rangen ingebed.

De straten zjn vrij voor onze bruine legioenen
De straten zijn vrij voor de mannen van de SA
De aanblik van het hakenkruis brengt hoop voor de miljoenen
De dag voor brood en vrijheid die komt weldra

Voor de laatste maal is het appel geblazen
Wij zijn helemaal klaar voor de strijd
Weldra wapperen Hitler's vaandels boven alle straten
Wij worden spoedig uit onze onderdrukking bevrijd
Omhoog de vlag! De rangen vast gesloten!
De SA marcheert met rustige, vaste tred.
En de kameraden die door de roden zijn neergeschoten,
Marcheren nog mee, hun geest in onze rangen ingebed.

Duitse militaire politiebeambten arresteren verdachten in een dorp in de Oekraïne. Deze politiebataljons waren ongekend wreed.

Partizanen

Een wrede oorlog aan het Oostfront

VOORDAT HITLER zijn legers de Sovjet-Unie in stuurde, vertelde hij ze dat dit geen gewone oorlog zou worden. Een maand voor de invasie, maakte het Duitse opperbevel bekend dat de soldaten alle burgers moesten doodschieten die zich verzetten - of waarvan zij dachten dat die zich misschien zouden verzetten. Dit gaf hen eigenlijk carte blanche om te schieten op wie ze maar wilden.

Op 6 juni volgde de beruchte 'Kommissar-order', waarin aan de troepen werd meegedeeld dat alle Sovjet-functionarissen die in Duitse handen vielen, ter plekke geëxecuteerd moesten worden. Hiermee brak het Duitse leger volledig met de bestaande regels die golden tijdens een oorlog.

Dit was niet de eerste keer in de recente geschiedenis dat het Duitse leger een invasie uitvoerde. Zoals altijd waren ze vastbesloten om alle vormen van verzet de kop in te drukken. Maar de wreedheid waarmee ze te werk gingen, had deze keer het tegengestelde effect. In 1943 moest zelfs Himmler toegeven dat de Duitsers te fel gereageerd hadden en dat ze zichzelf daarmee in de nesten hadden gestoken.

De eerste Russische pogingen tot georganiseerd verzet in de bezette gebieden leverden niets op. Stalin had de meeste Bolsjewisten van de 'oude garde' laten executeren. Hun ervaring met bliksemaanvallen tijdens de burgeroorlog had nuttig kunnen zijn. Tijdens de interne strijd in de Sovjet-Unie in de jaren '30 lag de nadruk op conventionele oorlogvoering, maar net toen het Rode Leger in 1937 de mogelijkheden van guerrillatactieken wilde gaan bestuderen, liet Stalin de meeste aanvoerders van het leger arresteren en executeren.

INVASIE

Toen de Duitse invasie in juni 1941 eindelijk van start ging, drong de Wehrmacht diep door in de Sovjet-Unie en werden er enorm veel Russische soldaten van de rest van het leger afgesneden. Meer dan 1,5 miljoen mannen werden die zomer gevangen genomen, maar tienduizenden wisten te ontsnappen en verdwenen in de bossen. Enkelen van hen vochten door. Ze kwamen uit hun afgelegen schuilplaatsen om spoorrails op te blazen of Duitse voertuigen aan te vallen, maar om geografische en historische redenen bleef hun effect beperkt. De open steppe in het zuiden van Rusland en de Oekraïne bood weinig beschutting en de guerrilla-activiteiten bleven beperkt. In de Baltische staten, die door Stalin in 1940 geannexeerd waren en waar de geheime politie van de Sovjets een golf van arrestaties had uitgevoerd, werden de Duitsers als bevrijders verwelkomd; de meeste guerrilla-activiteiten in dit gebied waren in feite tegen het Rode Leger gericht. In de Krim hielpen de Tartaren de Duitsers bij hun jacht op plaatselijke communisten. Alleen in de eindeloze Pripjat-moerassen en de uitgestrekte wouden van Wit-Rusland konden de partizanen in vrijheid leven. In januari 1942 waren er waarschijnlijk nog geen 30.000 partizanen actief op een terrein van

zo'n 1.350.000 km2. Een jaar later was alles heel anders. Hun activiteiten werden centraal aangestuurd door bevelhebbers in Moskou, er was een regelmatige aanvoer van voorraden via de lucht en het aantal actieve strijders was tot meer dan 130.000 gegroeid. Op de kaarten van Duitse piloten waren grote gedeeltes van Wit-Rusland met rood gemarkeerd: het was gevaarlijk om hier te landen.

Zoals Himmler opmerkte, hadden de Duitsers deze ontwikkeling aan zichzelf te danken. De Duitse vergeldingsacties voor verzetsactiviteiten stonden in geen enkele verhouding tot de feitelijke schade. Zo meldde het 454e veiligheidsdetachement in november 1941 de executie van 400 dorpelingen omdat guerrilla's een communicatie-inrichting beschadigd hadden. Het leger brandde dorpen plat in de bitterkoude Russische winter en stuurde vrouwen en kinderen de sneeuw in, hun dood tegemoet. Na futiele pogingen om vrijwillige arbeiders te werven, gingen de Duitsers over op massa deportaties van jonge mensen die als slavenarbeiders werden ingezet.

In de zomer van 1942 leidde de toename van het verzet door de partizanen tot verdere Duitse reacties. In augustus schrapte de SS de term 'partizanen' officieel uit hun communicatie en gingen ze over op het woord 'bandiet'. In oktober benoemde Himmler SS *Obergruppenführer* en *General der Polizei* Erich von dem Bach-Zelewski als coördinator van de oorlog tegen de partizanen. Door de tegenslag van het Duitse leger aan het front, werd hij echter ernstig in zijn mogelijkheden beperkt. In december 1942 beval het Duitse opperbevel dat alle middelen geoorloofd waren, “zelfs tegen vrouwen en kinderen”.

VEILIGHEIDSDIENSTEN

Samen met het Duitse leger kwamen er negen veiligheidsdivisies naar Rusland: drie per legergroep. Elke divisie bestond uit drie bataljons gewone soldaten en drie bataljons *Landschütze*: meestal veteranen van de Eerste Wereldoorlog onder aanvoering van oude reserve-

OORLOG ZONDER GENADE

De Duitsers namen absoluut te veel hooi op hun vork toen ze de Sovjet-Unie aanvielen. Het land was onvoorstelbaar groot en de Russische winter moest je zelf meegemaakt hebben om te weten hoe erg hij was. Maar een veel grotere verrassing voor de Duitsers was het stugge verzet van de Russische boeren. Dit nam alleen maar toe naarmate de Duitsers harder tegen ze optraden.

Het land dat ze bezetten, was bekend met barbaars gedrag. Tijdens de Russische burgeroorlog, minder dan 20 jaar geleden, waren er door alle partijen gruwelijke wreedheden begaan.

De partizanen lieten al snel zien dat de Duitsers hen niets meer konden bijbrengen op het gebied van massamoord. Geen van beide partijen hield van gevangenen: ze doodden de mensen die in hun handen vielen op afgrijselijke manieren om de vijand af te schrikken.

Vanuit militair oogpunt was dit weinig efficiënt: omdat ze wisten wat hen te wachten stond, gaven de Duitsers zich maar zelden over aan de partizanen en andersom gold hetzelfde. Maar het maakte niet uit. De vicieuze cirkel van wreedheid en wrede vergelding bleef tot het eind van de oorlog in stand en bereikte zijn hoogtepunt in 1944.

Ook toen de Duitsers hun verlies inzagen en zich terugtrokken, was het nog niet gedaan met de wreedheden. De Russen die de kant van de nazi's gekozen hadden, werden nu het slachtoffer van de bloeddorstige wraakzucht van hun landgenoten.

***Hierboven:* De Duitsers maakten korte metten met iedereen die zij als partizaan beschouwden. Er was geen enkele vorm van proces: het geringste vermoeden was al genoeg om de verdachte aan de eerste de beste lantaarnpaal op te hangen.**

***Hierboven:* De wreedheid werkte twee kanten op. Duitse soldaten die in handen van de Russen vielen, konden erop rekenen dat ze gedood werden. Dit gold vooral voor SS'ers.**

***Rechts:* Partizanen trekken door een akker. Aan het eind van de oorlog hielden dergelijke strijders honderdduizenden Duitse soldaten op met hun acties achter de linies.**

officieren. Deze troepen waren absoluut niet toereikend om een dergelijk groot land te bezetten. Zo moest de achterhoede van het Duitse 9e Leger eind 1941 meer dan 60.000 km^2 terrein afdekken, met zo'n 1500 dorpen. Het leger kon niet meer dan 1700 manschappen missen voor veiligheidsactiviteiten. Daarvan waren er slechts 300 beschikbaar voor mobiele operaties. De rest bewaakte een aantal sleutelposities. Duitse bondgenoten en lokaal geworven veiligheidseenheden hielpen de SS- en SD-formaties de partizanen te onderdrukken, maar het bleef de taak van een relatief klein aantal mensen die over enorme afstanden actief waren.

In eerste instantie was het verzet tegen de Duitsers spontaan. Burgers en soldaten die van hun eenheden waren afgesneden, hadden kleine groepjes vijanden aangevallen of sabotage gepleegd. Maar door het verpletterende succes van het Russische offensief tijdens de winter van 1942-43 veranderde alles. Stalin stelde in Moskou een hoofdkwartier in voor de partizanen en de verspreide bendes werden georganiseerd door middel van een informeel, zij het hard, dienstplichtsysteem. De dorpen moesten mannen en vrouwen sturen om mee te vechten met de partizanenbeweging.

Toen de Duitsers eenmaal in het oosten in de verdediging gedwongen waren, kreeg de partizanenbeweging een sleutelrol bij het herstel van het communistische regime. Er werden teams van de geheime politie toegewezen aan de grotere partizaneneenheden om deserteurs en verraders op hun gebruikelijke, dodelijke manier te straffen. De bedoeling was dat de burgers zouden inzien dat, ongeacht hoe ver achter de linies ze zich bevonden en hoe goed hun banden met de Duitsers ook waren, Moskou hen toch altijd aankon.

Desertie werd bestraft met vergeldingsacties tegen familie of buren- de Duitsers waren niet de enige die hele dorpen uitmoordden. Vaak waren deze acties even contraproductief als de Duitse terreur: sommige mensen waren minder bang voor opsluiting door de Duitsers, dan voor Stalins geheime politie. Er waren veel Russen die als gevolg daarvan naar de Duitsers overliepen en aan hun zijde tegen hun eigen landgenoten vochten.

De Duitsers leken van plan te zijn de macht in de bezette gebieden te verzekeren door ze te bevolken met etnische Duitsers van buiten Duitsland, de *Volksdeutsche*. Ze werden met duizenden naar het oosten gebracht om Duitse kolonies te vormen. Er was echter meer vraag dan aanbod en halverwege 1942 hadden de Duitsers 48.000 voormalige Sovjetburgers aan het werk in een veiligheidsdienst die uit lokale rekruten bestond: de *Schutzmannschaft*.

LOKALE HELPERS

Ze werden verdeeld over *Wachtbattalione* met vrij statische taken, zoals het bewaken van spoorwegen, en *Frontbattalione*, die voor operaties tegen partizanen werden ingezet. Hun kennis van de taal en het gebied was daarbij erg nuttig. Maar hun effect werd getemperd door het altijd aanwezige gevaar van verraad - de NKWD draaide overuren om dubbelagenten in deze eenheden te laten infiltreren. De Duitsers deden natuurlijk hetzelfde en

Een normaal beeld aan het Oostfront. Een vrouw treurt om haar familie en buren die door de SS zijn afgeslacht als vergelding voor een actie door partizanen.

probeerden partizanen naar hun kant over te laten lopen. Ook Duitsers die Russisch spraken werden ingezet als 'contraguerrilla's'. Als deze infiltranten door de echte partizanen ontmaskerd werden, was hun leven niet veilig.

Halverwege 1943 dienden er 150.000 Russen in het Duitse leger bij de *Osttruppen*. Velen daarvan vochten in de frontlinies, anderen werden ingezet tegen de partizanen. Maar Hitler was het hier niet mee eens en liet ze uit elkaar halen. Ze werden naar verschillende landen zoals Frankrijk en Italië gezonden, waarop er velen deserteerden.

Ook de verlate poging een anticommunistisch Russisch leger op te zetten, was gedoemd te mislukken. Hoewel Andrei Vlasov, een Russische generaal die in 1942 gevangen genomen werd, zich negatief had uitgelaten over de communisten en duidelijk in was voor een pro-Duitse beweging, zou het nog tot november 1944 duren voordat Hitler instemde met een 'comité voor de bevrijding van de Russische volkeren'. Tegen die tijd was de oorlog al verloren en was er van het Duitse Rijk in het oosten niet veel meer over dan een kleine enclave aan de Oostzeekust.

DRIEHOEKSOORLOG

De Sovjetregering bleef stug proberen partizanen in de Oekraïne binnen te brengen, maar doordat er weinig beschutting was werden ze vaak ontdekt. Ook werden ze soms door de plaatselijke bevolking verraden. Er *was* een guerrillabeweging in de Oekraïne, maar deze was zowel de nazi's als de Russen vijandig gezind. In 1944 vonder een driehoeksgevecht plaats toen het Duitse leger uit Kiew werd verdreven. De Oekraïense nationalisten overvielen en vermoordden een van Stalins topcommandanten, maarschalk Vatutin. Ze hielden hun gewapend verzet tegen het Sovjet-regime tot ver na 1950 vol.

In 1942-43 bestreden de Duitsers de guerrilla-bolwerken in Wit-Rusland. Een nadere analyse van hun operaties laat zien waar het werkelijk om te doen was: 'etnische zuiveringen' in plaats van militaire conflicten. Razzia's tegen partizanen leverden altijd wel een paar duizend dode 'bandieten' op, terwijl de verliezen aan Duitse zijde te verwaarlozen waren. Het aantal wapens dat op de 'guerrilla's' werd buitgemaakt, was ook altijd verdacht laag.

Zelfs Wilhelm Kube, de *Generalkommissar* in Wit-Rusland, deed deze operaties af als pure massamoord op onschuldigen. Hij voerde aan dat ze contraproductief waren en alleen maar tot meer verzet zouden leiden. Op 22 september 1943 bleek zijn gelijk toen een van zijn vrouwelijke bedienden (een Russische) een bom onder zijn bed plaatste.

ETNISCHE ZUIVERING

In het voorjaar van 1944 besloten de Duitsers de Wit-Russische partizanenbeweging voorgoed te verpletteren. Maar de Duitse troepen waren tweederangs eenheden met lichte wapens - Franse tanks die in 1940 waren buitgemaakt, artillerie uit 1918 en vrijwel geen luchtsteun. De partizanen daarentegen kregen verse voorraden aangevoerd vanuit de lucht en hadden splinternieuwe automatische wapens.

De Duitsers wonnen. Tenminste, ze plantten hun vlag overal waar ze aanvielen en doodden daarbij duizenden mensen. Maar de grote moeras- en bosgebieden die ze innamen, leverden niets op en hun eigen eenheden leden ernstige verliezen.

Op de avond voor het grote Sovjetoffensief dat op 22 juni 1944 van start ging, sloegen de partizanen terug. De Duitse verbindingslijnen werden opgeblazen en men liet treinen ontsporen. De inzittenden werden genadeloos afgeslacht.

Naarmate het Rode Leger verder naar het westen oprukte, gingen er steeds meer partizanen in de frontlinies meevechten. Hoewel de Sovjets geen hoge fysieke eisen stelden, werd zo'n 20 procent van de voormalige partizanen afgekeurd, vaak vanwege tuberculose. De oud-soldaten onder hen die er in 1941 in waren geslaagd uit Duitse handen te blijven, moesten nu aan de NKWD uitleggen hoe ze toen eigenlijk van hun eenheden waren afgesneden. Wie niet het juiste antwoord gaf, werd bij een strafbataljon geplaatst of verdween in de Goelag.

Hierboven:
In de oorlog tegen de partizanen waren er geen onschuldigen. Deze jongen werd door de SS als partizaan doodgeschoten omdat hij een duif bij zich had.

Linksonder:
Gevangen genomen partizanen worden geëxecuteerd door Duitse legerofficieren. Alle partijen in het Oosten gaven zich over aan wreedheden.

Goebbels

"DE DUIVEL IN PERSOON"

TOEN DE NAZI-PARTIJ aan de macht kwam, was Joseph Goebbels 36 en daarmee was hij het jongste lid van Hitlers kabinet. Hij was waarschijnlijk de intelligentste volgeling van Hitler en zeker de meest welbespraakte. Goebbels zag al vroeg in dat Duitsland de oorlog met geen mogelijkheid kon winnen, maar toch volgde hij zijn leider de ondergang tegemoet.

Volgens Gregor Strasser was Goebbels de duivel in persoon. Hij zat er niet ver naast. Goebbels had wel iets weg van Shakespeares Richard III: hij was klein van postuur en was in zijn jeugd aan zijn rechtervoet verlamd geraakt. Omdat hij als hinkepoot bespot werd door zijn klasgenoten, besloot hij wraak te nemen op de wrede buitenwereld. 'Haat, dat is mijn vakgebied,' zei hij ooit in vertrouwen tegen zijn toehoorders, 'je komt daarmee veel verder dan met enige andere emotie.'

MISVORMD

In de tijd van Shakespeare geloofde men dat een uiterlijke misvorming zoals een bochel of een klompvoet een goddelijke straf was voor innerlijke slechtheid. Dit wrede bijgeloof bestond ook nog in het stadje Rheydt in het Rijnland waar Paul Joseph Goebbels op 29 oktober 1897 geboren werd.

Goebbels was zich pijnlijk bewust van zijn misvorming en werd hierdoor gesterkt in zijn ambities om academisch succes te behalen, ondanks zijn nederige afkomst. Na 1921 moest men hem 'Herr Doktor' Goebbels noemen. Na vier jaar noeste studie en een mager inkomen had hij namelijk met succes zijn universitaire studie afgerond. Zijn vader was een fabrieksarbeider die zich opwerkte tot boekhouder en uiteindelijk tot bedrijfsleider.

Op school, en vooral op de universiteit, werd Goebbels dagelijks herinnerd aan zijn eenvoudige afkomst. Alleen zijn hoge graad van intelligentie hield hem overeind. Hij was de beste van zijn klas toen hij zijn eindexamen - *Abitur* - deed in 1917 en hij werd aangenomen op de universiteit. Hij mocht de afscheidsrede houden namens zijn jaar en leverde een vakkundig geschreven patriottische redevoering af.

Dankzij zijn gladde tong was Goebbels ook op andere gebieden succesvol. Hij studeerde aan een aantal universiteiten na elkaar en ging uit met vrouwen uit veel hogere klassen: daarbij werd zijn hart vaak gebroken. Toen hij weer eens aan de kant was gezet door een rijke vriendin in de zomer van 1920, kreeg hij een zenuwinzinking. Later zou hij zijn dwangmatige rokkenjagerij als 'de wraak van de verradenen' omschrijven.

De manke Goebbels werd afgekeurd voor militaire dienst. Dit was een zware vernedering voor de patriottische jongeling. Hij moest thuis blijven, terwijl zijn schoolvrienden en zijn broers, Konrad en Hans, naar het front gingen tijdensde Eerste Wereldoorlog. Zijn broers overleefden het, hoewel Hans gevangen genomen werd door de Fransen, maar zijn 13-jarige zus Elisabeth stierf aan TB tijdens de winter van 1914-15.

Goebbels voltooide zijn studie ondanks de roerige tijden die volgden op de Duitse nederlaag en verwierf zich met zijn titel betere carrière vooruitzichten dan zijn vader ooit had gehad. Maar zoals zoveel andere hoge nazi's, hield Goebbels het nooit lang vol in dezelfde baan. Hij werkte zo'n zes maanden voor een bank, maar kreeg een enorme hekel aan zijn baan en het reizen en nam daarom ontslag. Na een vernederende periode waarin hij het bij zijn familie deed voorkomen alsof hij nog steeds een baan had, kreeg hij door zijn zijdelingse betrokkenheid bij de politiek de functie van hoofdredacteur

DE MAN DIE EEN HEKEL HAD AAN JODEN

Volksmenner van het Derde Rijk

Evenals bij Hitler het geval was, lijkt het bittere antisemitisme van Goebbels terug te voeren op de sombere dagen van 1919-20; het was een haat voor joden die sterker was dan het algemene antisemitisme dat in die tijd leefde, een ziekelijke afkeer die niet rationeel te verklaren is. Goebbels was een belangrijke speler bij de ontwikkeling van de 'Endlösung'. Het was zijn idee de joden een davidster te laten dragen en op zijn initiatief werden er discriminerende maatregelen ingevoerd voor joden, zoals kleinere rantsoenen en het verbod gebruik te maken van openbaar vervoer. Hij was zo vastbesloten Berlijn 'jodenvrij' te maken dat hij in 1943 's ochtends vroeg SS-eskaders naar munitiefabrieken stuurde om joodse dwangarbeiders op te pakken en ze naar Auschwitz te sturen.

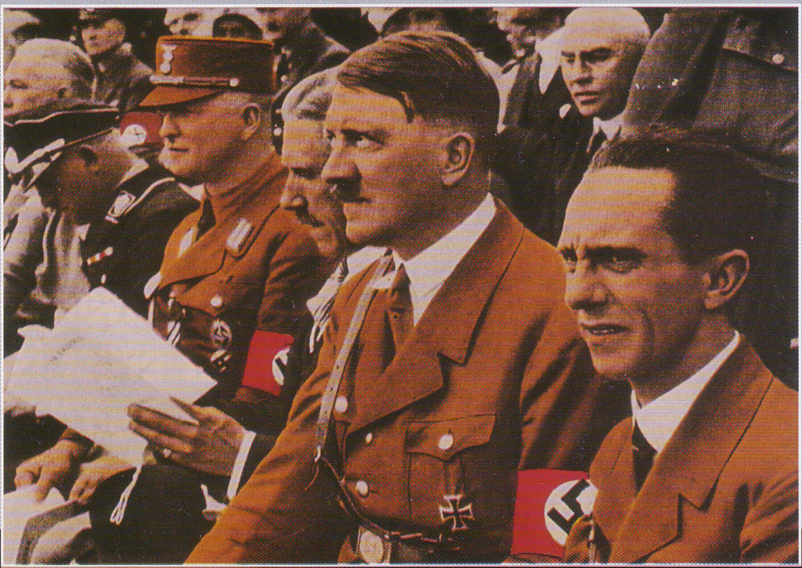

Joseph Goebbels had in eerste instantie weinig op met Hitler, maar zoals zoveel andere intelligente en zelfverzekerde nazi-leiders raakte hij volledig in de ban van de Führer.

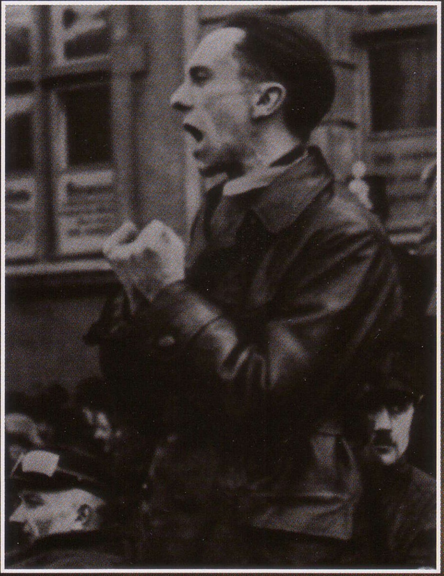

Hierboven:
Joseph Goebbels spreekt op straat in Berlijn. Hij was een subliem spreker, die zijn standpunten helder en duidelijk naar voren bracht. Hij was het tegenbeeld van de Führer.

van de *Völkische Freiheit*, een goedkoop, rechts weekblad.

BIJ DE NAZI'S

Hij werd lid van de nazi-partij in 1924 en werd daar hoofd van een nationaal-socialistische groep in het Rijnland. In eerste instantie had Goebbels niet veel op met Hitler en sloot hij zich aan bij Hitlers rivaal Gregor Strasser, die zijn eigen imperium aan het opbouwen was in het industriële noorden en midden van Duitsland.

Het leven van Goebbels veranderde volledig toen hij in 1926 Hitler persoonlijk ontmoette. De partijleider deed zijn best om dit getalenteerde, kreupele mannetje voor zich te winnen en ja hoor, Goebbels werd de zoveelste tegenstander die zich gewonnen gaf aan Hitlers charisma. In het begin beschrijft Goebbels Hitler in zijn agenda in ietwat vijandige bewoordingen, maar na verloop van tijd verandert dit in vleiende, bijna homo-erotische beschrijvingen.

Deze gevoelens waren niet wederzijds. Hitler zag welke kwaliteiten Goebbels' had en maakte

Rechts:
Hoewel hij de intelligentste handlanger van Hitler was, miste Joseph Goebbels de steun vanuit de partij die zijn rivalen zoals Goering, Himmler en Bormann wel hadden.

"Duitsland is in handen van een Oostenrijker die een geboren leugenaar is; een perverse ex-officier; en een horrelvoet. En ik zeg u dat de laatste het ergst is. Hij is de duivel in persoon."

Gregor Strasser, december 1932

er gebruik van, maar hij was zelden zo vertrouwelijk met Goebbels als hij met Goering, Hess en later Bormann was. Goebbels zou zich aan Hitlers zijde bevinden tijdens de "Nacht van de lange messen", maar hij hoorde pas op het allerlaatste moment wat er te gebeuren stond. Zoals bekend voerde Hitler altijd een verdeel-en-heers-beleid, zodat zijn volgelingen het te druk zouden hebben met complotten tegen elkaar en ze geen tijd hadden om tegen hem samen te zweren. Vooral Goebbels besteedde veel energie aan dergelijke intriges tegen persoonlijke tegenstanders zoals Rosenberg, von Ribbentrop en aan het eind van de oorlog Martin Bormann. Hitler gebruikte Goebbels om de greep op de gebroeders Strasser op de Berlijnse afdeling van de nazi-partij te breken. Hun onafhankelijkheid van de partijleiding in München en hun groeiende hang naar het socialisme vormden een ernstige bedreiging voor de eenheid van de NSDAP. Goebbels, die aanvankelijk een medestander van Gregor Strasser was, leidde uiteindelijk de gereorganiseerde partij in Berlijn tijdens een complexe campagne tegen de communisten. Door de nazi's bijeenkomsten te laten houden in het hart van de door communisten gedomineerde arbeiders-wijken van Berlijn, lokte Goebbels een aantal straatgevechten uit waaruit de SA meestal als overwinnaar tevoorschijn kwam. Toen de jonge SA-leider Horst Wessel door communisten vermoord werd, kon Goebbels als propagandist zijn geluk bijna niet op. Waarschijnlijk keek hij al uit naar de volgende aanslag door de communisten op de begrafenisstoet.

Hierboven:
Goebbels kwam in 1933 bij het Ministerie van Propaganda en begon direct met het oppoetsen van het imago van de nazi-partij. Hij gebruikte alle mogelijke middelen, van media-manipulatie tot pertinente leugens.

Goebbels speelde nog een andere publieke rol tijdens het nazi-regime: met zijn vrouw Magda vormde hij de 'koninklijke familie' van het Duitse rijk. Magda was de verpersoonlijking van de ideale nazi-vrouw: een grote, blonde babymachine. Goebbels leerde haar in 1930 kennen: zij was 28 en lag in scheiding met een industrieel die 20 jaar ouder was dan zij en waarmee zij al op jonge leeftijd getrouwd was. Joseph en Magda trouwden in december 1931. Hitler was een van de twee getuigen. Het verbond tussen dit onwaarschijnlijke koppel werd meteen gezegend: Helga, de eerste van hun zes kinderen, werd negen maanden later geboren.

MAGDA EN HITLER

Magda raakte in de ban van Hitler, vooral in seksueel opzicht: Bormann maakte er grapjes over, maar Albert Speer voorzag dat haar toewijding aan de Führer gevaarlijk kon zijn voor het lot van haar kinderen.

Goebbels was de enige hoge nazi die zich in het openbaar liet zien nadat Britse en Amerikaanse bommenwerpers Berlijn hadden aangevallen: hij nam de schade op, assisteerde bij de coördinatie van de reddingsacties voor mensen die onder het puin lagen en won daarbij het respect van de arbeiderswijken die hij in de jaren '30 had aangevallen.

Ondanks dat hij slim genoeg was om in te zien hoe het met Duitsland zou aflopen - in de zomer van 1943 vertrouwde hij zijn agenda al toe dat de oorlog verloren was - bleef Goebbels in de ban van Hitler. Hij was een van de eerste voorstanders van de 'totale oorlog' en hielp Speer de productiviteit van de Duitse industrie te maximaliseren, maar hij was van het begin af aan voorbereid om ten onder te gaan met zijn Führer als dat nodig was.

Toen de oorlog in het oosten steeds rampzaliger verliep, riep hij angstaanjagende beelden op van de Rode hordes die naar het westen marcheerden 'met joodse doodseskaders' in hun kielzog.

In april 1945 voegde hij zich met zijn gezin bij Hitler in de bunker in Berlijn. Magda stortte volledig in toen Hitler op 30 april zelfmoord pleegde. Het laatste, zij het niet-relevante, wapenfeit van Goebbels was dat hij tot Hitlers opvolger als rijkskanselier van Duitsland benoemd werd. Hij bekleedde deze functie slechts 24 uur: in de nacht van 30 april/1 mei doodde Magda al hun kinderen en voegde zich daarna bij haar echtgenoot buiten de ingang van de bunker. Daar slikte zij een cyanidecapsule in en schoot hij zichzelf door het hoofd.

Hierlangs:
Hitler had geen kinderen, maar het gezin was belangrijk in de nazi-leer. Goebbels, daarentegen, had een aantrekkelijke vrouw en zes knappe kinderen. Daarom werden zij de 'koninklijke familie' van het Derde Rijk.

Meester van de Propaganda

Een echte stemmingmaker, die de waarheid naar zijn hand zette

Na zijn verkiezing tot lid van de Reichstag in 1928 als een van de 12 nazi-leden, had Goebbels een dubbelfunctie als leider van de partij in Berlijn en nationale publiciteits-coördinator. Zijn openbare toespraken waren even fel als die van Hitler en hij trok ermee door Duitsland tijdens de verkiezings-campagnes van 1931-32. Goebbels bedacht allerlei moderne politieke technieken: zo was het zijn idee om Hitler per vliegtuig bliksembezoeken te laten brengen aan diverse steden. Hij liet de toespraken van Hitler op 'singles' opnemen en verstrekte ze aan gezinnen die een platenspeler hadden. Hij liet filmmakers indrukwekkende propagandafilms maken, zoals de beroemde 'Triumph des Willens' van Leni Riefenstahl.

De oorlogspropaganda van Goebbels was op zijn manier briljant en stond verre van het hysterische gebazel waarmee hij vaak geassocieerd wordt. Via radio en kranten vormde hij de publieke opinie en hij liet onopvallende opiniepeilingen houden op diverse plekken in het land om te bepalen wat het volk nu echt dacht. Hij was een echte stemmingmaker, die de waarheid zo wist te verdraaien dat niemand meer wist wat er nu wel of niet echt was. Hij was ook de eerste die de uitdrukking 'IJzeren Gordijn' gebruikte om te beschrijven hoe sterk de greep van de Sovjet-Unie op Oost-Europa was. Dit deed hij in een uitgave van Das Reich uit 1943.

Als Minister voor Propaganda had Goebbels ook de Duitse filmindustrie in zijn macht. Hij was verantwoordelijk voor welke films er gemaakt werden en bepaalde de censuur. Hij was oppermachtig en zijn sofa was vaak de eerste stap in de carrière van een beginnende actrice. Men zou kunnen denken dat Goebbels met zijn uiterlijk jonge vrouwen alleen onder dwang of door chantage in bed kon krijgen. Maar zoals zoveel andere grijze muizen merkte Goebbels dat zijn seksleven een oppepper kreeg door zijn politieke functie. Op een gegeven moment had hij zelfs een gepassioneerde verhouding met de beroemde Tsjechische actrice Lida Baarova.

Magda, die nog steeds plichtsgetrouw nieuwe kinderen schonk aan haar ontrouwe echtgenoot, dreigde hem daarop te verlaten. Zij flirtte met andere mannen en wist zelfs de trouwe aandacht te krijgen van een van de persoonlijke assistenten van Goebbels. Plotseling leek het leven van de 'koninklijke familie' op het plot van een soapserie. Hitler maakte een eind aan de fantasieën van Goebbels over een soort menage à trois. Baarova werd gedumpt en de ongelukkige propagandachef werd gedwongen zich met Magda te verzoenen.

Hierboven:
Zolang de Tsjechische actrice Lida Baarova het bed deelde met Goebbels, werd haar carrière door zijn ministerie gestimuleerd. Goebbels moest van Hitler echter een eind maken aan hun verhouding, waarna het gedaan was met haar carrière.

Hierboven:
Het ministerie van propaganda onder Goebbels maakte zeer effectief gebruik van grafische ontwerpen om een held-haftig imago te scheppen voor nazi-organisaties als de SA, de SS en de Hitlerjugend.

Hierboven:
De film 'Kolberg' uit 1944 was gebaseerd op gebeurtenissen in een Pruisisch dorp dat zich in 1805 weigerde over te geven aan Napoleon. Deze film werd gemaakt om het Duitse volk een 'Duinkerken-gevoel' te geven. Terwijl de Russen aan de Duitse grenzen stonden te bonken, riep Goebbels 10.000 manschappen terug van het front om in de film te figureren.

Links:
'Jud Süss' uit 1940 schil-derde stereotiepe joden af als kwaadaardige, inhalige schurken die op goede Duitse vrouwen geilden. Deze sterk antisemitische film moest de rassenhaat aanwakkeren bij de Duitse jeugd.

De Slag om Engeland

Het was de eerste slag in de wereldgeschiedenis die helemaal in de lucht werd uitgevochten en de slag waardoor Duitsland uiteindelijk de oorlog zou verliezen.

FRANKRIJK was voor veel Duitsers de meest gehate tegenstander uit WO I en met de Franse capitulatie in juni 1940 behaalden Hitler en de Wehrmacht de overwinning die zij het meest begeerden. Maar Groot Brittannië, onder leiding van Winston Churchill, weigerde te accepteren dat de oorlog verloren was.

Hitler en het Duitse opperbevel wisten hoe belangrijk het was de Britten onderdruk te houden. Op 16 juli vaardigde de Führer richtlijn 16 uit, waarmee hij opdracht gaf de plannen voor Operatie Seelöwe voor te bereiden. In deze richtlijn stond dat er een landing in Engeland voorbereid en eventueel uitgevoerd moest worden. Er moesten landingen plaatsvinden aan de zuidkust en men begon binnenvaartschepen om te bouwen tot landingsvaartuigen.

Er was echter een probleem. Elk invasieleger dat het Kanaal probeerde over te steken, zou aan de genade van de Royal Navy overgeleverd zijn. Daarom moest Hitler eerst het luchtruim beheersen zodat hij de Britse marine kon aanpakken. De Luftwaffe kreeg daarom de opdracht de RAF uit te schakelen. Als de Luftwaffe hierin slaagde, konden ze samen met de Kriegsmarine, de Royal Navy lang genoeg ophouden om de Duitse grondtroepen over het Kanaal te kunnen zetten.

De Duitse luchtaanvallen, die door Churchill de 'Battle of Britain' genoemd werden, begonnen voor de Luftwaffe pas officieel op *Adlertag*, 13 augustus 1940: de Dag van de Adelaar. Maar op 30 juni vaardigde Goering al algemene richtlijnen uit voor de inzet van de Luftwaffe tegen Engeland. Hierin werden de belangrijkste doelen genoemd: de Royal Air Force, de vliegvelden en de bedrijven die de RAF steunden. Op 11 juli kondigde de *Reichmarschall* aan dat de konvooien in het Kanaal een legitiem doel waren en kwam de Luftwaffe in actie.

STUKA'S AFGESLACHT

De Duitse bommenwerpers die probeerden de Britse scheepvaart lam te leggen, werden echter door de RAF aangevallen en nu bleek pas hoe kwetsbaar de Stuka's waren. Een reporter van de BBC was aan de zuidkust getuige van een actie die overdag plaatsvond en zond een ademloos verslag uit waarvan men later zei dat het "te veel op een cricket-verslag leek".

In juni en juli voerde de Luftwaffe kleinschalige aanvallen uit vanaf bases in de bezette delen van Noord-Frankrijk, België, Nederland en Scandinavië. Deze aanvallen gaven de RAF de gelegenheid de eigen verdediging te testen voordat de

Het hoogtepunt van de slag

15 augustus 1940

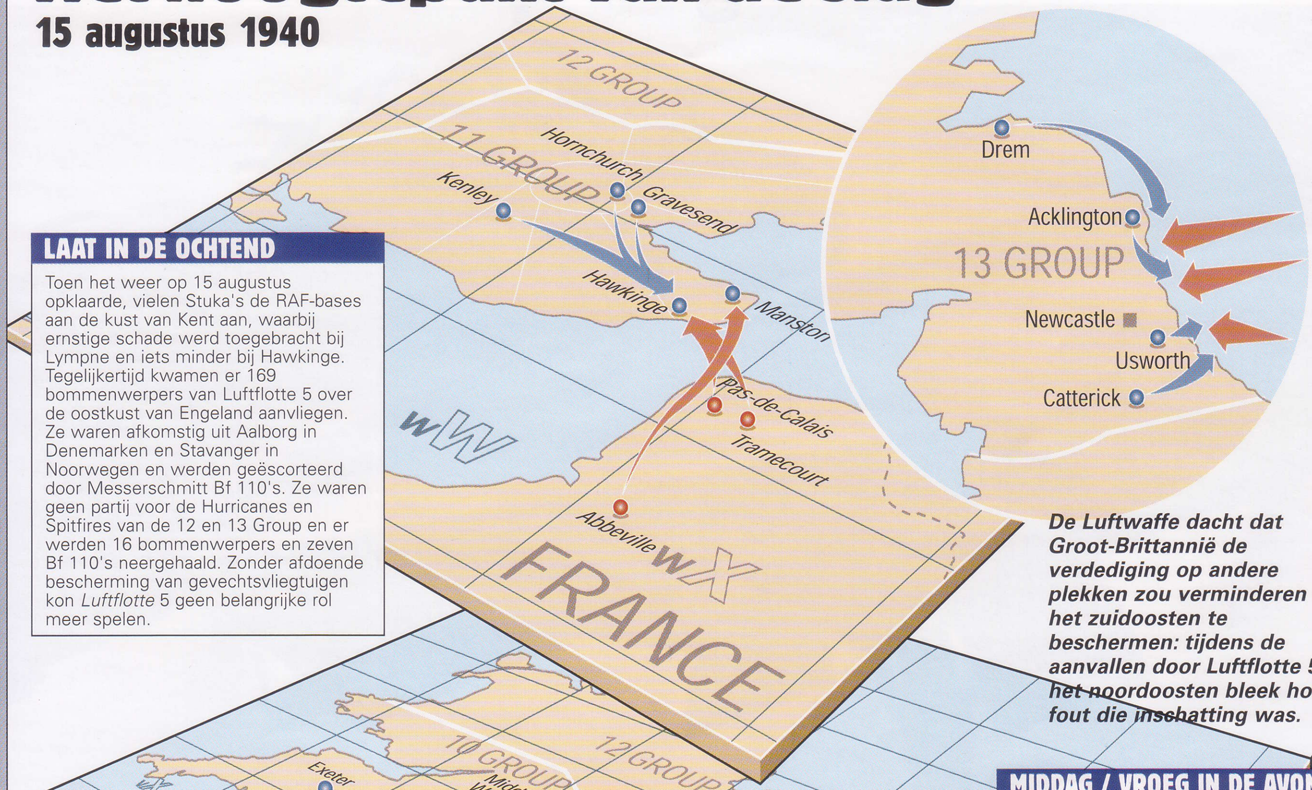

LAAT IN DE OCHTEND

Toen het weer op 15 augustus opklaarde, vielen Stuka's de RAF-bases aan de kust van Kent aan, waarbij ernstige schade werd toegebracht bij Lympne en iets minder bij Hawkinge. Tegelijkertijd kwamen er 169 bommenwerpers van Luftflotte 5 over de oostkust van Engeland aanvliegen. Ze waren afkomstig uit Aalborg in Denemarken en Stavanger in Noorwegen en werden geëscorteerd door Messerschmitt Bf 110's. Ze waren geen partij voor de Hurricanes en Spitfires van de 12 en 13 Group en er werden 16 bommenwerpers en zeven Bf 110's neergehaald. Zonder afdoende bescherming van gevechtsvliegtuigen kon *Luftflotte* 5 geen belangrijke rol meer spelen.

De Luftwaffe dacht dat Groot-Brittannië de verdediging op andere plekken zou verminderen om het zuidoosten te beschermen: tijdens de aanvallen door Luftflotte 5 in het noordoosten bleek hoe fout die inschatting was.

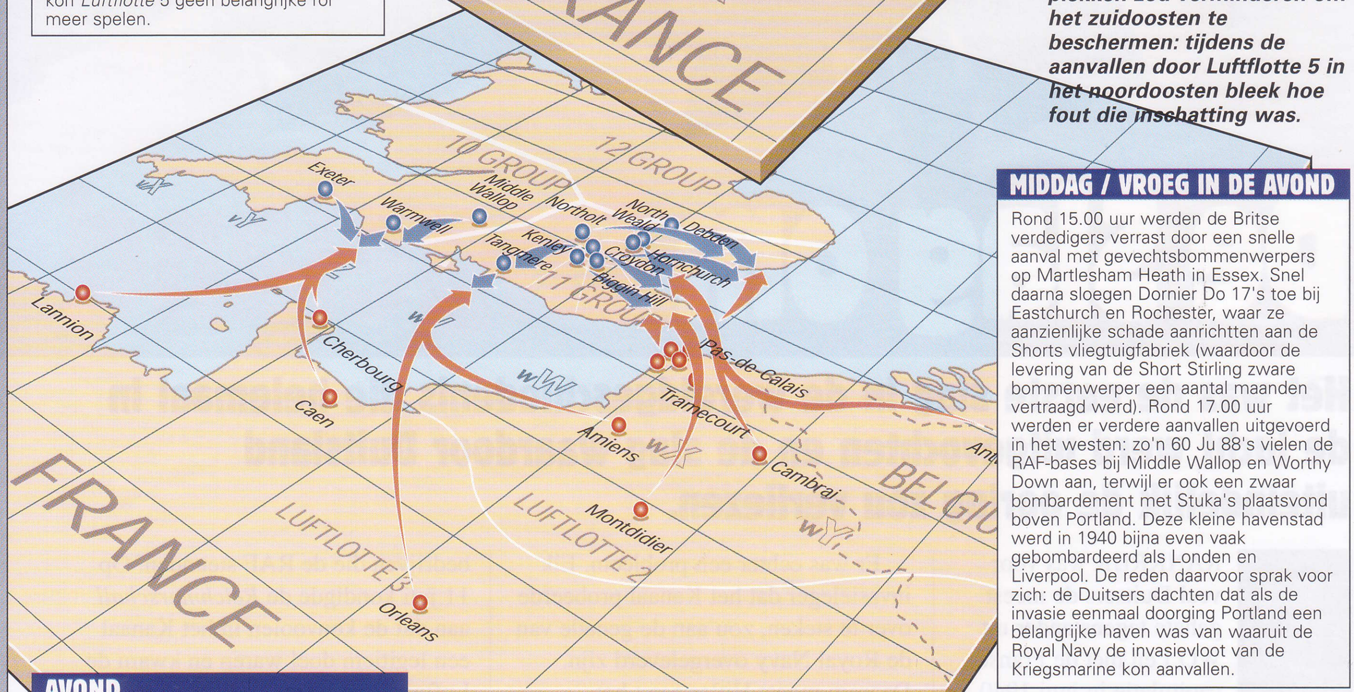

MIDDAG / VROEG IN DE AVOND

Rond 15.00 uur werden de Britse verdedigers verrast door een snelle aanval met gevechtsbommenwerpers op Martlesham Heath in Essex. Snel daarna sloegen Dornier Do 17's toe bij Eastchurch en Rochester, waar ze aanzienlijke schade aanrichtten aan de Shorts vliegtuigfabriek (waardoor de levering van de Short Stirling zware bommenwerper een aantal maanden vertraagd werd). Rond 17.00 uur werden er verdere aanvallen uitgevoerd in het westen: zo'n 60 Ju 88's vielen de RAF-bases bij Middle Wallop en Worthy Down aan, terwijl er ook een zwaar bombardement met Stuka's plaatsvond boven Portland. Deze kleine havenstad werd in 1940 bijna even vaak gebombardeerd als Londen en Liverpool. De reden daarvoor sprak voor zich: de Duitsers dachten dat als de invasie eenmaal doorging Portland een belangrijke haven was van waaruit de Royal Navy de invasievloot van de Kriegsmarine kon aanvallen.

AVOND

Dezelfde bommenwerpers die drie uur eerder de kust van Essex gebombardeerd hadden, keerden nu terug voor de laatste aanvallen die dag. Dit maal was hun doel de RAF-basis bij Kenley - een 'sector control station'. De BF 110's waren zeer effectief. Ze wierpen hun bommen af op de gebouwen van het vliegveld en bestookten het terrein met hun kanonnen en mitrailleurs. Er was echter één probleem: ze bevonden zich niet boven Kenley maar boven Croydon - waar ook een belangrijke RAF-basis was, die echter minder belangrijk was voor de structuur van de RAF. Dit ging niet zonder verliezen: de Britse Hurricanes haalden de Duitse groepscommandant en het merendeel van zijn vliegstaf neer. Op hetzelfde moment was een groep van zo'n 80 Dorniers onder escorte van Messerschmitt Bf 109's op weg naar de grote basis in Biggin Hill. Maar ook zij kwamen bij het verkeerde doel terecht en vielen het nieuwe, nog maar deels operationele vliegveld van West Malling aan. Als de Luftwaffe-bemanningen nu nog niet beseften dat ze tegen een sterke tegenstander vochten, dan ontdekten ze dat wel op 'Black Thursday'. De Britten verloren die dag 34 gevechtsvliegtuigen, terwijl er aan Duitse zijde 75 vliegtuigen niet meer op hun basis terugkeerden.

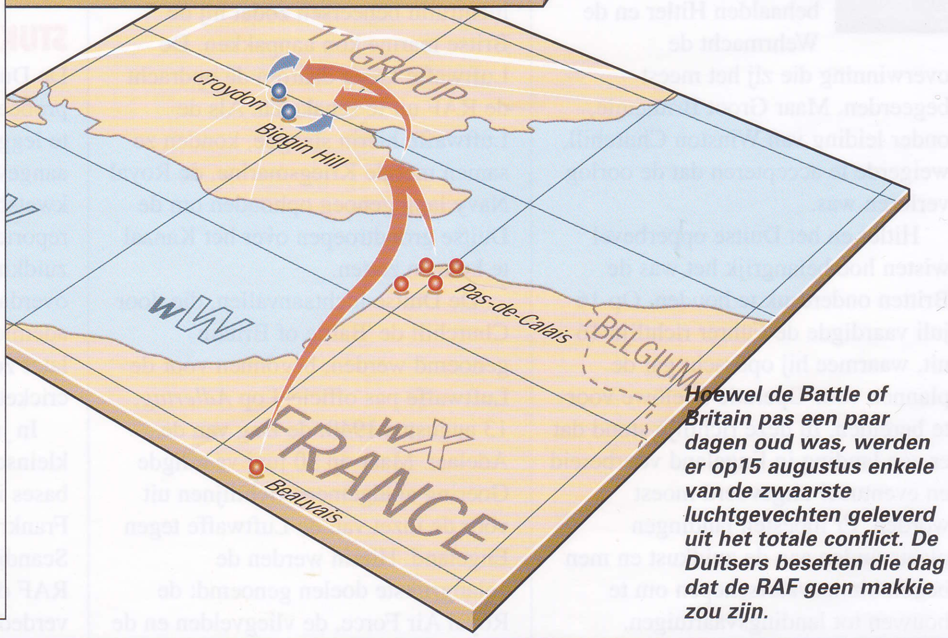

Hoewel de Battle of Britain pas een paar dagen oud was, werden er op15 augustus enkele van de zwaarste luchtgevechten geleverd uit het totale conflict. De Duitsers beseften die dag dat de RAF geen makkie zou zijn.

onvermijdelijke, grotere aanvallen zouden komen. Hieruit bleek dat de Luftwaffe in aantallen weliswaar in het voordeel was, maar dat de RAF ook een aantal voordelen had.

Op 19 juli hield Hitler vanuit de Reichstag een toespraak aan het adres van Groot-Brittannië. In dit 'laatste appel aan de reden', zei hij, "Als we de strijd vervolgen, zal dit leiden tot de totale vernietiging van een van de twee partijen. De heer Churchill gelooft misschien dat dit Duitsland zal zijn, maar ik weet zeker dat het Engeland is". Deze toespraak werd in het Engels vertaald en in grote aantallen boven Groot-Brittannië afgeworpen

Omdat er geen specifieke reactie kwam van de Britse regering, werd op 13 augustus het sein gegeven voor Adlertag. De eerste zware aanvallen begonnen echter al een dag eerder, op 12 augustus. Een van de doelen was het belangrijke radarstation bij Ventnor op de Isle of Wight, dat al snel buiten werking werd gesteld. Op de 13e was het weer echter zo slecht, dat er maar een paar eskaders opstegen en de geplande massale aanval werd afgeblazen.

Pas op de 15e vielen de drie *Luftflotten* gezamenlijk aan. In totaal vlogen er zo'n 2000 vliegtuigen naar Groot-Brittannië in aanvalsgolven van 100 tot 150 vliegtuigen.

Tijdens de luchtgevechten overschatten zowel de RAF als de Luftwaffe hun successen. Vaak konden twee piloten die van verschillende zijden aanvielen door de verwarring niet bepalen wie welk toestel had neergeschoten en eisten ze een 'kill' beiden op. Hierdoor werd de schatting van de vijandelijke verliezen veel te hoog. Dit was goed voor het moreel, maar het maakte de planning er niet betrouwbaarder op. Verder leek de schade die bommen op de vliegvelden aanrichtten soms erg spectaculair op luchtfoto's, maar viel hij vaak erg mee. De strategen van de Luftwaffe namen deze informatie echter klakkeloos aan en dachten dat de RAF erg zwaar geraakt was. De Luftwaffe ging ervan uit dat de RAF nog maar 300 operationele toestellen aan het front had en besloot tot een massale aanval om het Fighter Command voorgoed te verslaan.

Er vlogen bommenwerpers in kleine groepjes naar Engeland als aas voor de RAF. Terwijl de Spitfires, Hurricanes en Bf 109's elkaar in de lucht verdrongen, glipten er steeds meer bommenwerpers doorheen die hun bommen afwierpen op hun doelen, waaronder de vliegvelden in Biggin Hill, North Weald en West Malling. De RAF leed steeds meer verliezen.

DE RAF KRIJGT MEER LUCHT

Toen de Duitsers het doel van de operatie echter bijna behaald hadden, verplaatsen ze hun aanvallen naar de Engelse steden, met name Londen. Het is nog altijd niet duidelijk waarom de Luftwaffe deze beslissing op dat moment nam. Misschien gingen ze ervan uit dat ze het verzet van de Britse luchtmacht gebroken hadden. Een andere verklaring is dat Hitler woedend was over een nachtelijk bombardement op Berlijn op 25 augustus en dat hij wraak wilde. De actie boven Berlijn was op zich al een wraakactie geweest van de RAF omdat een Duitse bommenwerper eerder zijn dodelijke lading boven het Londense East End had afgeworpen.

De Duitse bombardementen op Engelse steden begonnen op 7 september met

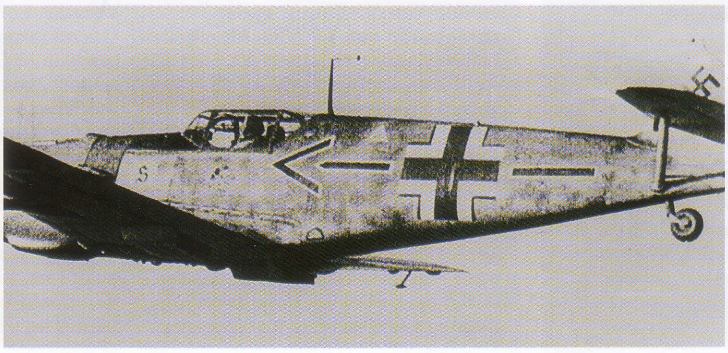

Links:
Een Bf 109E-3 met Adolf Galland, een Duitse ace, aan de stuurknuppel. Hij voerde het commando over een JG 26-Gruppe tijdens de Slag om Engeland.

Gevechtsvliegtuigen

Eendekkers strijden om luchtoverwicht

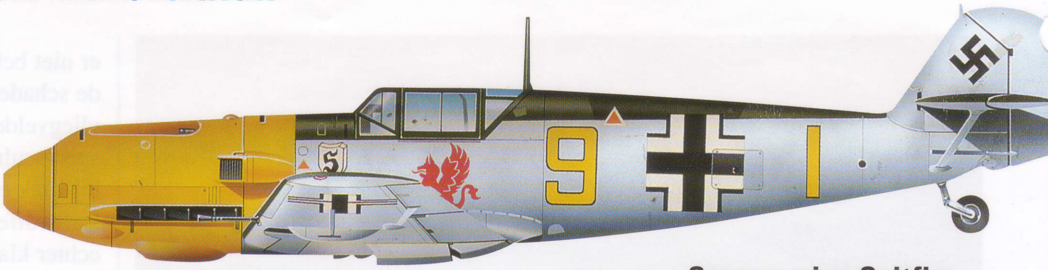

Messerschmitt Bf 109E
9 Staffel JG 26, Caffiers, augustus 1940

De Messerschmitt Bf 109 was een uitstekend eenpersoons-gevechtsvliegtuig. Hij was zeer snel, goed wendbaar en kon goed klimmen en duiken. Het enige nadeel was zijn beperkte bereik, waardoor hij bommenwerpers niet verder kon escorteren dan tot het zuidoosten van Engeland. Als de piloot door vloog naar Londen, had hij maar een paar minuten voor een luchtgevecht voordat hij terug naar huis moest.

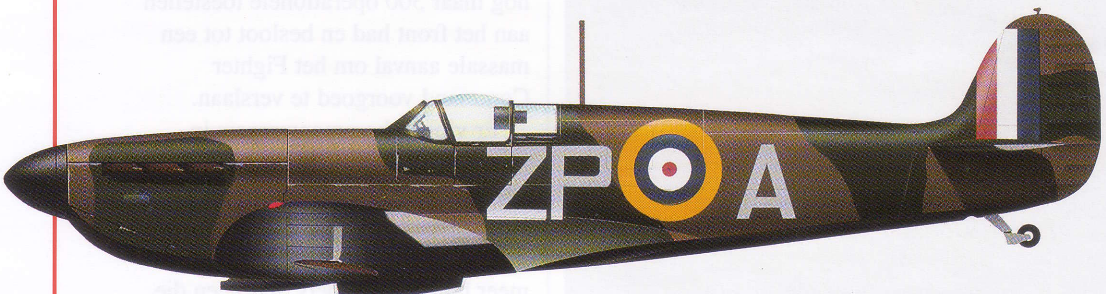

Supermarine Spitfire Mark 1
No.74 Squadron, Manston, juni 1940

De Spitfire was het beste Britse gevechtsvliegtuig van zijn tijd. Hij was gewaagd aan de Bf 109: hij was iets wendbaarder, maar kon tijdens een duikvlucht niet zo snel versnellen. De acht mitrailleurs konden een enorme hoeveelheid munitie afvuren, maar ontbeerden de effectieve kracht van de 20-mm mitrailleur van de Bf 109. Deze Spitfire Mark I werd gevlogen door Flight Lieutenant Adolph 'Sailor' Malan tijdens het begin van de Slag om Engeland. Malan werd in Zuid-Afrika geboren en had op de grote vaart gezeten. In augustus werd hij tot Squadron Leader bevorderd en hij zou uitgroeien tot een van de meest inspirerende RAF-aanvoerders.

Hawker Hurricane Mark
501 (County of Gloucester) Squadron, Gravesend, augustus 1940

De Hurricane was goed voor 60 procent van de slagkracht van de RAF tijdens de Slag om Engeland. Hij was veel trager dan de Bf 109, maar was zeer wendbaar en dankzij zijn dikke vleugel bood hij een zeer stabiele basis voor het afvuren van mitrailleurs. Bovendien kon hij tegen een stootje. No. 501 Squadron was de eerste hulp eenheid die met Hurricanes werd uitgerust. Als onderdeel van de 11 Group in het zuid-oosten was deze eenheid intensief betrokken bij de strijd tegen de Luftwaffe.

De Luftwaffe

De Luftwaffe had haar toestellen verdeeld over drie 'Luftflotten': General feldmarschall Albert Kesselrings Luftflotte 2 in het oosten van Frankrijk en de Lage Landen, Generalfeldmarschall Hugo Sperrles Luftflotte 3 in het westen van Frankrijk en Generaloberst Hans-Jurgen Stumpffs Luftflotte 5 die boven de Noordzee opereerde vanuit bases in Scandinavië. In totaal zette de Luftwaffe 1260 middelzware langeafstands-bommenwerpers, ca. 320 duikbommenwerpers, 800 eenmotorige en 280 tweemotorige gevechtsvliegtuigen in, naast een paar verkenningsvliegtuigen. Luftflotten 2 en 3 hadden de beschikking over 750 langeafstands-bommenwerpers, 250 duik-bommenwerpers, 600 een- en 150 tweemotorige gevechtsvliegtuigen. Luftflotte 5 moest helemaal vanuit Scandinavië komen en kon daarom geen eenpersoons-vliegtuigen inzetten.

De Royal Air Force

Tegenover de Luftwaffe stond RAF Fighter Command, onder leiding van Air Chief Marshal Sir Hugh Dowding. De belangrijkste streken van het land werden verdedigd door speciale Fighter Groups - 10 Group bestreek het zuidwesten, 11 Group onder Air Vice Marshal Park het zuidoosten, 12 Group onder commando van Air Vice Marshal Leigh-Mallory beschermde East Anglia en de Midlands en 13 Group opereerde vanuit het noorden en Schotland. Fighter Command had 900 gevechtsvliegtuigen in de 11 en 12 Groups, waarvan Dowding er 600 tegelijk in actie kon laten komen. De RAF werd ondersteund door een keten van radarstations. Radar was een nieuwe uitvinding waarvan het nut pas in 1935 was aangetoond. Met radar kon men vliegtuigen op grote hoogte tot in noord-Frankrijk waarnemen, maar op geringe hoogte (500 voet) reikte de radar niet verder dan 35 kilometer (tot voorbij de Straits of Dover). De informatie uit berichten die door de radar onderschept werden, stelde de RAF in staat de Luftwaffe aan te vallen, voordat het doel bereikt werd. Gecodeerde Duitse radiosignalen werden in Bletchley Park gedecodeerd en gaven Dowding een strategisch inzicht in de Duitse plannen en operaties, waardoor hij zijn piloten en vliegtuigen zeer efficiënt kon inzetten. Hoewel het radioverkeer soms routine-onderwerpen betrof, zoals de sterkte van de Luftwaffe-eskaders, hielp het de Britten zich een beeld te vormen van de vijand en van de Duitse verliezen.

aanvallen op Londen bij klaarlichte dag. Deze aanvallen door 300 bommenwerpers onder escorte van 600 gevechtsvliegtuigen waren aanvankelijk een succes en zorgden voor grote branden in het Londense havengebied. Op 15 september stopte de Luftwaffe met de afleidingsmanoeuvres waarmee men de radar en de vluchtleiding op de grond misleid had, waarschijnlijk vanuit het idee dat de RAF al ver genoeg verzwakt was. Maar de Britten waren nog lang niet afgeschreven.

De korte onderbreking van de aanvallen had het Fighter Command de gelegenheid gegeven meer gevechtsvliegtuigen naar het zuiden te sturen, en door de aanvallen op Londen kreeg met name de 11 Group meer tijd om zijn vliegtuigen in de lucht te krijgen. Air-Vice Marshal Park liet zijn eskaders paarsgewijs opstijgen en de 12 Group van Air-Vice Marshal Leigh-Mallory vormde grote formaties voor de 'Big Wing attacks'. De Luftwaffe zag zich geconfronteerd met grote groepen gevechtsvliegtuigen en verloor die dag 60 vliegtuigen. In totaal had de Luftwaffe sinds 7 september al 175 vliegtuigen verspeeld aan een luchtmacht die, naar men zei, verslagen was.

Toen Hitler zijn aandacht twee dagen later op de Sovjet-Unie richtte, stelde hij Operatie Seelöwe voor onbepaalde tijd uit. Maar voor de RAF-piloten en de bemanningen van het luchtafweergeschut van de Royal Artillery was de druk nog niet van de ketel. De bombardementen op de Engelse steden gingen namelijk gewoon door. Tot half november vielen de bommenwerpers elke nacht aan, als het weer het toeliet. Maar in tegenstelling tot wat men verwachtte, zorgden deze aanvallen niet voor paniek en werd de wil van de Engelsen er niet door gebroken.

De 'Blitz' stopte tijdelijk in de winter, maar de aanvallen werden in het nieuwe jaar hervat. Naast Londen voerde de Luftwaffe ook nachtelijke bombardementen uit op Liverpool, Birmingham, Plymouth en Bristol.

Tussen 19 februari en 12 mei 1941 verhoogde de Luftwaffe de intensiteit van de bombardementen op Londen en op de havens aan het Kanaal. Deze werden soms uitgevoerd door losse gevechtsbommenwerpers die laag over het Kanaal vlogen om de Britse radar te omzeilen. Bij grotere acties werden er echter wel ooit 700 bommenwerpers ingezet; deze intensievere bombardementen dienden deels ook om de aandacht af te leiden vande Duitse militaire bewegingen in het oosten. Voor 21 mei verplaatste de Luftwaffe 90 procent van haar capaciteit naar Oost-Duitsland, Polen en Oost-Pruisen, ter voorbereiding van de operaties tegen de USSR.

DE DROGE FEITEN

Tijdens de aanvallen op Groot-Brittannië in 1940 en 1941 wierp de Luftwaffe 54.420 ton brandbommen en gewone bommen af. Hoewel dit echt geen precisieaanvallen waren, werden er toch 40.000 mensen door gedood en 86.000 gewond. Er werden twee miljoen huizen vernietigd; 60 procent daarvan stond in Londen.

De verliezen aan vliegtuigen werden indertijd ernstig overdreven. Volgens betrouwbare naoorlogse schattingen verloor de Luftwaffe tussen 10 juli en 31 oktober 1940 1.294 toestellen tegenover 788 Britse toestellen. Gedurende de nachtelijke 'Blitz' verloor de Luftwaffe nog eens 600 bommenwerpers, vaak als gevolg van ongelukken door het slechte weer. Tegen 1941 was de RAF met haar tweemotorige nachtjagers met radar, ondersteund door zoeklichten, luchtafweergeschut en radarinstallaties op de grond ook 's nachts een geduchte tegenstander.

De Slag om Engeland was de eerste grote tegenslag voor de Duitsers. Zelfs toen de Britten ernstig verzwakt waren, bleven ze onverzettelijk. Uiteindelijk zou dit in belangrijke mate bijdragen aan de ondergang van het Duitse Rijk. Voorlopig concentreerde de Luftwaffe zich echter op het oosten, terwijl de strijd tegen Groot-Brittannië op de Atlantische Oceaan werd voortgezet door de U-Boote van de Kriegsmarine.

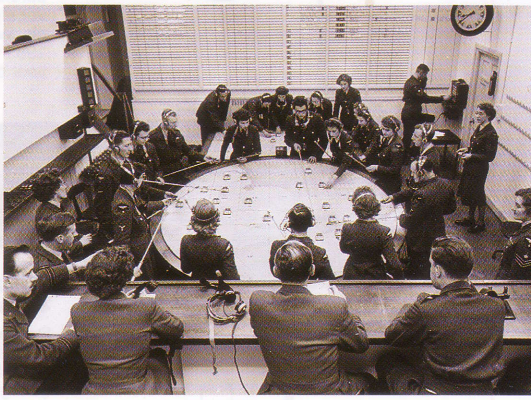

Hierboven:
Een van de cruciale elementen voor de Britse verdediging was het 'sector control centre', waardoor de RAF de beperkte middelen zo effectief mogelijk kon inzetten.

Hieronder:
Hawker Hurricanes van het No.56 Squadron stijgen op van North Weald tijdens de Slag om Engeland. Hoewel de Duitse piloten banger waren voor de Spitfire, werden er in de zomer van 1940 meer vliegtuigen van de Luftwaffe door Hurricanes uitgeschakeld.

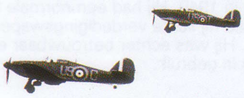

Bommenwerpers boven Engeland

De Duitse luchtvloot in actie.

Messerschmitt Bf 110C-2
I/ZG 52, Charleville, juni 1940

De tweemotorige Messerschmitt Bf 110 was groot en snel en had een groter bereik dan zijn kleinere broertje. Bovendien had hij een imposant wapenarsenaal in zijn neus - vier 7,92-mm MG 17-mitrailleurs en twee 20-mm MG FF's. Maar boven Engeland kon hij niet veel uitrichten tegen de wendbare Hurricanes en Spitfires. Hij boekte wel enig succes als snelle gevechtsbommenwerper, maar zonder begeleiding van eenmotorige gevechtsvliegtuigen had hij alleen kans van slagen tijdens verrassingsaanvallen op lage hoogte.

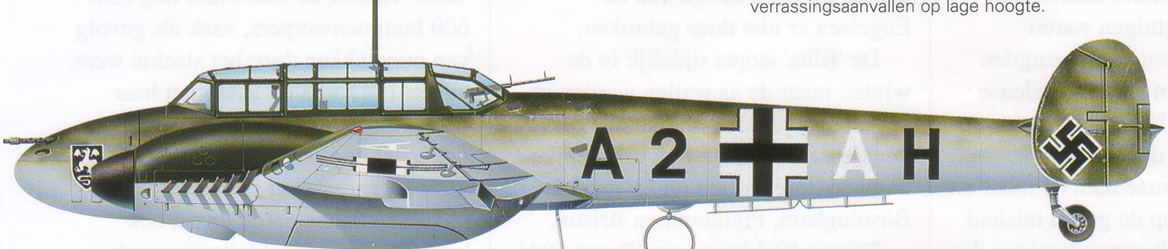

Junkers Ju 87B-1
7./StG 51, (hernoemd tot 4./StG 1), Angers, juni 1940

De Junkers Ju 87 Stuka had zijn waarde bewezen in Spanje, Polen en Frankrijk en had daar een naam gevestigd als de ideale duikbommenwerper voor luchtdekking. Normaal gesproken was hij uitgerust met één bom van 550 kg en met kleinere bommen onder de vleugels. Hij kon die met dodelijke accuratesse afwerpen. Maar in de strijd tegen snelle, effectieve gevechtsvliegtuigen bleek hij zeer kwetsbaar te zijn. Hij was traag en moeilijk te besturen en werd massaal uit de lucht geschoten door de RAF.

Junkers Ju 88A-1
KG 51, Orly/Melun, juni 1940

De Duitsers hadden vooral middelzware bommenwerpers die in principe ontworpen waren om ondersteuning te bieden aan een oprukkend leger en niet om strategische aanvallen uit te voeren op ver afgelegen industriële centra. De Junkers Ju 88 was de nieuwste Duitse bommenwerper. Hij was snel en wendbaar en kon 1985 kg aan bommen vervoeren, maar was nog steeds geen partij voor de Spitfire.

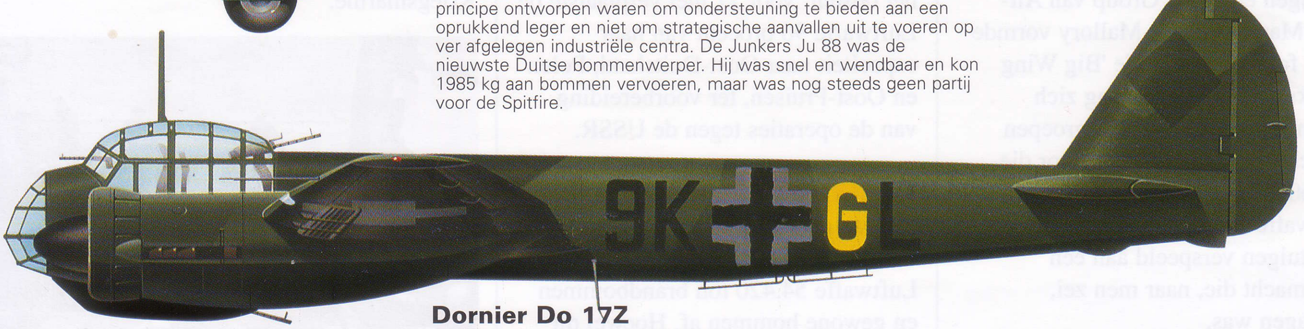

Dornier Do 17Z
4./KG 2, Arras, juni 1940

De Dornier Do 17 en Heinkel He 111 werden voor de oorlog als snelle vliegtuigen beschouwd, maar in het aangezicht van een vastberaden tegenstander met moderne gevechtsvliegtuigen bleken ze erg kwetsbaar te zijn en moesten ze geëscorteerd worden door Bf109's. Vooral de Dornier met zijn geringe bommencapaciteit van 1100 kg was niet geschikt voor moderne oorlogvoering, hoewel hij door zijn betrouwbaarheid wel geliefd was bij de bemanningen.

Heinkel He 111P-2
KG 55, Dreux/Chartres/Villacoublay, najaar 1940

De He 111 was ontwikkeld op basis van de eenmotorige He 70. Het was de zwaarste bommenwerper van de Luftwaffe in 1940. Hij had een normale bommenlast van 2205 kg. Evenals de andere Duitse bommenwerpers had hij lichte verdedigingswapens en was hij een gemakkelijke prooi voor een vastberaden jachtvlieger. Hij was echter betrouwbaar en kon tegen een stootje en bleef daarom tot het eind van de oorlog in gebruik.

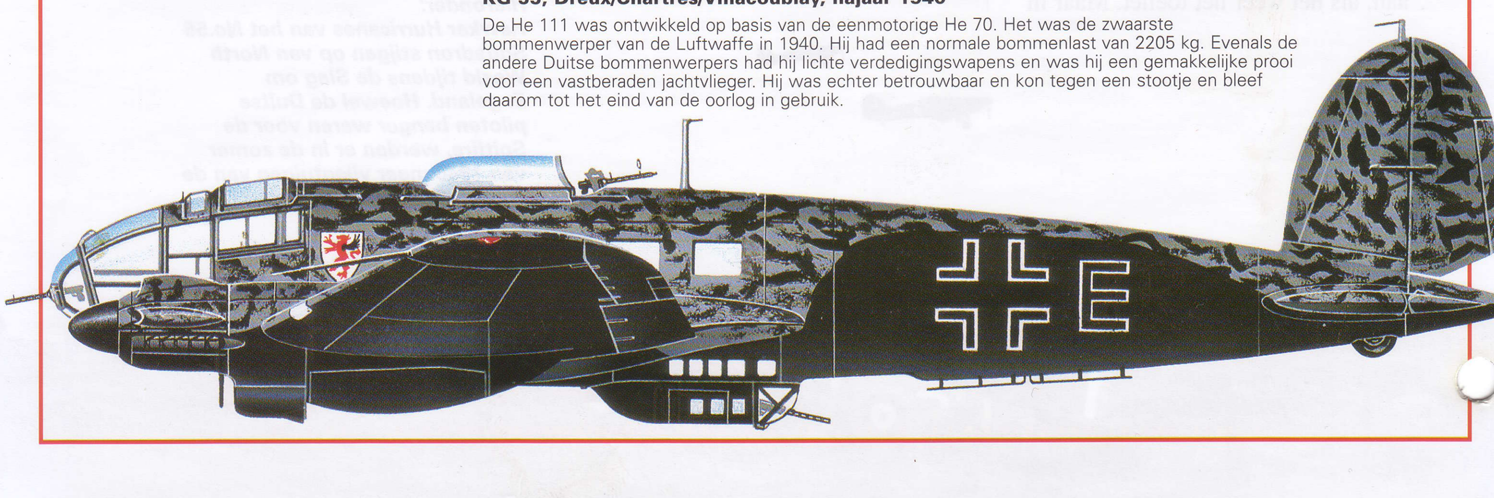

De originele Scharnhorst met een rechte boeg. Hoewel ze gebouwd waren als snelle slagschepen, waren de Scharnhorst en de Gneisenau erg licht bewapend. Er waren plannen om hun 28-cm kanonnen te vervangen door dubbele 381-mm kanonnen, maar Duitsland was al in oorlog voordat die plannen uitgevoerd konden worden.

KRIEGSMARINE
DE ZEEVLOOT VAN DE FÜHRER

Hoewel de Kriegsmarine explosief gegroeid was sinds Hitler aan de macht was, was men nog lang niet klaar voor de confrontatie met de Britten toen de oorlog in 1939 uitbrak.

OP 22 juli 1939 sprak Grossadmiral Erich Raeder de verzamelde officieren van de Duitse onderzeevloot toe. Hij was daar op verzoek van Hitler om hen ervan te overtuigen dat, ondanks de internationale crisis, er geen nieuwe oorlog zou komen tussen Duitsland en Groot-Brittannië. Nog geen zes weken later, op 3 september, kregen de Duitse oorlogsschepen van het opperbevel van de marine het commando "de vijandigheden met Groot-Brittannië te starten". Dit was wellicht de eerste keer dat Hitlers strategische beslissingen de marine op het verkeerde been zetten, maar het was zeker niet de laatste.

Hitlers besluit tot de invasie van Polen werd genomen op een moment dat men de Kriegsmarine nog aan het opbouwen was, zodat ze sterk genoeg zou zijn om de Britse Royal Navy aan het eind van de jaren '40 uit te dagen. De vloot die in 1939 de oorlog werd ingestuurd, was echter kleiner dan de Franse marine. De twee grootste schepen, de slagkruisers *Scharnhorst* en *Gneisenau* waren met hun negen 28-cm kanonnen te licht bewapend; de grootste Britse en Franse schepen hadden 381-mm en 406-mm wapens.

Twee oorlogsschepen met 381-mm kanonnen, de *Bismarck* en *de Tirpitz*, lagen nog op de werf, maar zelfs toen zij in 1941 gereed waren had Duitsland nog maar vier grote schepen tegenover veertien van de Britten. De Britten hadden bovendien zeven vliegdekschepen en waren er nog minstens zes aan het bouwen, terwijl de Kriegsmarine er nog geen een had. Het zou nog negen maanden duren voordat de *Graf Zeppelin*

gereed was en het zusterschip *de Peter Strasser* zou pas eind 1940 van stapel lopen. Er waren slechts zo'n 20 zeewaardige U-Boote gereed, terwijl de Fransen zo'n 70 onderzeeërs hadden en de Britten 50.

Toen Hitler in 1933 aan de macht kwam, was de Duitse marine erg beperkt als gevolg van het verdrag met de geallieerden uit 1919. Met het merendeel van de voormalige Duitse vloot op de bodem van de zee, vaak door toedoen van de bemanningen zelf, had het naoorlogse Duitsland nog maar acht grote slagschepen ter beschikking, maar deze schepen waren feitelijk in 1914 al verouderd. De U-Boote, die zware verliezen hadden toegebracht aan de Britse koopvaardij tijdens de Eerste Wereldoorlog, werden helemaal verboden.

NIEUWE U-BOOTE

De Kriegsmarine werkte in het geheim aan het ontwerp van nieuwe boten en liet zes nieuwe boten in Finland bouwen en een in Spanje. Deze geheime operatie werd in 1926 blootgelegd door de Duitse pers, als gevolg waarvan de minister van defensie en admiraal Zenker, de opperbevelhebber van de Reichsmarine, aftraden. Nadat Hitler in januari 1933 Rijkskanselier werd, maakte hij bekend zich niet langer door het Verdrag van Versailles gebonden te voelen, maar in feite was de Duitse marine dit al langer van plan geweest. In 1932 was er opdracht gegeven voor de bouw van zes 'gepantserde schepen', een

De Duitse U-Boote waren zeer succesvol tijdens de Eerste Wereldoorlog, en in de eerste helft van de Tweede Wereldoorlog waren zij het meest succesvolle wapen van de Kriegsmarine.

Hierboven:
Samen met admiraal Raeder inspecteert Adolf Hitler de kleine Kriegsmarine die hij erfde toen hij in Duitsland aan de macht kwam.

Links:
De enige grote schepen die Duitsland mocht hebben waren twee verouderde zware schepen van het begin van de 20e eeuw.

U-Boote of slagschepen?

Efficiency versus nationale trots

Voor mensen die opgroeiden in de eerste helft van de 20e eeuw, werd de kracht van de marine bepaald door grote schepen met zware kanonnen. Men kon zich niet indenken dat de zee niet altijd gedomineerd zou worden door zware slagschepen.

Ook de marine-experts dachten zo: toen het opperbevel van de Kriegsmarine de uitbreidingsplannen voor na 1940 opstelde, waren die vooral gericht op de bouw van enorme slagschepen. Deze zouden ongekend duur worden en enorm veel mankracht opslurpen, maar ze zouden zeer indrukwekkend zijn.

Karl Dönitz dacht echter anders. Deze onderzeeërman in hart en nieren wilde heel veel U-Boote. Hij dacht dat men met een grote onderzeevloot elke potentiële vijand op zee de pas af kon snijden en kon uithongeren tot hij zich overgaf. Hij had het bijna bij het rechte eind.

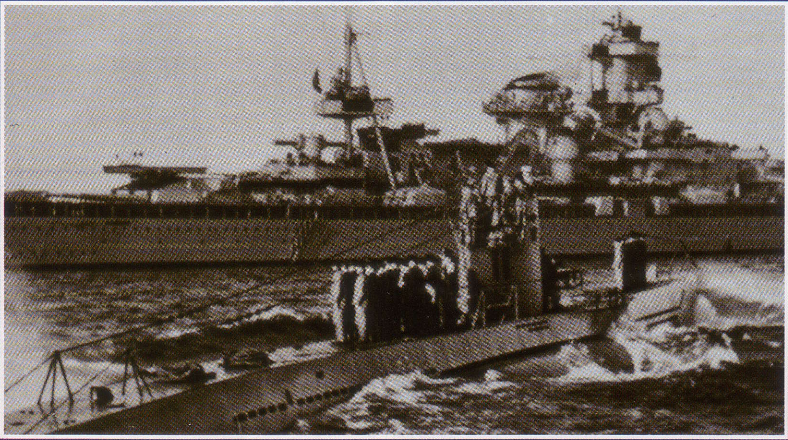

Een Type VII-onderzeeër passeert de Scharnhorst. *Volgens de U-Boot-kapiteins kon men voor de kosten van een groot slagschip een hele vloot onderzeeërs bouwen en bemannen.*

vliegdekschip, zes nieuwe zware kruisers en 16 onderzeeërs.

Hitler was gefascineerd door de minutieuze details van de scheepsbouw en toonde persoonlijke interesse in de bouwplannen van de Kriegsmarine. Met zijn uitzonderlijke geheugen, met name voor technische specificaties, wist hij zijn zeer beperkte begrip van technologische zaken en marinestrategie goed te verhullen.

Vastbesloten de Kriegsmarine snel uit te breiden, probeerde hij eerst een formele overeenkomst met de Britten te sluiten in plaats van direct de confrontatie aan te gaan. Het resultaat was de marineovereenkomst met de Engelsen uit 1935 waarbij hij toestemming kreeg voor de bouw van een vloot tot maximaal 35 procent van het tonnage van de Royal Navy. Gezien de schade die zij 20 jaar eerder hadden opgelopen, was het ongelofelijk dat de Britten de Duitsers bovendien toestemming gaven een onderzeevloot te bouwen die even groot was als die van de Royal Navy.

In 1938 had Hitlers agressieve buitenlandse politiek ertoe geleid dat de Britten besloten zich te herbewapenen. Dit leidde tot geluiden van bezorgdheid bij de Duitse marineofficieren, omdat de bouwplannen nog verre van voltooid waren. Als er oorlog kwam, wilden zij de Britse scheepvaart aanvallen met hun bescheiden vloot U-Boote en de 'Deutschland'-klasse *Panzerschiffe*. Dit waren langeafstandsschepen die zo ontworpen waren dat ze sneller zouden zijn dan alles wat ze niet konden verslaan in de strijd. Met hun zes 280-mm kanonnen waren ze in theorie echter gewaagd aan alle schepen, behalve de grootste slagschepen. Het was duidelijk dat deze zogenaamde vestzakslagschepen geen ander doel hadden dan het verstoren van de koopvaardij. Hun ontwerp was volledig gericht op vuurkracht en uithoudingsvermogen. Zo voer de *Admiral Scheer* helemaal naar de Indische Oceaan en terug. Dit was een reis van 46.000 zeemijlen waarbij 100.000 ton aan geallieerde scheepsruimte tot zinken werd gebracht.

Hitler gaf bevel de bouw van de *Bismarck* en de *Tirpitz* te versnellen, en gelastte dat de 28-cm kanonnen op de *Scharnhorst* en *G*neisenau met spoed vervangen moesten worden door zwaardere 38-cm kanonnen. Er werden meer oorlogsschepen besteld, van alle categorieën. Het 'Z-plan', dat formeel werd aangenomen in maart 1939, betrof de bouw van acht slagschepen, vijf slagkruisers, vier vliegdekschepen, acht zware kruisers, 68 torpedojagers en 249 onderzeeërs. Het programma moest in 1948 gereed zijn.

De Scharnhorst ***en de*** **Gneisenau** ***gaan de slag aan met een Brits konvooi op de Atlantische Oceaan. Beide slagkruisers werden door de Britse Navy en de RAF verwoest.***

KMS Bismarck

Zoals het geval was voor de meeste Duitse oorlogsschepen, was de Bismarck aanzienlijk zwaarder dan was toegestaan onder het Verdrag van Versailles. De Bismarck liep in augustus 1940 van stapel. Het schip kwam eerst in actie in de Oostzee en probeerde in mei 1941 de Atlantische Oceaan te bereiken. Nadat de HMS Hood tot zinken was gebracht, viel de Bismarck ten prooi aan de Britten.

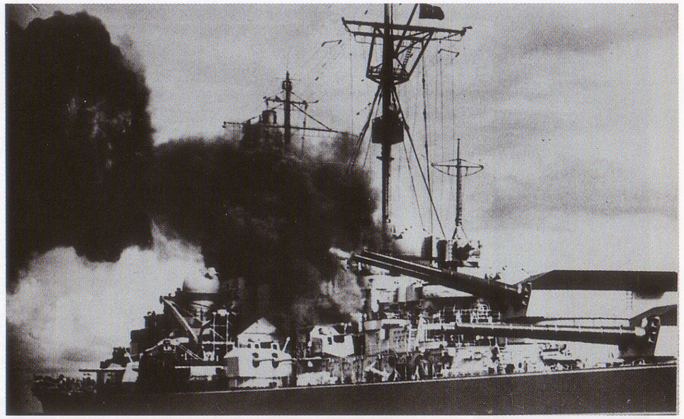

De Tirpitz, die vrijwel identiek was aan de Bismarck, had ook geen indrukwekkende carrière en werd door Lancaster-bommenwerpers van de RAF tot zinken gebracht.

Richtsystemen: De Duitse richtsystemen waren zeer goed. Tijdens de slag met de HMS Hood, raakten zowel de Bismarck als de zware kruiser Prinz Eugen het Britse schip al snel met een voltreffer. De Hood explodeerde snel daarna.

Commandotoren: De commandotoren zou bestand moeten zijn tegen de granaten van slagschepen, maar dit bleek niet het geval.

Kleuren: Hoewel de Bismarck oorspronkelijk grijs gelakt was, voer deze tijdens haar enige operationele vaart frisse, lichte kleuren. Dit kleurenpalet werd flink afgezwakt voor de onsuccesvolle poging de Atlantische Oceaan te bereiken.

Hoofdbewapening: De 38-cm kanonnen van de Bismarck waren te vergelijken met de Franse en Italiaanse wapens uit die tijd. De pantser doorborende granaten van de Duitsers waren echter van slechte kwaliteit.

Ontwerp: De interne structuur van de Bismarck was gebaseerd op de laatste slagschepen van de keizerlijke marine, maar dan veel groter. Als gevolg daarvan was de bepantsering lichter dan die van de Britse of Amerikaanse slagschepen uit die tijd.

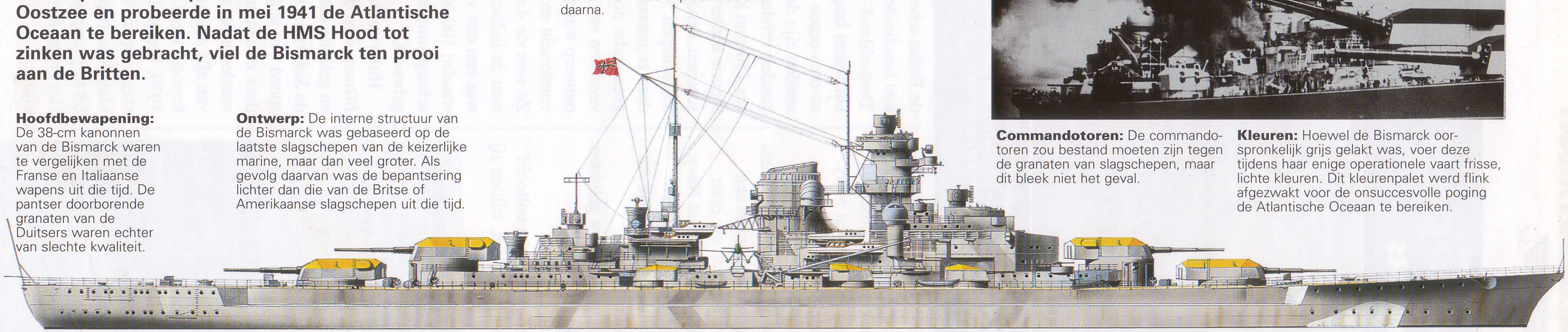

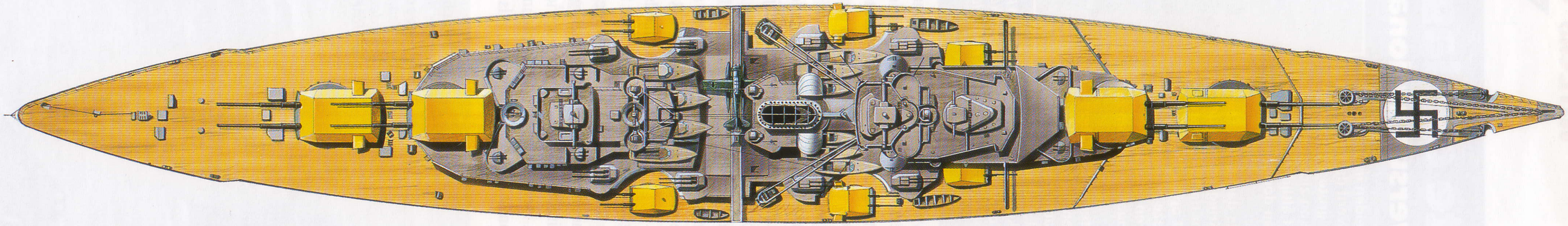

Breedte: Door de grote breedte was de Bismarck zeer stabiel in alle weersomstandigheden. In combinatie met de uitstekende Duitse richtsystemen, vormde de Bismarck een zeer goed platform voor het afvuren van kanonnen.

SPECIFICATIES
KMS Bismarck

Waterverplaatsing: Volgens opgave 35.000 ton, maar in feite 41.600 ton normaal en 50.150 ton bij volle belasting.

Afmetingen: totale lengte 251 m; waterlijn 241,5 m; grootste breedte 36 m; gemiddelde diepgang 9,3

Machines: 12 Wagner-ketels, 3-assige Blohm & Voss stoomturbines met een vermogen van 103.000 kW.

Snelheid: 29 knopen (53 km/u).

Dikte bepantsering: op waterlijn 320 mm; dekken 50-120mm; hoofdtorens 177-362 mm; secundaire torens 38-102 mm.

Bewapening: acht K34 38-cm kaliber 47 kanonnen in vier dubbele torens; 12 K28 15-cm kaliber 55 kanonnen in zes dubbele torens; 16 K32 105-mm kaliber 65 luchtdoelgeschut in achtdubbele torens; 16 K30 37-mm luchtdoelgeschut op acht dubbele affuiten; 12 K3020-mm luchtdoelgeschut.

Vliegtuigen: Er was ruimte voor vijf, maar er waren meestal maar twee Arado Ar 196 watervliegtuigen voor verkenning en lichte aanvallen.

Bemanning: 2100 tot 2200 officieren en manschappen.

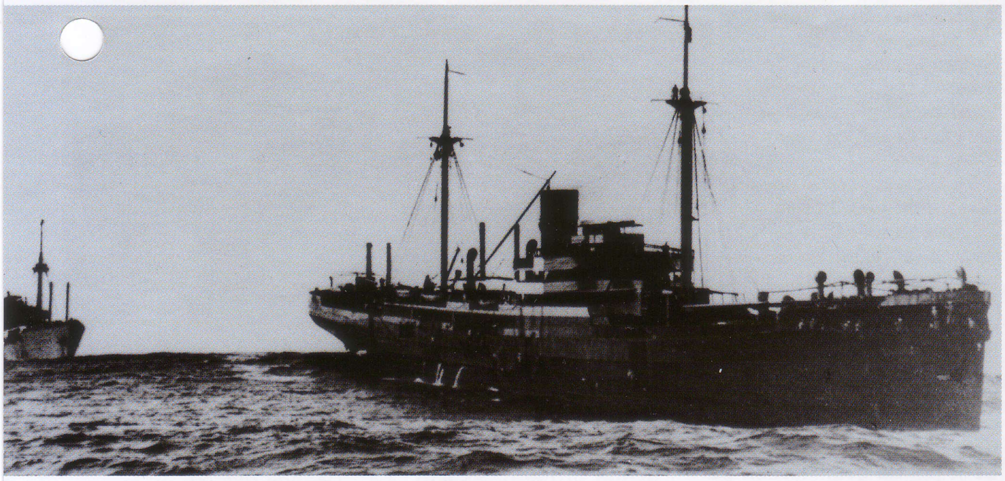

Hierboven:
De Orion en Komet tijdens een actie op de Stille Oceaan. Dergelijke bewapende koopvaarders brachten meer vijandelijke schepen tot zinken dan de conventionele oorlogsschepen.

SUPERSLAGSCHEPEN

De kern van het Z-plan werd gevormd door een aantal zeer indrukwekkende slagschepen. In 1939 werd er opdracht gegeven voor drie 35-knoops slagkruisers, bewapend met zes 38-cm kanonnen, die 14.000 mijl konden varen met een snelheid van 19 knopen. In april 1939 werd er opdracht gegeven voor de bouw van de eerste twee van zes monsterschepen van 52.000 ton met acht 40,6-cm kanonnen. Er zouden nog grotere monsters volgen: het H41-ontwerp betrof meer dan 70.000 ton en had nieuwe 42-cm kanonnen en de beoogde opvolgers zouden bij volle belading een waterverplaatsing van maar liefst 96.555 ton hebben. Deze schepen zouden worden uitgerust met acht 48-cm kanonnen, terwijl het kaliber van de kanonnen van de derde generatie schepen maar liefst 51 cm zou bedragen! Dit waren echt geen Freudiaanse fantasieën van de Duitse leider. De meeste grote, zeevarende landen waren bezig met het ontwerp en/of de bouw van dergelijke monsterschepen. (Japan zou als enige werkelijk twee van deze schepen bouwen. Uiteindelijk werden ze allebei door vliegtuigen tot zinken gebracht.)

Vreemd genoeg vond men dat de plannen om tegen 1948 249 U-Boote operationeel te hebben niet ver genoeg gingen. Admiraal Dönitz, de opperbevelhebber van de Duitse onderzeevloot, berekende dat er 300 boten nodig waren, zodat er altijd zo'n 100 in het noordelijke gedeelte van de Atlantische oceaan konden patrouilleren. Hij dacht dit aantal nodig te hebben om de Britse scheepvaart lam te leggen en de Engelsen uit te hongeren. Dönitz had nog een bezwaar tegen de plannen van de marine: hij wilde zich vooral concentreren op de bouw van de kleine Type VII U-Boot, die volgens hem de ideale onderzeeër was voor een tweede campagne tegen Britse konvooien. Deze bood ruimte aan 14 torpedo's, kon het een maand volhouden op de Atlantische Oceaan en kon binnen 20 seconden onderduiken. Grotere onderzeeërs, zoals de bestaande Type IX, doken veel langzamer, hetgeen volgens Dönitz een belangrijke handicap was. Bovendien duurde het veel langer om de Type IX te bouwen en was er meer materiaal voor nodig.

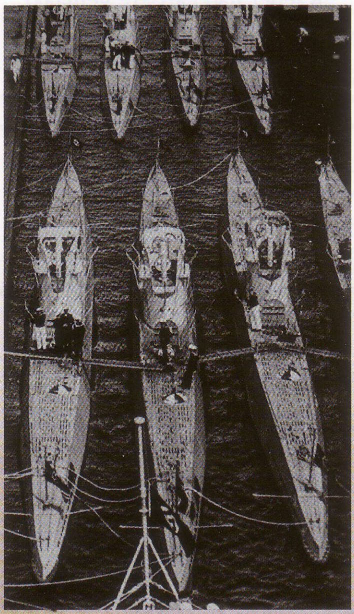

Hierboven:
Een flottielje U-Boote van het VII-type in de haven. Hoewel er nooit meer dan 30 U-Boote tegelijkertijd op zee waren, brachten ze tijdens de eerste twee jaar van de oorlog miljoenen tonnen aan Britse en geallieerde scheepsruimte tot zinken.

Hieronder:
Een hoogtepunt voor de Kriegsmarine. De Scharnhorst, Gneisenau en de Prinz Eugen stomen op door het Kanaal, ongehinderd door de onderscheppings- pogingen van de Royal Navy.

DE VERKEERDE SCHEPEN

Maar Dönitz had niet het laatste woord; niet alleen zouden er een groot aantal nieuwe Type IX's gebouwd worden, maar het OKM (*Oberkommando der Kriegsmarine*) vroeg zelfs om grotere 'kruiser-onderzeeërs' in het kader van een vaag idee over confrontaties aan het oppervlak. Het aandeel aan Type VII's werd verder verminderd door een onbegrijpelijke opdracht voor de bouw van nieuwe Type II kustonderzeeërs, hoewel Duitsland er daarvan al genoeg had om in de Oost- en de Noordzee te patrouilleren.

Als Hitlers grootse plannen voor de Kriegsmarine ten uitvoer waren gebracht, had de Duitse marine aan het eind van de jaren '40 met twee groepen schepen kunnen uitvaren. Beide groepen hadden dan bestaan uit een vliegdekschip en vier of vijf van de zwaarste slagschepen ter wereld. De oorlog kwam echter te vroeg en admiraal Raeder moest genoegen nemen met wat hij had.

Raeder had carrière gemaakt op oppervlakteschepen als admiraal Hippersstafchef tijdens de Eerste Wereldoorlog en had de twee delen van de officiële Duitse geschiedenisboeken geschreven die de Duitse aanvallen op de geallieerde koopvaardij behandelden. Hij wilde daarom de geallieerde konvooien opnieuw boven water aanvallen. Beide 'Scharnhorsts', de vestzakslagschepen uit de Deutschland-klasse en de zware kruisers uit de Hipper-klasse voeren uit voor een serie aanvallenop de Atlantische Oceaan. Al snel werden er ook speciaal omgebouwde koopvaarders ingezet. Van buiten leken ze op onschuldige koopvaardijschepen, maar ze waren bewapend met 15-cm kanonnen en

Kleinere oorlogsschepen

Bittere gevechten aan de kust

Veel van de grotere schepen van de Kriegsmarine lagen de meeste tijd in de haven. Voor de kleinere schepen was er echter veel meer actie.

Ze waren vooral op twee gebieden actief. Zij moestende konvooien langs de kust van Noord-Europa escorteren, en zij voerden aanvallen uit op de Britse konvooien in de Noordzee en het Kanaal.

Het belangrijkste wapen was de *Schnellboot* of S-Boot (bij de geallieerden bekend als de E-boot). De S-boten waren groter en trager dan de Britse of Amerikaanse boten, maar ze waren zeewaardiger en konden hun maximumsnelheid bij ruig weer beter volhouden dan de Britse MTB's of de Amerikaanse PT-boten.

De S-boten lagen in zware dokken van gewapend beton en voerden van daaruit langs de gehele Engelse kust aanvallen uit, maar ze concentreerden zich met name op de monding van de Thames: de 'E-Boat Alley'. Door extra verkenningsvluchten en door de eigen kustvaarders uit te rusten met radar, konden de Britten de dreiging rond 1944 echter grotendeels lam leggen. Met hun volhardende strijd wisten de Duitse bemanningen de slechte reputatie van 'E-Boat Alley' lange tijd in stand te houden, maar zij werden steeds vaker het slachtoffer van hun tegenstanders.

Puur in materiële zin beschouwd, was de impact van deze Duitse kustvaarders niet zo groot. Psychologisch gezien vormden ze echter een lastige, storende factor en het kostte de geallieerden veel geld om hen te bestrijden.

Hierboven:* *Er werden ook zwaarbewapende mijnenvegers, de zogenaamde R-boten, ingezet aan de kust, met name als escorte voor de konvooien.

Hieronder:* *Een flottielje van S-boten onderweg. Zij voerden hun aanvallen vooral 's nachts uit.

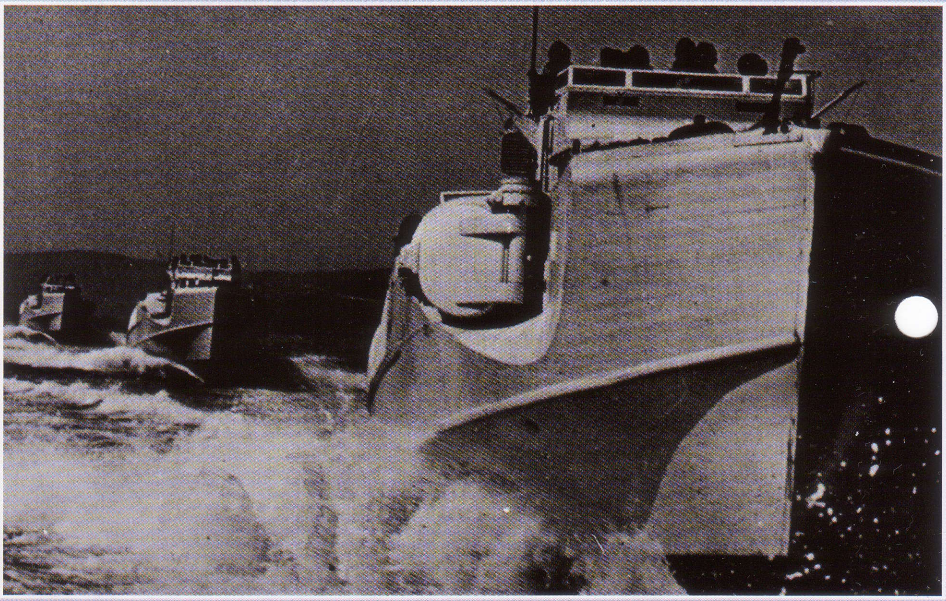

Lürssen *Schnellboot*
De latere S-boten hadden een gepantserde brug. Zij konden een snelheid behalen van 40 knopen en hadden een bereik van 1400 km bij 35 knopen. Door hun lage silhouet en hun stille dieselmotoren hadden ze een voordeel, totdat de geallieerden meer radar gingen gebruiken.

Bewapening
De S-boten hadden standaard twee 533-mm torpedo's met ruimte voor twee of vier reserve torpedo's. Het verdere geschut varieerde, maar bestond meestal uit 3 of 4 20-mm kanonnen en één 37-mm of 40-mm kanon.

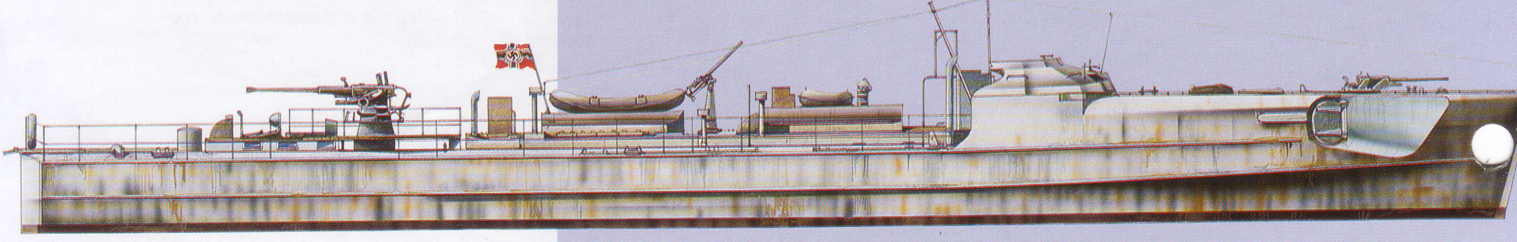

hadden maximaal vier verdekt opgestelde torpedobuizen. Hoewel ze niet gepantserd waren, bleken ze zeer effectief: een van hen, de *Kormoran* bracht de zware Australische kruiser HMAS. *Sydney* tot zinken in een strijd waarbij beide schepen zware schade opliepen.

AANVALLERS EN ESCORTESCHEPEN

De oorlogsschepen boekten een aantal successen, maar dit was nu juist het type oorlog waarop de Britse Royal Navy zich had voorbereid. Er werden ervaren slagschepen meegestuurd met belangrijke konvooien en regelmatig *moesten de Scharnhorst* en de *Gneisenau* zich terugtrekken als ze het imposante profiel van een dreadnought uit de Eerste Wereldoorlog zagen komen opstomen om de handelsschepen te beschermen. De Britse escorteschepen waren zeer agressief, ondanks hun gebrekkige bewapening: de bewapende koopvaarders *Rawalpindi* en *Jervis Bay* offerden zichzelf op, om hun konvooien de tijd te geven zich te verspreiden.

De Duitse campagne begon niet erg voorspoedig: *de Graf Spee* werd voor de Argentijnse kust vernietigd. Het zelfvertrouwen van de Kriegsmarine liep hierbij zware averij op. De kruisers in de Hipper-klasse waren niet solide genoeg en hun complexe energievoorziening bleek onbetrouwbaar. En dan was er de desastreuze *eerste reis van de Bismarck*. Hoewel zij de oude slagkruiser HMS *Hood*, de trots van de Royal Navy, tot zinken bracht, kwam het grootste slagschip van de Kriegsmarine nog niet in de buurt van de geallieerde konvooien voordat het door de Britten vernietigd werd.

DREIGING IN HET NOORDEN

Nu de *Bismarck* op de bodem van de Atlantische Oceaan lag, trok de Kriegsmarine de *Scharnhorst*, *Gneisenau* en de *Prinz Eugen* terug uit Brest, omdat het risico op luchtaanvallen te groot was geworden. In plaats daarvan werden de Duitse zware schepen in Noorwegen geconcentreerd. Van daaruit vielen ze de geallieerde konvooien naar Rusland aan. Maar ze gingen zeer voorzichtig te werk, omdat geen enkele admiraal een nieuwe nederlaag wilde melden aan de Führer die zijn geduld begon te verliezen. Op 31 januari 1942 berichtte de marine trots aan Hitler over de aanval op een konvooi in de buurt van de poolcirkel, waarbij men de woorden citeerde van een overenthousiaste U-Boot-kapitein die de strijd volgde. "Het is rood voor mijn ogen," aldus de kapitein. Hetzelfde gold voor Hitler toen bleek dat het Duitse eskader de actie had afgebroken nadat escorteschepen een moedige verdediging had opgezet en vanuit rookschermen te voorschijn kwam om torpedo's af te vuren. Een handjevol schepen wist hierbij de indruk te wekken dat de totale Home Fleet aanwezig was.

Na dit fiasco wilde Hitler de volledige vloot bij het schroot zetten. Raeder trad af. Zijn vervanger, de U-Boot-commandant Admiral Dönitz, wist Hitler tot andere gedachten te brengen, maar als gevolg daarvan was de hoop van de Duitse marine vanaf 1943 volledig op de onderzeeërs gevestigd. Ironisch genoeg was de bouw van onderzeeërs niet versneld aan het eind van de jaren 30. In

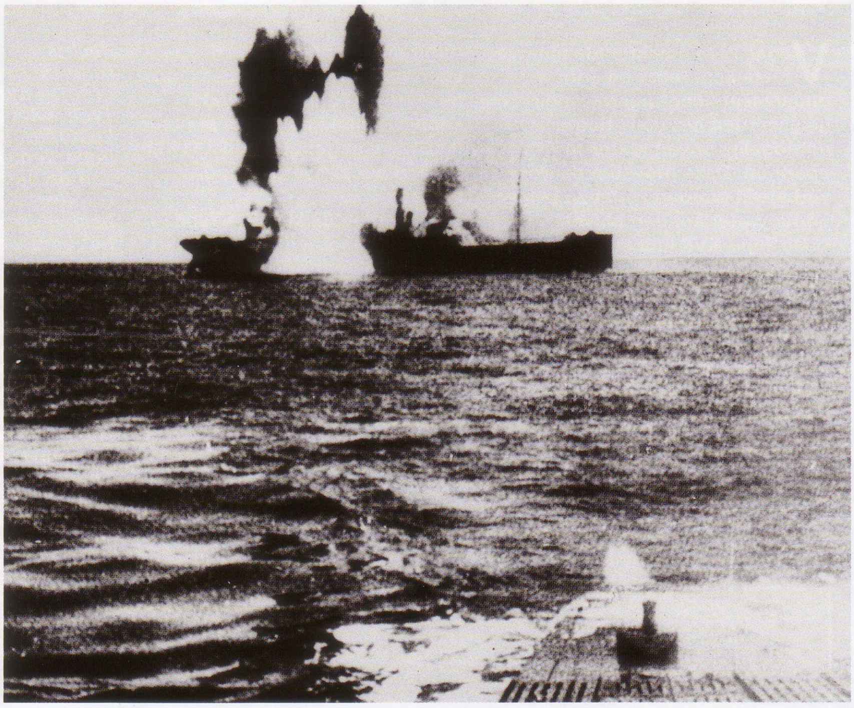

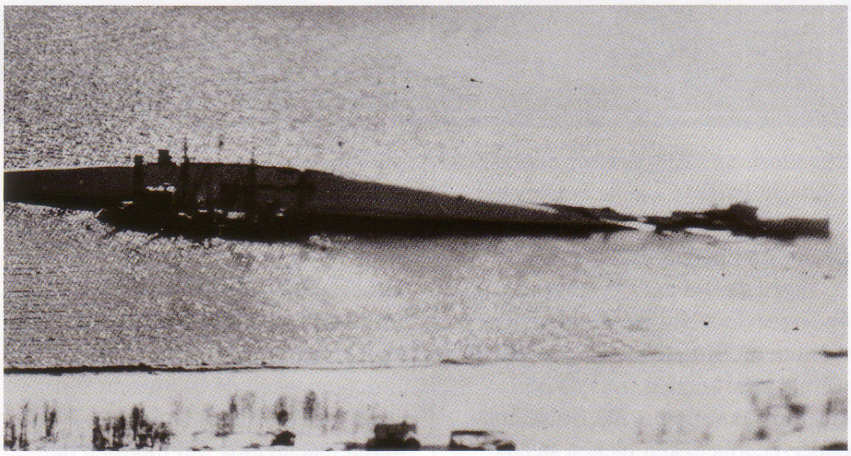

Rechtsboven:
U-Boote waren niet alleen geschikt om onder water te varen. Dit was gunstig, omdat ze in de Atlantische Oceaan de meeste tijd boven water doorbrachten.

Hierboven:
De Tirpitz kwam vrijwel niet in actie, maar vormde wel een bedreigingvoor de Russische konvooien. De Britten vielen het slagschip diverse keren aan, en wisten het uiteindelijk met 6-tons bommen tot zinken te brengen.

Te laat om nog iets te kunnen uitrichten...
Geavanceerde U-Boote

Vanaf 1943 maakten de nieuwe tactieken, radar en anti-onderzeeër-vliegtuigen van de geallieerden het de U-Boote onmogelijk boven water te opereren. Deze moesten daarom verbeterd worden zodat ze langer onder water konden blijven.

De Type XVII had een verbeterde romp, een enkele propellerdie in kruisvormige stuurvlakken geplaatst was en een Walter-aandrijving waarmee in theorie een maximale snelheid van zo'n 25 knopen onder water haalbaar was.

Dit ontwerp had nog wat kinderziektes, maar de latere Type XXI waspraktischer en zou de basis vormen voor diverse naoorlogse ontwerpen. Met conventionele machines in een romp die geoptimaliseerd was voor onderwater-operaties, kon de Type XXI onder water 16 knopen halen.Er werden er meer dan 120 van gebouwd in 1944 en 1945, maar ze werden nooit ingezet.

Er werden 62 kleinere Type XXIII's afgebouwd. Een daarvan, de U-2336, was goed voor de laatste aanval door onderzeeërs in Europese wateren waarbij twee vrachtvaarders tot zinken werden gebracht. Voor beide schepen werd slechts één torpedo gebruikt. Deze werd op basis van een passieve sonarpeiling afgevuurd vanaf minder dan 500 meter. Het wasmaar goed voor de geallieerden dat deze schepen pas zo laat in de vaart kwamen.

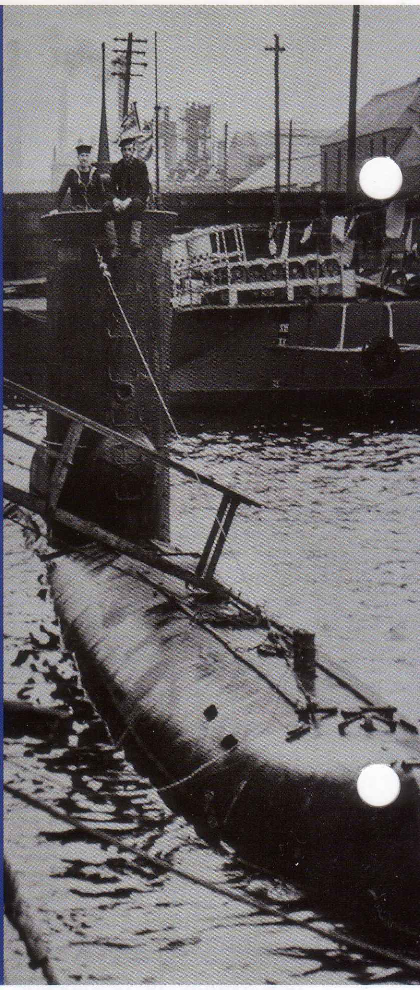

***Rechts:** Door de geringe grootte moest de Type XXIII zich tot kustoperaties beperken.U-2326, hier aan de pier van Dundee, werd in beslag genomen aan het eind van deoorlog.*

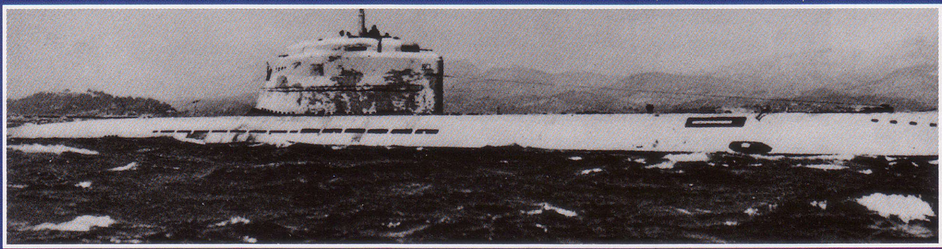

***Hieronder:** De lak die van de commando-toren en de voorboeg is afgeschuurd, geeft aan welke hoge snelheden deze Type XXI onder water kon bereiken. Let op de wegvouwbare voorvlakken, waardoor de weerstand verminderd werd.*

tegendeel, na 1938 werd er minder aandacht besteed aan de bouw van U-Boote en halverwege 1940 waren er slechts 28 operationeel.

Tegen de tijd dat Dönitz een onderzeevloot had die groot genoeg was om de Britten van de rest van de wereld af te snijden, was de oorlog eigenlijk al verloren. De Britse anti-onderzeeërtactieken bleken steeds effectiever te zijn. De verbeterde verkenningsvliegtuigen, radar en sonar droegen hier sterk aan bij. Toen ook de VS zich in de strijd ging mengen, stonden de U-Boote voor een vrijwel onmogelijke taak: ze konden de schepen nu eenmaal niet zo snel tot zinken brengen als de geallieerde werven ze konden bouwen. Bovendien, hadden de Britse decodeurs de Duitse marinecodes gekraakt, waardoor de geallieerden veilige routes voor hun konvooien konden plannen. Vanaf het voorjaar van 1943, gebruikten de geallieerden deze informatie om de konvooien te versterken met specifieke escortes die hun mannetje konden staan. In mei van dat jaar brachten ze 56U-Boote tot zinken. De slag om de Atlantische Oceaan was beslist.

De laatste slag kreeg de Kriegsmarine toen ze de geallieerde landingen in Normandië niet konden verhinderen. De Duitse kusttroepen hadden fel gestreden in het Kanaal en op de Noordzee en hadden zware verliezen toegebracht aan een geallieerde vlootoefening voor de kust van Dorset, maar ze konden niets uitrichten tegen de overmacht van Operation Overlord. Ook de U-Boote waren machteloos. Zij moesten hun betonnen schuilplaatsen langs de Franse kust verlaten en zich hergroeperen in Duitsland en Noorwegen.

De overblijvende oppervlakte-schepen, minus de *Scharnhorst* (door de Britse vloot tot zinken gebracht) en de *Tirpitz* (tot zinken gebracht door Bomber Command Lancasters met zware bommen), werden naar de Oostzee gedirigeerd. Daar boden zij ondersteuning aan de omsingelde *Ostheer* terwijl de Wehrmacht tegen het op wraak beluste Rode Leger vocht. De oorlogsschepen ondersteunden de geïsoleerde legergroep Courland en organiseerden de evacuatie van Oost-Pruisen.

Er hing een grimmige sfeer toen de laatste schepen wegvoeren uit havens die weldra in handen van de vijand zouden vallen. Verschillende volgeladen passagiersschepen werden door Russische onderzeeërs tot zinken gebracht, waaronder *de Wilhelm Gustloff* met meer dan 8000 mensen aan boord. Dit was de grootste zeeramp uit de geschiedenis: er kwamen vijf maal zoveel mensen om het leven dan bij de Titanic.

De Kriegsmarine was er niet in geslaagd Groot-Brittannië tot overgave te dwingen, en kon de geallieerde invasie van Europa niet verhinderen. Maar de evacuatie van meer dan twee miljoen burgers uit de bedreigde delen van Oost-Duitsland was een prestatie die achteraf alle lof verdient.

***Onder:** Schout-bij-nacht Karl Brüning komt aan de wal bij Felixstowe in mei 1945. Enkele uren later biedt hij de capitulatie van de Duitse kusttroepen aan de Royal Navy aan.*

LUFTWAFFE

In de zes jaar na 1933 groeide de Luftwaffe van niets uit tot een van de grootste, modernste en machtigste luchtmachten ter wereld.

Boven:
Ace Adolph Galland wacht in vol tenue op zijn volgende actie tijdens de Slag om Engeland. Over zijn lichtgewicht uniformjasje draagt hij het gevoerde leren vliegpak dat nodig was voor operaties op grote hoogte. Op zijn hoofd heeft hij de typische hoge Luftwaffe-pet.

DE OORSPRONKELIJKE LUFTWAFFE werd vrijwel onmiddellijk nadat de nazi's aan de macht kwamen opgericht, maar dit werd twee jaar lang geheim gehouden. Pas in 1935 toen Hitler brak met de beperkingen die aan de Duitse militaire expansie gesteld waren door het Verdrag van Versailles, leerde de wereld het bestaan van de Luftwaffe kennen. Tegen die tijd had de Duitse luchtmacht al meer dan 1000 vliegtuigen en 20.000 manschappen.

De expansie ging snel. Er werden moderne vliegtuigen in grote aantallen ingezet. Een groot gedeelte daarvan werd voor het eerst getest tijdens de Spaanse Burgeroorlog, toen het Duitse *Legion Kondor* Franco ondersteunde. De Duitsers hadden veel geleerd van de lessen in Spanje en toen er in 1939 een algehele oorlog uitbrak in Europa, bleek dat de Luftwaffe een zeer effectieve organisatie was, vooral waar het ging om het ondersteunen van grondtroepen.

Aan het begin van de oorlog droegen zo'n 1.500.000 mannen het uniform van de Luftwaffe. Daarvan werden er slechts 50.000 ingezet op de vliegtuigen. Er werkten er 100.000 bij de verbindingsdiensten en 160.000 in administratieve, onderhouds- en constructiefuncties en op het hoofdkwartier. Dan waren er nog eens zo'n 200.000 mannen in training en werden er maar liefst 900.000 ingezet om het luchtafweergeschut te bemannen.

De zomerpet is op maat gemaakt door 'Erel', een van de beste hoedenmakers uit Berlijn vóór de oorlog. De originele Fliegerdolch werd ingevoerd voor de DLV (Deutsche Luftsport Verband), maar Goering vond hem zo mooi dat hij hem in 1935 goedkeurde als officiële dolk voor de Luftwaffe. Dit is de tweede versie van de dolk, ingevoerd in 1937. Dit exemplaar is vervaardigd door de firma Alcoso uit Solingen. Het Spaanse Kruis in brons met zwaarden werd tijdens de Spaanse burgeroorlog uitgereikt voor betoonde moed, en werd later gebruikt als campagne-medaille.

Links:
Het geniekorps van de Luftwaffe leverde de technici voor de bommenwerpers en vrachtvliegtuigen van de Luftwaffe. Dit zijn kraagemblemen voor (met de klok mee vanaf links) een Oberingenieur, Hauptingenieur en Stabsingenieur

Rechts:
Een pilotenbadge, polskompas, polshorloge en logboek liggen op een kaart van noordoost-Frankrijk en het Kanaal van rond 1940.

Links:
De Luftwaffe telde ook grond-troepen waaronder bijna een miljoen mannen voor het luchtafweergeschut. De Hermann Goering-divisie werd in 1942 in Noord-Afrika opgericht en werd daar vrijwel volledig uitgeroeid. In 1943 werd de divisie omgevormd tot een pantserdivisie die belangrijke rol zou spelen in de Italiaanse campagne.

CAVALERIE IN DE WOLKEN

Het Deutsche Luftsports Verband was de organisatie waar jonge Duitse burgers ervaring konden opdoen met vliegen. De DLV-leden droegen een blauw uniform met duidelijke rang emblemen. Toen de Luftwaffe in 1935 in het openbaar trad, was het merendeel van het kader afkomstig van de DLV en was het een logische stap om het DLV-uniform en de bijbehorende onderscheidingstekens voor de nieuwe luchtmacht aan te passen.

Het uniform leek op dat van de Britse Royal Air Force, hoewel niet veel RAF-officieren de rijlaarzen en rijbroek droegen die onderdeel waren van de standaard uitrusting van Luftwaffe-officieren!

Men ging veel minder formeel gekleed tijdens operaties. De lagere rangen droegen dan een eenvoudig katoenen uniform of een zwarte overall. De bemanningen van de vliegtuigen droegen een lichtgewichtversie van de tuniek of de comfortabele Fliegerbluse. Dit was een kort jasje met onzichtbare knopen dat men onder het vliegpak droeg. Het gevechtsuniform van parachutisten omvatte onder andere een los camouflagepak en laarzen voor tijdens de sprong.

Hieronder:
De uniformjas met witte revers werd alleen gedragen door hogere officieren als galatenue, klein tenue of uitgaansuniform. Deze jas behoorde oorspronkelijk toe aan Generalmajor Schütze die in Praag gestationeerd was.

Hierboven:
Drie ansichtkaarten van dragers van het Ridderkruis van de Luftwaffe, gemaakt door Heinrich Hoffmann, samen met drie kleurenkaarten met Luftwaffe-portretten door de kunstenaar Willrich. Luftwaffe-piloten waren populaire helden in Duitsland, en deze kaarten werden gretig verzameld door de Duitse jeugd.

Een officiersjasje met een Hauptmanns-embleem en een pilotenbadge op de linkerborstzak. De eigenaar was een veteraan - het lintje boven de zak toont een aantal onderscheidingen uit de Eerste Wereldoorlog, waaronder het IJzeren Kruis Eerste Klasse.

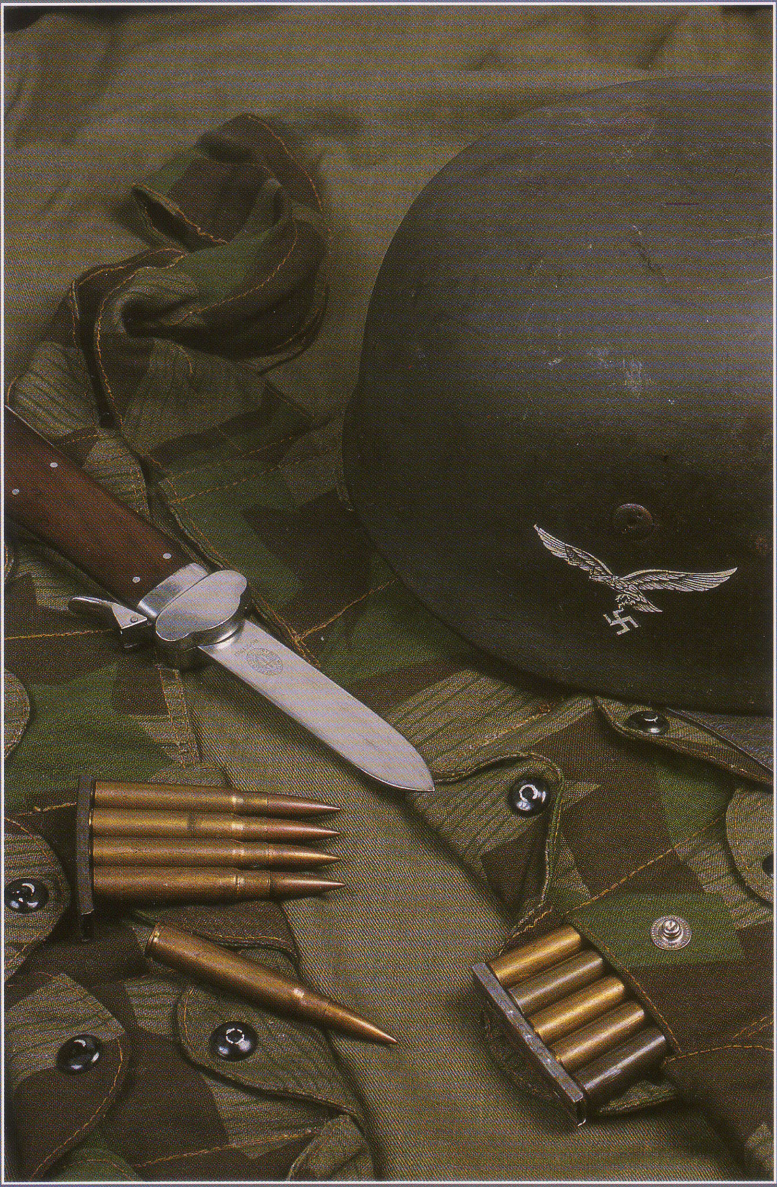

Hierboven:
Dit Luftwaffe-zwaard was gemodelleerd naar een laat middeleeuws/ vroeg renaissance-ontwerp. Ze werden vaak gemaakt in de traditionele staalstad Solingen, maar dit exemplaar werd vervaardigd door de gebroeders Heller uit Marienthal.

Links:
Luftwaffe Fallschirmjäger (parachutisten) waren de eerste troepen die gedropt werden boven Noorwegen, België en Nederland. De verliezen tijdens de massale aanval met parachutisten op Kreta waren echter zo groot dat men nooit meer parachutisten op een dergelijke manier zou inzetten, ondanks dat het eiland werd ingenomen . In plaats daarvan werden ze als elite grondtroepen gebruikt. Deze groep had een vroeg model helm (latere versies hadden geen Luftwaffe-adelaar en hakenkruis), een knipmes en een munitieriem.

Hieronder:
Een van kenmerkende onderdelen van het uniform van een Luftwaffe-officier was de hoge pet, waarvan de rand altijd in pilotenstijl omlaag was geslagen. Aan de gouden bies en tressen is te zien dat deze pet van een generaal was. Verder zien we een brokaten paraderiem, een adelaar voor op een borstzakje en kraag insignes van een Generaloberst. Lagere officieren droegen een vergelijkbare pet maar dan zonder de gouden tressen.

Hieronder:
De standaard pet van een onderofficier van de Luftwaffe leek hierop, maar was minder duur versierd. De gele bies rond de pet duidt erop dat de drager bij de bemanning van een vliegtuig hoorde. Het Soldbuch was zowel identiteitskaart als dienstboekje voor de Duitse soldaten. Dit exemplaar behoorde toe aan een onderofficier die in Parijs gelegerd was.

Concentratiekampen

Links:
De gevangenen werden net zo lang in de concentratiekampen opgesloten als de nazi's wilden: velen gaven de strijd op en lieten zich met opzet doodschieten door de bewakers.

Rechts:
De uitgemergelde lichamen van de concentratiekamp gevangenen die aan het eind van de oorlog door de geallieerden bevrijd werden, zeiden alles over de onmenselijkheid van het concentratiekamp-systeem.

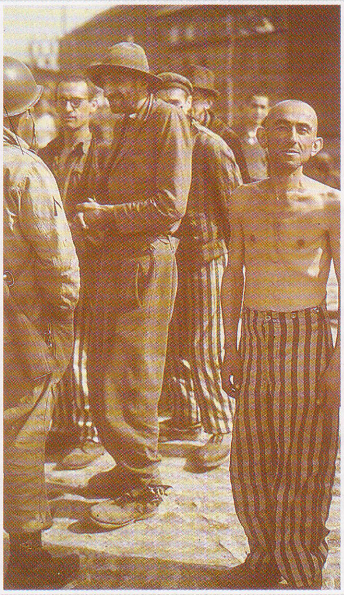

De grote kampen waar joden, homoseksuelen, zigeuners, communisten en 'vijanden' van de nazi's in barakken werden opgesloten om zich dood te werken of geëxecuteerd te worden.

Toen Hitler in 1933 aan de macht kwam, werden de eerste kampen ingesteld met als doel de politieke tegenstanders van de nazi's op te bergen. Het regime in de kampen werd steeds harder, en door ondervoeding, medische experimenten en executies liep het sterftecijfer onder de gevangenen erg hoog op.

Er werden concentratiekampen gebouwd in Neuengamme, Ravensbrück, Bergen-Belsen, Sachsenhausen, Buchenwald, Gross Rosen, Flossenburg en Dachau in Duitsland. Later werden er ook kampen gebouwd in de bezette landen: bij Mauthausen in Oostenrijk, Theresienstadt in Tsjecho-Slowakije, Natzweiller in de Elzas en Vught in Nederland. De Poolse kampen bij Stutthof, Chelmno, Treblinka. Sobibor, Maidanek, Auschwitz-Birkenau en Belzec waren vernietigingskampen die opgezet werden om op industriële wijze etnische minderheden uit te roeien. Gevangenen die niet rechtstreeks in de gaskamers terechtkwamen maar als dwangarbeiders ingezet werden, kregen gestreepte uniformen met een nummer en een duidelijk embleem om aan te geven voor welke "misdaad" ze vastzaten. Bij velen van hen werd het nummer op de onderarm getatoeëerd.

Elk hoofdkamp had diverse subkampen onder zich, en daarnaast lieten tal van Duitse bedrijven de dwangarbeiders uit de kampen in hun fabrieken werken en wonen. Aan het eind van de oorlog waren er volgens de gegevens van de SS tenminste 1400 van dergelijke kampen met in totaal zo'n 700.000 gevangenen.

Volgens recent onderzoek zijn er tussen 1933 en 1945 in totaal zo'n twee miljoen mensen gevangen gezet in een concentratiekamp, waarvan er zo'n één miljoen het leven lieten in het kamp. Daarnaast waren er nog de krijgsgevangenen- en vernietigingskampen, waardoor het totaal uitkomt op tenminste zes miljoen slachtoffers - en volgens sommige schattingen op maar liefst 11 miljoen.

Zie ook Nazi verschrikkingen
Nummer 3: Gestapo
Nummer 3: Dachau
Zie ook De Holocaust
Nummer 2: Auschwitz
Nummer 7: Getto's

Rechts:
Het kamporkest van Auschwitz deed de dwangarbeiders uitgeleide die het kamp verlieten om onder onmenselijke omstandigheden te gaan werken in de fabrieken en mijnen rond het enorme vernietigings-, werk- en concentratiekamp.

Condorlegioen

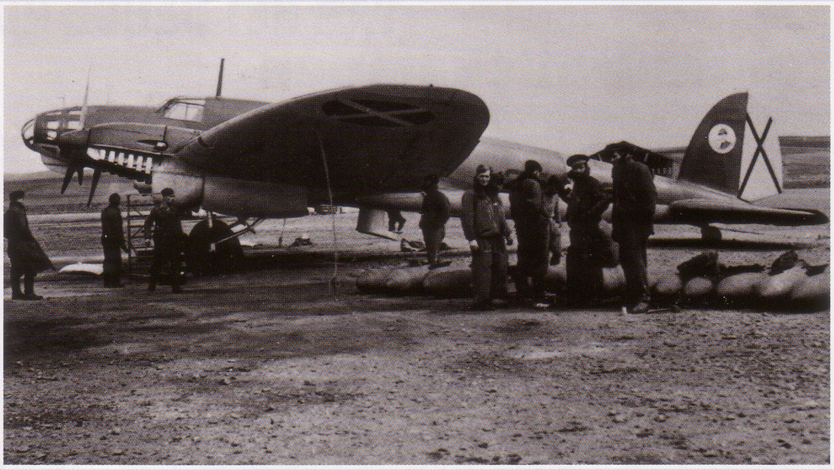

Hierboven:
Een Heinkel He 111 in Spaanse kleuren wordt met bommen geladen. Het Kondorlegioen deed waardevolle gevechtservaring op in Spanje.

Duitse strijdmacht die aanvankelijk onder bevel van de minister van luchtvaart, generaal Hugo Sperrle, stond en die tijdens de Spaanse burgeroorlog naar Spanje gestuurd werd om generaal Franco te ondersteunen.

Het Kondorlegioen kwam in augustus 1936 voor het eerst in actie, maar was tot de zomer van 1937 niet echt succesvol. De aanval op de Baskische stad Guernica op 27 april 1937 zorgde echter voor veel burgerslachtoffers en leidde tot internationale verontwaardiging.

De Heinkel He 111- en Dornier Do 17-bommenwerpers, Ju 87 Stuka-duikbommenwerpers en Messerschmitt Bf 109-gevechtsvliegtuigen vormden een beslissende factor tijdens de strijd in het Spaanse luchtruim, en stelden de Luftwaffe in staat de tactieken te ontwikkelen waarmee ze aan het begin van de Tweede Wereldoorlog de grondtroepen effectief konden ondersteunen.

Zie ook Hitlers Oorlogsapparaat
Nummer 10: Luftwaffe
Zie ook Hitlers Veldslagen
Nummer 1: Blitzkrieg in Polen

Conti, Leonardo (1900–1945)

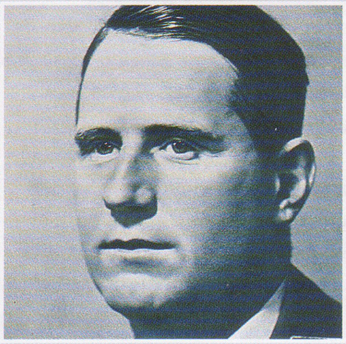

Boven:
Leonardo Conti wilde de gezondheid van alle Duitsers verbeteren, maar zijn pogingen het drinken van bier tegen te gaan maakte hem impopulair.

Leonardo Conti, de belangrijkste arts van het Derde Rijk, werd geboren in Lugano in Zwitserland op 24 augustus 1900. Tijdens zijn studie medicijnen in Berlijn meldde hij zich al snel aan als lid van de nazi-partij. In 1923 werd hij de eerste officiële SA-arts in Berlijn en was hij verantwoordelijk voor de opbouw van het SA Sanitätskorps. Ook was hij de oprichter van de NS Ärztebund - de nationaal-socialistische artsenbond.

In 1939 benoemde Hitler hem tot Reichsgesundheitsführer. In deze rol was hij verantwoordelijk voor de terdoodveroordeling van Duitsers die aan psychische aandoeningen leden. Ook speelde hij een belangrijke rol in de campagne om het Germaanse ras te zuiveren.

Conti werd tot SS-Gruppenfuhrer benoemd en was lid van de Reichstag. Hij overleefde de oorlog, maar pleegde uiteindelijk in 1945 in de gevangenis in Neurenberg zelfmoord.

Darré, Richard-Walther (1895 - 1953)

Boven:
Richard-Walther Darré was hoofd van het Rass- und Siedlungs-hauptamt van de SS. In deze functie liet hij grondbezitters uit de veroverde gebieden verdrijven en door Duitse boeren vervangen.

De man die later de rassen- en landbouwexpert van het Derde Rijk zou worden, werd in Belgrano, Buenos Aires, Argentinië geboren. In 1911 bracht hij een jaar door op een school in Wimbledon, Londen, in het kader van een uitwisseling. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was hij luitenant bij de artillerie. Na de oorlog werd hij lid van een Freikorps, en later van de NSDAP.

In april 1933 werd hij gevraagd als hoofd van de organisatie van Duitse boeren en werd hij benoemd tot Reichsbauernführer (Rijkslandbouwhoofd) en Reichsernahrungsminister (Rijksminister voor voeding).

Hij was vooral bekend als een zeer productief schrijver over rassenkwesties die sterk overtuigd was van de kwaliteiten van de Germaanse boerenfamilies. Als gevolg daarvan benoemde Himmler Darré tot hoofd van het Rass- und Siedlungshauptamt (Centraal bureau voor rassenkwesties en huisvesting) in de rang van SS-Gruppenführer.

In 1942 werd hij schuldig bevonden aan grootschalige zwarte handel in levensmiddelen en uit zijn functie gezet. Nadat hij in 1945 gevangen genomen werd, zat hij vijf jaar in de gevangenis. Uiteindelijk overleed hij in september 1953 in München aan een leverziekte.

Dawes Plan

Een rapport van de hand van de Amerikaan Charles G. Dawes uit 1924. Dit rapport stelde Duitsland verantwoordelijk "voor het veroorzaken van alle schade" tijdens de Eerste Wereldoorlog en introduceerde een herstelplan dat de harde maatregelen die door de geallieerden in Versailles waren opgelegd bevestigde.

De onvrede over het Dawes Plan was een van de factoren die bijdroeg tot de opkomst van de nazi's. In het plan werden er namelijk geen beperkingen gesteld aan de herstelmaatregelen en de Duitsers waren daarom bang dat zij nog heel lang allerlei betalingen zouden moeten doen aan de rest van de wereld.

Degrelle, Léon. (1906 - 1996)

Belgische fascist, hoofd van een kleine uitgeverij in Leuven, die in 1930 de fascistische Rex-partij oprichtte. Deze partij, gebaseerd op de Italiaanse fascistische beweging had succes tijdens de verkiezingen in 1936 maar werd door 'tactisch' stemgedrag in 1937 verslagen.

Na de bezetting door de Duitsers in 1940 braken er voor Degrelle betere tijden aan. Hij ging als gewoon soldaat in dienst bij een vrijwillige Waalse brigade die onderdeel was van de Waffen SS en die volledig uit Franssprekende Belgen bestond.

Degrelle onderscheidde zich aan het front. Hij werd benoemd tot SS-Hauptsturmführer en kreeg het bevel over de brigade die nu onderdeel was geworden van de SS Panzerdivision 'Wiking'. Van de oorspronkelijke 850 Walen die zich bij de brigade gemeld hadden, waren er na drie jaar aan het front in Rusland nog maar drie in leven.

Degrelle ontsnapte na de oorlog naar Argentinië en verhuisde later naar Spanje. In een TV-interview in 1973 zei hij, "Ik heb er alleen maar spijt van dat ik niet geslaagd ben. Als ik de kans had, zou ik het weer helemaal opnieuw doen, maar dan veel gewelddadiger".

De leider van de Rexisten, Léon Degrelle, behaalde in eerste instantie een aantal zetels tijdens de Belgische verkiezingen, maar het fascisme kreeg nooit echt voet aan de grond in België. Uiteindelijk werd hij een van de meest onderscheiden officieren van de Waffen SS.

Denazificatie

Het proces waarmee de geallieerden in de westelijke zones van Duitsland wilden vaststellen in hoeverre Duitse burgers betrokken waren geweest bij politieke activiteiten en oorlogs-misdaden. Verdachten werden in categorieën ingedeeld, zoals: Hauptschuldige (hoofdschuldige); Belastete (beschuldigde - een militarist betrokken bij oorlogsmisdaden of iemand die zich aan de oorlog verrijkt had); Mindebelastete (lagere overtreder, zoals een partijlid waarvan niet bekend was of hij/zij misdaden gepleegd had); Mitlaufer (meeloper - iemand die lid van de partij was omdat dat beter uitkwam) en tenslotte een Entlastete (onschuldige - iemand die onschuldig of antinazi was).

Deutsche Arbeiterpartei

De Deutsche Arbeiterpartei was een kleine politieke groepering die banden had met het invloedrijke, rechtse Thule-genootschap. De meeste Thule-leden waren afkomstig uit de middenklasse; hun oprichter Rudolf von Sebattendorf wilde de volkische anticommunistische boodschap onder de arbeidersklasse verspreiden. Daarom zette hij de journalist Karl Harrer en de gereedschapsmaker Anton Drexler ertoe aan in oktober 1918 de Politische Arbeiterzirkel op te richten.

Op 5 januari 1919 werd de naam veranderd in Deutsche Arbeiterpartei, en werd de eerste bijeenkomst georganiseerd op de Fürstenfelder-Hof. Toen een legerspion met de naam Adolf Hitler deze partij later dat jaar infiltreerde, vond hij hier de perfecte basis voor de nazi-partij.

Links:
Anton Drexler (met bril) was een van de oprichters van de Deutsche Arbeiter-partei. Zijn rechtse Germaanse filosofie vond een gewillig oor bij Adolf Hitler.

Deutsche Arbeitsfront (DAF)

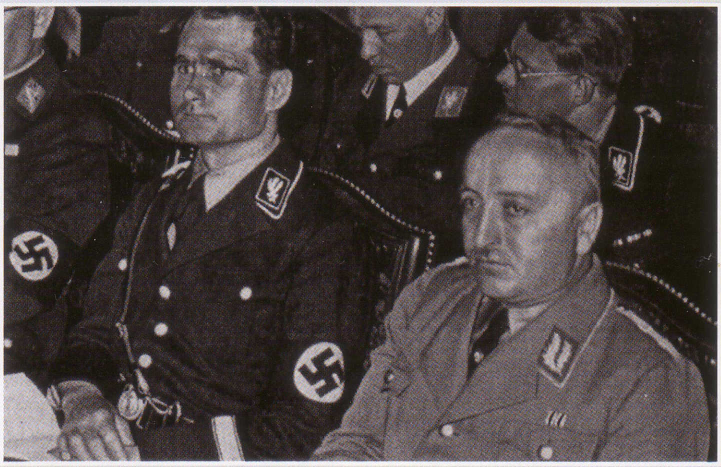

***Links:** Dr. Robert Ley, hier op de foto met Rudolf Hess, was als chemicus in dienst bij IG Farben voordat hij hoofd van de DAF werd. Onder Ley werden alle vrije vakbonden opgenomen in de DAF.*

Hitlers weg naar de macht werd mede mogelijk gemaakt door een aantal vakbonden, die hun eigen voortbestaan veilig wilden stellen. Tijdens de viering van de dag van de arbeid op 1 mei 1933 voerden SA-mannen echter aanslagen uit op vakbondskantoren in heel Duitsland en confiskeerden ze de eigendommen van de vakbonden uit naam van het Deutsche Arbeitsfront. De volgende dag werden tal van prominente vakbondsleiders gearresteerd en gevangen gezet.

De DAF, het Duitse Arbeidsfront, was de belangrijkste arbeidersorganisatie in nazi-Duitsland. Robert Ley, die als piloot gevlogen had in de Eerste Wereldoorlog, was vanaf de oprichting tot aan het eind van de oorlog hoofd van het Arbeitsfront. Op het hoogtepunt vertegenwoordigde de DAF 20 miljoen arbeiders en was het een kapitaalkrachtige organisatie. Een van de dochterorganisaties van de DAF, Kraft Durch Freude (Kracht door vreugde), organiseerde betaalde vakanties, had eigen vakantieparken en cruiseschepen en zette zich in voor verbetering van de arbeidsomstandigheden.

"Deutschland Erwache"

'Deutschland Erwache' was een van de belangrijkste nazi-slogans in de periode 1920 - 1940. Deze slogan stond onder andere op de Feldzeichen (de vaandels) van de SA en de SS.

De slogan werd bedacht om aan te geven dat Duitsland moest ontwaken uit de sluimerperiode ten tijde van de Weimar-republiek. De slogan, die waarschijnlijk ontleend was aan Richard Wagner, werd ook gebruikt als titel voor een marslied.

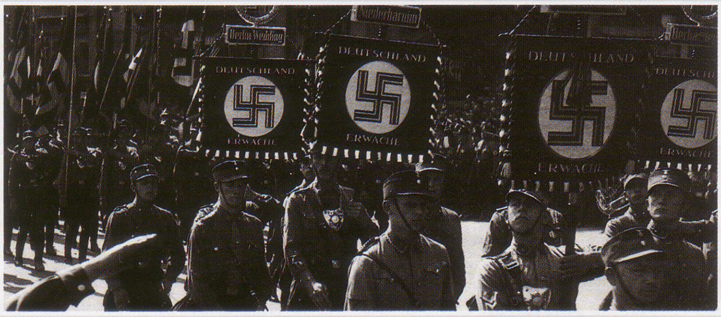

Een optocht in de straten van Neurenberg. Op de vaandels, of Feldzeichen, staat te lezen Deutschland Erwache - 'Duitsland Ontwaakt!'

Dietrich, Josef "Sepp" (1892 - 1966)

Hitlers chauffeur en lijfwacht die van een straatboef uitgroeide tot commandant van een pantserkorps. Dietrich was eigenlijk slager van beroep en had zich in de Eerste Wereldoorlog opgewerkt tot sergeant-majoor. Hij was een van de eerste leden van de NSDAP en nam deel aan de mislukte coup in München in 1923. In 1933 richtte hij de 120 man sterke persoonlijke lijfwacht van de Führer op. Hitler gaf hen de eretitel Leibstandarte SS Adolf Hitler. Dietrich en de Leibstandarte speelden een belangrijke rol in de Nacht van de Lange Messen, waarmee de SS de macht overnam van de SA.

Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog werd de lijfwacht onder Dietrichs bevel een actief regiment dat de basis vormde voor de Waffen SS. Het regiment vocht aan de meeste belangrijke fronten en ontwikkelde zich tot een volwaardige pantserdivisie. In 1945 voerde Dietrich het bevel over drie divisies, bekend als het eerste SS Panzerkorps. Dietrich werd berecht voor de oorlogs-misdaden die door eenheden onder zijn bevel gepleegd werden. Hij zat tien jaar uit van een gevangenisstraf van 25 jaar die hij kreeg op-gelegd in Neurenberg en nog eens 18 maanden voor zijn aandeel in de Nacht van de Lange Messen in 1934. Hij overleed als vrij man in Ludwigsburg op 21 april 1966.

***Rechts:** Sepp Dietrich overlegt met veldmaarschalk Gerd von Rundstedt eind 1944, vlak voor het Ardennenoffensief. Dietrich was een echte vechter, maar zijn strategische kwaliteiten lieten te wensen over.*